



# **Kohdulliset esihenkilöt – Ylen uutisissa esiintyvään sukupuolineutraaliin kieleen kohdistuvista asenteista**

Roosa Niemi

Maisterintutkielma

Suomen kielen maiste-  
riohjelma

Humanistinen tiedekunta

Helsingin yliopisto

6/2025

Tiedekunta – Fakultet – Faculty Humanistinen tiedekunta		Koulutusohjelma – Utbildningsprogram – Degree Programme Suomen kielen ja suomalais-ugrialaisten kielten ja kulttuurien maisteriohjelma	
Opintosuunta – Studieriktning – Study Track Suomen kieli			
Tekijä – Författare – Author Roosa Niemi			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Kohdulliset esihenkilöt – Ylen uutisissa esiintyvään sukupuolineutraaliin kieleen kohdistuvista asenteista			
Työn laji – Arbetets art – Level Maisterintutkielma	Aika – Datum – Month and year Kesäkuu 2025	Sivumäärä– Sidoantal – Number of pages 101	
Tiivistelmä – Referat – Abstract			
<p>Tämä tutkielma tarkastelee suomalaisten ei-lingvistien kieliasenteita sukupuolineutraalin kielen käyttöä kohtaan Ylen uutisteksteissä. Tarkastelu koskee asenteiden polaarista laatua, sekä niiden rakennetta: Analyysin kohteena ovat asenteiden kognitiivinen, evaluatiivinen ja konatiivinen komponentti. Tutkimus tarkastelee myös kielenulkoisten muuttujien suhdetta asenteiden polaarisuuteen.</p> <p>Tutkielma asettuu osaksi sosiolingvistisen ja kansanlingvistisen asennetutkimuksen jatkumoa. Tutkimus perustuu yleisesti hyväksytyyn asenteen rakenteen teoriaan sekä aiempien tutkimusten tuloksiin koskien sukupuolineutraalia kieltä. Tutkimuksen aineistona toimii sähköisellä kyselylomakkeella kerätty 27 vastauksen kokonaisuus, jossa ei-lingvistit arvioivat Ylen sukupuolineutraalia kieltä sekä tietoisesti että tiedostamattaan. Tutkimus arvioi aineistoa monimenetelmällisesti sisällönanalyysin keinoin sekä kvalitatiivisesti että kvantitatiivisesti.</p> <p>Tutkielma antaa kuvan suomalaisten ei-lingvistien asenteista sukupuolineutraalia kieltä kohtaan valtion tukeman uutistahon, Ylen käytössä. Tutkimus osoittaa, että sukupuolineutraali kieli virallisessa käytössä aiheuttaa paljon reaktioita, jotka ovat osittain ristiriidassa keskenään. Ei-lingvisteistä osa tukee ja vaatii sukupuolineutraalin kielen käyttöä Ylen uutisteksteissä, ja osa ei hyväksy kielenkäyttöä lainkaan. Enimmäkseen asenteet ovat melko neutraaleja, ja positiiviset asenteet painottuvat. Tutkimus osoittaa korkeamman koulutustason edistävän positiivista asennoitumista. Ei-lingvistit mieltävät sukupuolineutraalin kielen ensisijaisesti sukupuolta häivyttävänä kielimuotona, jota pidetään jokseenkin väliaikaisena muoti-ilmiönä. Eniten vahvoja reaktioita aiheuttavat vakiintumattomat, sukupuolineutraalit ilmaisut. Tutkimus osoittaa myös, että sukupuolineutraali kieli liitetään vahvasti seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin ja heidän oikeuksiinsa.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Sukupuolineutraali kieli, seksistinen kieli, kieliasenteet, kognitiivinen komponentti, evaluatiivinen komponentti, polaarisuus, sosiolingvistiikka, kansanlingvistiikka, ei-lingvistit, Yle, queer-yhteisö, seksuaalivähemmistö, sukupuolivähemmistö			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

## Sisällys

<b>1</b>	<b>Johdanto</b>	<b>2</b>
1.1	Tutkimuksen taustaa ja tutkimuskysymykset	2
1.2	Keskeisiä käsitteitä	3
1.3	Aiempi tutkimus	1
1.3.1	Sukupuolineutraaliin kieleen liittyvä tutkimus	1
1.3.2	Kansanlingvistinen tutkimus ja kieliassennetutkimus	3
<b>2</b>	<b>Teoreettinen viitekehys ja menetelmä</b>	<b>4</b>
2.1	Sosiolingvistiikka	4
2.2	Kieliassennetutkimus ja kansanlingvistiikka	6
2.3	Sukupuolineutraali kieli	9
<b>3</b>	<b>Aineisto</b>	<b>11</b>
3.1	Kyselylomake aineistonkeruumenetelmänä	11
3.2	Aineiston kuvaus	14
3.3	Sisällönanalyysi tutkimusmenetelmänä	17
3.4	Tutkimusetiikka	18
<b>4</b>	<b>Analyysi ja tulokset</b>	<b>20</b>
4.1	Yle, neutraali ja sukupuolineutraali kieli	21
4.2	Vastaajien asenteiden kognitiivisesta komponentista	27
4.2.1	Sukupuolineutraalin kielen tunnistaminen	27
4.2.2	Mitä sukupuolineutraalilla kielellä tehdään?	36
4.2.3	Sukupuolineutraaliin kieleen liittyvät ominaisuudet ja piirteet	41
4.3	Vastaajien asenteiden evaluoivasta komponentista	48
4.3.1	Asenteiden polaarinen laatu	56

<b>5</b>	<b>Lopuksi</b>	<b>67</b>
	<b>Lähdeluettelo</b>	<b>70</b>
	<b>Liitteet 80</b>	
	Liite 1. Sähköinen kyselylomake kuvina	80

# 1 Johdanto

## 1.1 Tutkimuksen taustaa ja tutkimuskysymykset

Ihmisten keskuudessa vallitsee yleinen ajatus siitä, että suomi on sukupuolineutraali kieli (Engelberg 2018: 20): Meillähän on käytössä sukupuolineutraali *hän*-pronomini, toisin kuin esimerkiksi englannin kielessä, eikä suomen kielessä ole edes kieliopillista sukua, joka jakaisi substantiivit feminiineihin, maskuliineihin tai neutreihin. Näistä sukupuolineutraaleista piirteistään huolimatta suomen kieltä ei voida pitää sukupuolineutraalina, sillä seksismi (ks. luku 1.2.) näkyy siinä monella tapaa: feminiinijohdoksissa (opettaja → opettajatar), sukupuolittuneissa fraaseissa (”naisen paikka on hellan ja nyrkin välissä”) ja sukupuolittuneissa ammattinimikkeissä (palomies, lentoemäntä). Myös *mies*-sanankäytön yleisyys suhteessa sanaan *nainen* kertoo siitä, että miehiin ja miehisyys liittyvät ajatukset hallitsevat enemmistönä suomenkielistä keskustelua. Seksismi ei olekaan keskivertoisesta ajattelutavasta poikkeava tai marginaalinen käsitys, vaan osa jokaisen ajatuksia. (Engelberg 2018).

Sukupuolineutraalin kielen kehittäminen ja käyttö ovat kuitenkin kohdanneet kansainvälisesti negatiivisia reaktioita (Sendén, Bäck & Lindqvist 2015: 1). Esimerkiksi Donald Trumpin hallinto Yhdysvalloissa tekee aktiivisesti töitä estääkseen sukupuolineutraaliuden tavoittelua. Sukupuolineutraali kielenkäyttö kohauttaa Suomessakin: Eduskunta kiisteli hiljattain isä- ja äiti-sanojen laissa säilyttämistä vaativasta kansalaisaloitteesta (Yle 7.11.2024). Sukupuolineutraalin kielen käyttö ”perinteisten” sukupuolittuneiden ilmaisujen sijaan siis herättää vahvoja tunteita niin tavallisissa kansalaisissa kuin valtionjohdossakin. Suomeen on kuitenkin kohdistunut vain vähän sukupuolentutkimusta (Engelberg 2018: 15). Suomalaisten asenteista sukupuolineutraalia kieltä kohtaan ei siis tiedetä juuri mitään. Sekä aiheen yhteiskunnallinen ajankohtaisuus että aiemman tutkimuksen vähäisyys osoittavatkin selkeän tutkimusaukon, jonka täyttämiseen tämä tutkielma osallistuu.

Tämä tutkielma tarkastelee Ylen uutisteksteissä esiintyvää, sukupuolineutraalia kieltä koskevia kieliaseiteita. Massamedia, joiden osaksi uutismediat asettuvat, tukee kielen standardisaatiota ja vakiintumista, ja on näin tärkeässä asemassa sukupuolineutraalin kielen normalisoinnissa (Fried & Awad 2024: 84). Uutisia voidaan myös pitää kaikille avoimena tilana, jonka tulisi esittää asiansa mahdollisimman neutraalisti, myös sukupuolten kannalta (Lobo, Silveirinha, Silva & Subtil 2015: 1). Rajaus Yleen uutisten tuottajana perustuu sille annettuun valtiolliseen tehtävään levittää tietoa: Tutkielman tavoitteena on selvittää, millaisia asenteita

valtion rahoittaman uutistahon käyttämä sukupuolineutraali herättää, ja miten nämä asenteet suhteutuvat kansainvälisten tutkimusten havaintoihin. Tutkielma vastaa seuraaviin kysymyksiin:

- Millaisia kieliaseiteita sukupuolineutraalin kielen käyttö Ylen uutisteksteissä herättää ei-lingvisteissä?
- Miten kielenulkoiset muuttujat voivat vaikuttaa asenteen polaarisuuteen?

Tutkielma asettuu osaksi kansanlingvistisen kielentutkimuksen perinnettä ja tukeutuu muun muassa Garrettin (2010) teoriaan kieliaseiteiden ja -ideologioiden moniulotteisuudesta, sekä asennetutkimuksen kentällä laajasti käytettyyn asenteen kolmiulotteisen rakenteen malliin. Tutkielma perustuu sähköisellä kyselylomakkeella kerättyyn aineistoon, ja hyödyntää sen analysoinnissa sekä kvalitatiivista että kvantitatiivista otetta sisällönanalyysin keinoin. Tutkielma on luonteeltaan myös jokseenkin monitieteinen, sivuten median- ja sukupuolentutkimuksen tieteenaloja.

Tutkielma etenee esittelemällä ensin aiempaa tutkimuksen aihetta koskevaa tutkimusta luvussa 1.3. Luku 2 on omistettu teoreettisen viitekehyksen ja tutkimusmenetelmän esittelylle. Luvussa 3 tutkielman aineisto ja sen käsittelytavat esitellään tarkemmin, sekä perehdytään tutkimusta koskeviin eettisiin kysymyksiin. Luku 4 perehtyy aineiston analyysiin, perehtymällä ensin Ylen kielen ja sukupuolineutraalin kielen suhteeseen, ja sitten etenemällä asenteiden kognitiivisen ja evaluatiivisen komponentin analyysiin. Luku 5 on omistettu havaintojen koonnille ja pohdinnalle. Ennen varsinaiseen tutkielmaan siirtymistä, avaan kuitenkin tutkielmalle tärkeitä käsitteitä luvussa 1.2.

## 1.2 Keskeisiä käsitteitä

Tässä luvussa selitän tutkielman ymmärtämisen ja merkityksen kannalta oleellisia termejä. On tärkeää havaita, että termien määritelmät kuvaavat eksplisiittisesti länsimaisia ajatuksia. Käsitteet tai niiden määritelmät, tai tutkielman havainnot, eivät ole universaalisti jaettuja tai kuvaa sukupuolen moninaisuuteen ja sitä koskevaan kieleen liittyviä ilmiöitä maailmanlaajuisesti. Näiden tutkielman rajoitteiden ja vinoumien tunnistaminen on äärimmäisen tärkeää tieteellisen essentialismin välttämiseksi: Tutkimuksen kontekstissa on esimerkiksi tärkeää tiedostaa, että tutkimuksessa käytettyjä sukupuoleen, identiteettiin ja seksuaalisuuteen liittyvien

termien määritteet ovat sidottuja nimenomaan suomalaiseen käsityksiin näistä asioista, eikä niitä voi sellaisinaan soveltaa toisiin kulttuureihin. Tutkimuksen asetelma ja sen tulokset heijastelevat suomalaista ja länsimaista kulttuuria ja yhteiskuntaa, eivät maailmanlaajuisia käsityksiä.

### *Queer-yhteisö*

Toinen nimitys sukupuoli- ja seksuaalivähemmistölle.

### *Seksismi/Seksistinen kieli*

Seksismillä tarkoitetaan sukupuoleen perustuvaa syrjintää, kuten esimerkiksi sukupuoleen perustuvaa alentamista, sukupuolten eriarvoistamista ja stereotypisointia. Seksismiä voi olla myös sukupuolen näkymättömäksi tekeminen. Seksismin näkyvyys voi vaihdella, ja se voi olla tarkoituksellista tai tarkoituksetonta. Seksismi kohdistuu ensisijaisesti naisiin ja naissukupuoleen. Usein seksismi nivoutuu *heteronormatiivisuuteen*, eli oletukseen, että heteroseksuaalisuus on ainoa ”luonnollinen” seksuaalisuuden muoto, ja että sukupuolia on vain kaksi: mies ja nainen. *Seksistinen kieli* perustuu seksistiseen ajatteluun ja ilmentää sitä kielellisin keinoin. (Engelberg 2018: 13).

### *Sukupuoli*

Ihmistä puhuttaessa sukupuoli on monimuotoinen ilmiö ja ominaisuus, jota voidaan hahmottaa useasta näkökulmasta. *Biologisella sukupuolella* (eng. *sex*) tarkoitetaan eliön fyysisten piirteiden sille muodostamaa roolia lisääntymisprosessissa. Biologinen sukupuoli voidaan määrittellä esimerkiksi anatomisesti tai hormonaalisesti. (Tieteen termipankki 2021a). *Sosiaalisella sukupuolella* (eng. *gender*) taas tarkoitetaan sukupuolen ja *sukupuoli-identiteetin* (eng. *gender identity*) rakentavia sosiaalisia, kulttuurisia ja yhteiskunnallisia ulottuvuuksia. (Tieteen termipankki 2021b). Sosiaalista sukupuolta tutkittaessa voidaan tarkastella esimerkiksi yhteiskunnassa vallitsevia sukupuolirooleja. Sosiaalisen ja biologisen sukupuolen jakoa ei kuitenkaan ole yksiselitteisesti hyväksytty yleismaailmallisesti (Marchbank & Letherby 2014: 5–6), ja ihmistieteissä onkin korostettu, että biologisen ja sosiaalisen sukupuolen erottelu on usein tarpeetonta, eikä niitä pitäisi tarkastella toisistaan irrallisina ja vastakkaisina kategorioina (Tieteen termipankki 2021).

Sukupuolta ja sen moninaisuutta käsiteltäessä kannattaakin kiinnittää huomiota ihmisen *sukupuoli-identiteettiin*. Sukupuoli-identiteetillä tarkoitetaan ihmisen omaa käsitystä omasta

sukupuolestaan tai sukupuolettomuudestaan (Seta 2021). Tilanteissa, joissa ihmisen anatomialla tai juridisella asemalla ei ole merkitystä, onkin suositeltua kohdata ihmisen sukupuoli hänen kokemuksensa mukaan. Sukupuolen moninaisuuden kohtaaminen ja kunnioittaminen on psykologisesti eettinen käytäntö, joka tukee sukupuolten tasa-arvon kehitystä ja heijastaa paremmin nykyistä käsitystä sukupuolesta (Cameron & Stinson 2019: 1).

Tämä tutkielma näkee sukupuolen ensisijaisesti sosiaalisena konstruktiona, joka vastaa yksilön kokemaa ja toteuttamaa sukupuoli-identiteettiä.

### *Sukupuolibinääri*

Sukupuolibinäärillä tarkoitetaan kaksinapaista sukupuolten järjestelmää, jossa vastapareina ovat mies ja nainen (Seta 2021). Binäärinen sukupuoli-ideologia tarkoittaa siis ajatusmallia, jonka mukaan mies ja nainen ovat ainoat kaksi sukupuolta. Binäärinen sukupuoli-ideologia on etenkin länsimaissa vallalla oleva ajatustapa, joka on vaikuttanut yhteiskuntaan ja sen toimintaan monin eri tavoin historian saatossa. Binäärisen sukupuoli-ideologian yleistyminen perustuu Raamatun luomiskertomukseen ja kristinuskon leviämiseen. Binääristä sukupuoli-ideologiaa on käytetty myös sarron välineenä. Sukupuolibinäärinen ajattelu vaikuttaa tänäkin päivänä esimerkiksi koulutukseen, puheeseen ja julkiseen rakentamiseen, esimerkiksi wc-tilojen suhteen. (Costello 2020: 199–203).

### *Binäärinen/Ei-binäärinen*

Binäärinen (eng. *binary*) ja ei-binäärinen (eng. *non-binary*) ovat adjektiiveja, joilla voidaan kuvata henkilön sukupuolen suhdetta sukupuolibinääriin. Binäärinen sukupuoli asettuu sukupuolibinäärille, osaksi mies–nainen-jakoa. Binäärisen henkilön sukupuoli on siis mies tai nainen. Ei-binäärinen henkilö voi olla esimerkiksi sukupuolijoustava (eng. *gender-fluid*)<sup>1</sup> tai sukupuolieton (Seta 2021). Ei-binäärisen henkilön sukupuoli ei siis ole mies tai nainen.

---

<sup>1</sup> Sukupuolijoustavalla ihmisellä tarkoitetaan henkilöä, jonka sukupuolella esiintyy vaihtelua. Hänen sukupuolensa voi siis olla esimerkiksi toisinaan feminiinisempi tai maskuliinisempi. (Helsinki Pride -yhteisö 2024)

### 1.3 Aiempi tutkimus

Eri kielten seksismiä ja sukupuolineutraalia kieltä on tutkittu noin 40 vuoden ajan (Engelberg 2018: 13; Saguy & Williams 2019: 465). Vaikka sukupuolineutraalin kielen tutkimuksen historia on vielä verrattain lyhyt, tutkimusta on tehty monista näkökulmista, kuten kielellisen seksismin tunnistamisesta, sukupuolineutraalin kielen hyödyistä ja sukupuolineutraaliin kieleen kohdistuvista asenteista. Aihe on myös kiinnostanut tukijoita eri tieteenaloilta. Tutkimusta on tehty paitsi kielitieteiden näkökulmasta, myös osana mediatutkimuksen, viestinnän ja pedagogian perinteitä. Tähän asti tehty tutkimus käsittelee useita erilaisia kieliä, mutta painottuu kuitenkin vahvasti anglosaksiseen tutkimukseen (Hord 2016: 1). Tutkimuksen aiheen tuoreudesta huolimatta aiemman tutkimuksen kirjo on melko monipuolinen.

Tässä luvussa liitän käsillä olevan tutkielman osaksi sitä edeltävän tutkimuksen perinnettä esittelemällä sekä kotimaista että kansainvälistä aiempaa tutkimusta. Esittelen aiempaa tutkimusta kahdesta näkökulmasta: Ensiksi esittelen sukupuolineutraaliin kieleen liittyvää tutkimusta. Tässä luvussa esittelen niin sukupuolineutraalin kielen hyötyjä ja rakennetta, sukupuolittunutta ja seksististä kieltä ja näitä koskevien kieliasenteiden tutkimusta useiden tutkimusalojen näkökulmasta. Lopuksi esittelen aiempaa kansanlingvististä tutkimusta sekä kieliasennetutkimusta yleisemmin, sukupuolineutraaliin kieleen keskittyvän tutkimuksen ulkopuolelta. Erityisesti kansanlingvistisen tutkimuksen historiaa täytyy tarkastella ohi tutkielman aiheen, sillä aiempaa kansanlingvististä tutkimusta sukupuolineutraaliin kieleen liittyen ei ole toteutettu kansainvälisesti tai Suomessa.

#### 1.3.1 Sukupuolineutraaliin kieleen liittyvä tutkimus

Yksi kansainvälisesti sukupuolineutraalin kielen tutkimukseen vakiintunut näkökulma on sukupuolineutraalin kielen käyttöön ottamisen haasteet ja hyödyt erilaisissa konteksteissa. Esimerkiksi Szeny, Formanowicz ja Moser tarkastelevat vuoden 2016 artikkelissaan erilaisten kielten näkökulmasta, millaiset kielet hyötyisivät eniten sukupuolineutraalin kielen käyttöön otosta, ja toisaalta missä kielissä seksistisen kielen reformi on haastavinta. O'Neill (2021) taas analysoi seksistisen kielen reformin taustalla vaikuttavia erilaisia kieli-ideologioita.

Sukupuolineutraalin kielen käytön hyötyjä ja haasteita koskevia tutkimuksia on tehty myös eri ammattien näkökulmasta. Tutkimuksia on tehty runsaasti esimerkiksi koulutuksen

näkökulmasta (ks. esim. Díaz, Mejía & Villamizar 2022; Nyika & Muchena 2021; Roell 2024). Tutkimukset arvioivat sukupuolineutraalin kielen hyötyjä esimerkiksi opetettaessa vieraita kieliä ja alakouluikäisiä. Lisäksi sukupuolineutraalin kielen käytön tärkeyttä on tutkittu erityisesti terveysalalla (ks. esim. Lindberg-Manna, Hiltunen Bohm, Hörberg & Tuvešson 2025; Philippopoulos 2023).

Myös median ja uutisten tutkimusta on pidetty tärkeänä sukupuolineutraalin kielen tutkimuksen alana. Saguy ja Williams (2019) ovat esimerkiksi tutkineet, millaisena ilmiönä amerikkalainen uutismedia näkee sukupuolineutraaliuuden, ja miten se käsittelee sitä suhteessa sukupuolten tasa-arvoon ja sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksiin. Lobo, Silveirinha, Da Silva ja Subtil (2015) taas tutkivat, miten portugalilaiset uutistoimittajat kuvaavat sukupuolta kirjoittamissaan artikkeleissa. Myös Fried ja Awad (2023) keskittyivät tutkimuksessaan toimittajiin analysoidessaan, miten he käyttävät sukupuolineutraalia espanjaa argentiinalaismediassa.

Kansainvälisesti on toteutettu paljon myös sukupuolineutraalin kielen erilaisia muotoja koskevia asennetutkimuksia. Esimerkiksi ruotsin sukupuolineutraalia *hen*-pronominia koskevien asenteiden tutkimusta on tehty kiitettävä määrä (ks. esim. Sendén, Bäck & Lindqvist 2015; Hord 2016; Vergoossen, Renström, Lindqvist & Sendén 2020; Wojahn 2022; Renström, Lindqvist & Gustaffson Sendén 2022). *Hen*-pronominia koskevien tutkimusten runsaus selittyy esimerkiksi sillä, että *hen* on hyväksytty osaksi Ruotsin akatemian sanalista (SAOL) vuonna 2015. Sillä on siis jokseenkin virallinen asema ruotsin kielessä. Lisäksi pronominia koskevista asenteista on ollut mahdollista toteuttaa pitkittäistutkimusta. Sarrasin, Gabriel & Gygax (2012) taas ovat tutkineet seksismin ja sukupuolineutraalia kieltä koskevien asenteiden yhteyttä englannin, ranskan ja saksan kielessä.

Suomessa sukupuolineutraaliin kieleen liittyvää tutkimusta on toteutettu niukasti. Yksi merkittävimmistä teoksista suomalaisen tutkimuksen saralla lienee Engelbergin väitöskirjaan perustuva teos ”Miehiä ja naisihmisiä – Suomen kielen seksismi ja sen purkaminen” (2018). Teos kuvaa seksismin vaikutusta ja esiintymismuotoja suomen kielessä laajasti, ja antaa konkreettisia ohjeita siihen, miten rakentaa tasa-arvoisempaa, sukupuolineutraalia kieltä. Sukupuolineutraalin kielen edistämistä koskevaa argumentaatiota on käsitelty myös Monolan pro gradu -tutkielmassa vuonna 2009. Suomessa on toteutettu jonkin verran myös sukupuoli-neutraalia kieltä koskevia asennetutkimuksia erilaisista näkökulmista. Hekanaho (2022) on tutkinut, käyttävätkö suomalaiset sukupuoli-neutraalia kieltä ja millaisia asenteita suomalaisilla on sukupuoli-neutraalia kielenkäyttöä kohtaan. Tämä tutkielma jatkaa Hekanahon tut-

kimuksen jalanjäljissä. Sukupuolineutraalia kieltä koskevat asenteet ovat kiinnostaneet suomalaisia tutkijoita hieman myös kielitieteiden ulkopuolella: Kolonen on julkaissut vuonna 2011 yhteistyössä Suomen Markkinointiliiton (MRK) kanssa mainonnassa esiintyvää sukupuolineutraalia kieltä koskevien kuluttajien reaktioita käsittelevän opinnäytetyön.

### 1.3.2 Kansanlingvistinen tutkimus ja kieliassenetutkimus

Kansanlingvistinen tutkimus on niin ikään historialtaan melko lyhyt, mutta silti monipuolinen tieteenala. Tutkimusaiheita ovat olleet niin ei-lingvistien kieliassenteet, kielenoppiminen ja kieleen liittyvät uskomukset ja myytit. Esimerkiksi Medawattegedera (2023) on tutkinut ei-lingvistien tietotasoa kielellisistä aiheista Sri Lankassa meemien avulla, ja Albury (2014) tarkastelee ei-lingvistien kielellisten tietojen, taitojen ja uskomusten suhdetta kielipolitiikkaan. Kielitietoisuutta laajemmin on tutkittu muun muassa pyytämällä kielenoppijoita kuvaamaan kohdekielen kieliopillisia elementtejä sanallisesti (Chavez 2009). Bivjoet ja Fraurud (2015) taas tarkastelevat kielenoppijoiden ja natiivien ruotsia puhuvien ei-lingvistien eroavia käsityksiä ”hyvästä” kielimuodosta arvioimalla ja vertaamalla erilaisia muuttujia, kuten osallistujien asenteita ja heidän kielellisiä taustojaan. Kansanlingvististä kieliassenetutkimusta onkin tehty kiitettävästi erilaisista näkökulmista. (esim. Babcock 2014; Preston 2012; McKenzie 2015; Ebner 2017). Aiempaa kansanlingvististä tutkimusta sukupuolineutraalista kielestä ei kuitenkaan käytännössä ole tehty kansainvälisesti tai Suomessa.

Kansainvälisesti kansanlingvistinen tutkimus onkin painottunut kansandialektologiaan, eli ei-lingvistien murreasenteiden tutkimiseen. Esimerkiksi kansanlingvistiikan isänä pidetty Dennis Preston on tehnyt lukuisia tutkimuksia, joissa hän tutkii erilaisia murreasenteita Yhdysvalloissa (esim. 1986; 1993; 2002; 2011). Prestonin inspiroimana kansandialektologista tutkimusta on tehty laajasti paitsi Yhdysvalloissa, myös esimerkiksi Tanskassa (Ladegaard 2010), Koreassa (Jeon 2013), Turkissa (Karaköse; Stachowski 2024) ja Kreikassa (Fliatouras 2019). Myös suomessa kansanlingvistinen tutkimus on painottunut vahvasti kansandialektologiseen tutkimukseen. Suomalaisten murreasenteita käsittelevät artikkelissaan esimerkiksi Mielikäinen ja Palander (2002; 2014), Palander (2011), Vaattovaara (2009) ja Nupponen (2011). Lisäksi murreasenteet ovat suosittu tutkielma-aihe, ja pro gradu -tutkielmia aiheesta onkin toteutettu runsaasti (esim. Mikkola 2011; Turunen 2020; Al-Gbori 2020; Repo 2022). Yksittäisten valtioiden lisäksi kansandialektologista tutkimusta on tehty valtioiden raja-alu-

eilla (Sloboda 2006; Martínez 2003). Yksi suosituksi työkaluksi noussut elementti kansandialektologisissa tutkimuksissa on murrekartta, joka informanttia pyydetään piirtämään tai kuvailemaan sanallisesti (Benson 2003; Jeon 2013; Calamai, Piccardi & Nodari 2022; Räsänen & Palander 2015).

Muita kuin murreasenteita käsittelevät tutkimukset asettuvat usein osaksi sosiolingvistisen tutkimuksen perinnettä. Kieliasennetutkimuksia on toteutettu laajasti monista eri näkökulmista koskien joukkoa erilaisia kieliä. Yksi perinteinen rajaus kieliasenteiden tutkimukselle on jokseenkin homogeeninen kieliyhteisö, kuten kaupunki, kylä tai tietty ammattikunta. Usein rajaus on myös valtiokohtainen, mutta myös kaksikielisiä yhteisöjä on tutkittu kielisenteiden näkökulmasta kiitettävästi (Borbléy 1995/1996; Falomir 2014; Indarwati, Nurhayati, Lukman & Sahib 2023; McKenzie 2007). Kieliasennetutkimuksia on tehty jonkin verran myös sukupuolten näkökulmasta, erityisesti feministisellä otteella (esim. Bradley 2009). Suomessa kieliasenteiden näkökulmasta hedelmällinen ja suosittu näkökulma on historiallisesti ollut etisesti lausuttu *s*. Etisesti lausuttua *s*-äännettä ja sen herättämiä asenteita ovat tutkineet esimerkiksi Halonen, Nyström, Paunonen ja Vaattovaara (2020) sekä Vaattovaara ja Halonen (2015). Lisäksi suomalaisten kieliasenteita koskevia tutkielmia on julkaistu koskien muun muassa maa-hanmuuttajien kieliä (esim. Sadinmaa 2017) sekä suomalaisten asenteista suomen kieltä kohtaan (esim. Aaltonen 2021).

## **2 Teoreettinen viitekehys ja menetelmä**

### **2.1 Sosiolingvistiikka**

Sosiolingvistiikka on kielitieteen haara, joka tarkastelee kielen ja yhteiskunnan suhdetta. Sosiolingvistiikka näkee kielen sosiaalisena ilmiönä, joka on jatkuvassa vuorovaikutuksessa erilaisten sosiaalisten yhteisöjen kanssa. Sosiolingvistiikan keskiössä on tutkia, miten kieli toisaalta mahdollistaa erilaisten yhteisöjen synnyn ja toisaalta, miten yhteisöt muokkaavat kieltä. Erityisasemassa on myös sen havainnointi, millaiset sosiaaliset muuttujat, kuten ikä ja sukupuoli, ovat kielellisten ilmiöiden taustalla. (Coulmas 1997: 1). Sosiolingvistiikka pyrkii siis ymmärtämään kieltä sen sosiaalisen variaation kautta (Paunonen 2009: 559).

Sosiolingvistiikan yhtenä erikoisuutena voidaan pitää sitä, että tieteenalan taustalla ei ole selkeästi vakiintunutta teoriaa. Tämä johtuu siitä, että sosiolingvistiikka käsittelee hyvin erilaisia ilmiöitä laajalla skaalalla. (Coulmas 1997: 2–3; Vaattovaara 2019: 137). Sosiolingvistinen tutkimus nojaa tämän vuoksi useisiin teorioihin, kuten esimerkiksi pragmaattiseen semiotiikkaan, strukturalistiseen merkitysteoriaan, indeksisten järjestysten teoriaan ja erilaisiin yleisluontoisempiin teorioihin erilaisista ilmiöistä (Vaattovaara 2019: 138). Tyypillisiä sosiolingvistisiä tutkimusaiheita ovat esimerkiksi kielen muutos, kielen variaatio, monikielisyys ja kielellinen relativismi. Moni sosiolingvistinen tutkimus pyrkii avaamaan kielen merkitystä luokkaerojen mahdollistajana, vallan välineenä ja stigmojen luojana. Historiallisesti esimerkiksi murteiden ja yhteiskuntaluokan suhteen tutkimus perustuikin sille havainnolle, että kieltä on käytetty syrjinnän ja hallinnan välineenä. (Coulmas 1997: 1–4).

Historiallisena tieteenalana sosiolingvistiikka on vielä verrattain nuori. Tieteenala on mainittu intialaisessa artikkelissa jo 1930-luvun lopussa (Coulmas 1997: 10), mutta enemmän sosiolingvistisiä tutkimuksia alettiin julkaista 1950-luvulla. Ne koskivat esimerkiksi vähemmistökielten asemaa ja koodinvaihtoa. 1960–70-luvuilla Yhdysvalloissa toimi myös sosiolingvistinen tutkimuskomitea (Committee on Sociolinguistics of the Social Sciences Research Council), jonka jäsenet myöhemmin jatkoivat sosiolingvistiikan kehittämistä tieteenalana eri painotuksin. Sosiolingvistiikalla voidaankin katsoa olevan useita ”perustajia”, kuten William Labov, joka ensimmäisenä osoitti sosiaalisten muuttujien vaikuttavan kieleen, koulutuksen tarpeisiin sosiolingvistiikkaa kehittänyt Dell Hymes ja vuorovaikutussosiolingvistiikan tieteenalan perustanut John Gumperz. (Spolsky 2011).

Suomessa sosiolingvististä tutkimusta on toteutettu jo 1970-luvulta lähtien, kun Labovin New Yorkin puhekieltä koskevaa tutkimusta tuotiin Suomeen Yhdysvalloista. Historiallisesti tyypillisiä tutkimuksen aiheita ovat olleet äänne- ja muotopiirteet. 1980-luvulta lähtien tutkimusala alkoi kiinnostua enenevässä määrin myös puhekielen ja murteiden variaatiosta. Myös kieliassennetutkimukset ovat olleet osa suomalaista sosiolingvistiikkaa jo 1970- ja 1980-lukujen vaihteesta saakka, ja kiinnostus niitä kohtaan on noussut. (Paunonen 2009: 557–561). Suomalainen sosiolingvistinen tutkimus on lisääntynyt 2000-luvun alulla, ja aikakautta onkin kuvattu sosiolingvistiikan nousukaudeksi (Lappalainen & Vaattovaara 2005: 98).

## 2.2 Kieliasennetutkimus ja kansanlingvistiikka

Kieliasennetutkimuksen taustat ovat sosiolingvistiikan tavoin sosiologiassa ja sosiaalipsykologiassa. Sosiolingvistiikkaa voidaankin pitää kieliasennetutkimusta vahvasti tukeneena, tai jopa sen kärjessä olevana tieteenalana (Preston 1989: 1–2). Ensimmäisiä kieliasennetutkimuksia tehtiin jo 1930-luvulla, mutta tieteenala alkoi nauttia suurempaa suosiota ja kehittyä nykyiseen suuntaansa 1960-luvulla, kun Lambert, Hodgeson, Gardner ja Fillenbaum (1960) kehittivät eri tieteenalojen tutkimusmetodeja lingvistiikan käyttöön. Yksi tällaisista metodeista oli esimerkiksi koe, jossa informantit arvioivat puhettavan perusteella puhujan ulkonäköön, käytökseen ja luonteeseen liittyviä piirteitä (*Matched-guise technique*). (Dragojevic, Fasoli, Cramer & Rakić 2021: 60–61).

Kieliasennetutkimuksen keskiössä on itse kieliasenteen käsite. Kieliasenne on historiallisesti ymmärretty kielitieteellisellä kentällä varsin laajaksi ja monimuotoiseksi ilmiöksi. Mielikäisen ja Palanderin mukaan termi onkin ymmärretty melko väljästi, ja kieliasennetutkimuksen alle on sijoitettu niin murrevaihtelua, kielen valintaa ja sosiaalista vaihtelua koskevia tutkimuksia. Tutkijat ovat historiallisesti olleet myös montaa mieltä kieliasenteiden syntyta-voista ja ominaisuuksista. (2002: 88)

Garrett määrittelee asenteen jonkinlaisena vuorovaikutuksessa oppimisen kautta syntyvänä, arvottavana suuntautumisena jotakin sosiaalista elementtiä kohtaan, joka on luonteeltaan suhteellisen pysyvä tai muuttumaton. Garrettin mukaan asenne koostuu kolmesta komponentista (2010: 20–23), jotka Mielikäinen ja Palander ovat kääntäneet kognitiiviseksi (*cognition*), evaluoivaksi (*affect*) ja konatiiviseksi (*behaviour*) komponentiksi. Näiden komponenttien avulla asenteita voidaan tarkastella ihmisen tietojen, tunteiden ja toiminnan kautta. Kieliasenteen, eli kielelliseen elementtiin tai kielen käyttäjiin suhtautuvan asenteen, tapauksessa asenteen eri komponentit voivat näkyä esimerkiksi siinä, millaista tietoa ihmisellä on murteesta, kokeeko hän murteen miellyttävänä ja edelleen käyttäytymisessä niin, että murretta joko pyritään käyttämään, tavoittelemaan tyylillisesti tai välttelemään (esim. Mielikäinen & Palander 2002: 88.)

Asenteen tiedollisesta tasosta koostuvaa komponenttia kutsutaan kognitiiviseksi komponentiksi (*cognitive component*). Komponentti koostuu paitsi ihmisen tiedoista arvioitavaa elementtiä kohtaan, myös hänen uskomuksistaan. Uskomukset voivat olla todenmukaisia tai virheellisiä, mutta avainasemassa on se, että ihminen uskoo niiden olevan totta. Näin ne vaikuttavat ihmisen asenteen muodostumiseen. Tietojen ja uskomusten lisäksi kognitiivinen

komponentti käsittää myös sen, millaisia piirteitä ja ominaisuuksia ihminen liittyy arvioitavaan elementtiin. Nämä nähdään osana kognitiivista komponenttia, sillä arvoitettavan elementin piirteet ovat olennainen osa sitä, millainen tiedollinen mielikuva ihmiselle kehittyy.

Asenteen evaluoiva komponentti (*affective component*) taas koostuu arvioitavaan elementtiin kohdistuvista tunteista ja mielialoista (Albaraccin 2018: 9). Suomeksi komponenttia on nimitetty myös emotionaaliseksi ja affektiiviseksi komponentiksi (Mielikäinen & Palander 2002: 88). Komponentti koostuu paitsi yksittäisistä tunteista, myös laajemmin siitä, nähdäänkö arvioitava elementti miellyttävänä vai epämiellyttävänä, tai kuinka hyväksyttävänä sitä pidetään. Evaluoiva komponentti voidaan nähdä siis eräänlaisena polaarisen positiivinen–negatiivinen-skaalana, jota voidaan tarkastella myös intensiteetin näkökulmasta. (Garrett 2010: 23). Evaluoivan komponentin intensiteetti siis kuvaa, kuinka vahvasti arvoitettavaan asiaan suhtaudutaan, eli pidetäänkö esimerkiksi sadetta vain jokseenkin ikävänä tai todella mukavana asiana.

Ajatusten ja tunteiden tason lisäksi asenteen ilmenevät myös ihmisen toiminnassa. Tätä aluetta kuvaavaa asenteen komponenttia kutsutaan konatiiviseksi komponentiksi (*behavioral component*). Tarkemmin konatiivinen komponentti rakentuu ihmisen taipumusta tai alttiutta toimia tietyllä tavalla (Garrett 2010: 23). Näiden voidaan nähdä perustuvan esimerkiksi ihmisen aiemmalle toiminnalle ja kokemuksille liittyen arvioitavaan asiaan (Albaraccin 2018: 9). Konatiivinen komponentti ei siis koostu varsinaisesta toiminnasta, vaan siihen johtavista ajatusmalleista ja kokemuksista, jotka osaltaan muodostavat mielensisäistä asenteen kokonaisuutta.

Asenteen eri komponenttien suhdetta toisiinsa on arvioitu laajasti (Garrett 2010: 24–29). Tutkimuksen mukaan komponentit ovatkin vuorovaikutuksessa keskenään ja osittain päällekkäisiä: Erwin (2001: 14) on osoittanut ainakin kognitiivisen ja evaluoivan komponentin olevan vahvasti yhteydessä, ja Brecklerin vuoden 1984 koe käärmeitä koskevista asenteista todisti, että kaikki kolme komponenttia ovat ainakin jollakin tasolla yhteydessä toisiinsa. Toisaalta Haddockin, Zannan ja Essesin (1994) tutkimus osoitti, että asenne voi syntyä yksin kokemusten eli konatiivisen komponentin pohjalta. Komponenttien rajat eivät siis ole selkeät, ja esimerkiksi Ajzenin ja Fishbeinin rakennemalli jakaakin asenteen uskomuksiin ja asenteeseen, joista uskomukset koostuvat vain evaluoivasta komponentista ja asenne itse sekä konatiivisesta että kognitiivisesta komponentista (Ajzen & Fishbein 1980). Asenteen eri komponenttien selkeää tutkimista erillisinä elementteinä voidaankin siis kuvata haastavaksi, ja esimerkiksi Ostrom (1969: 27) on osoittanut kieliassennetutkimusten usein painottavan evalu-

oivaa komponenttia. Tämä tutkielma näkee asenteen komponentit pitkälti päällekkäisinä rakenteina, joita ei voi täysin eritellä toisistaan. Vaikka analyysi perustuu kognitiivisen ja evaluoivan komponentin tarkastelemiseen, konatiivisen komponentin nähdään ilmenevän osana kognitiivista ja evaluoivaa komponenttia.

Asenteiden struktuureista on esitetty myös paljon muita malleja, joista osa näkee asenteen yksikomponenttisena entiteettinä ja osa kolmea komponenttia kompleksisempuna (Agheyisi & Fishman 1970: 137–141). Kolmen komponentin malli on kuitenkin yksi laajimmin hyväksytyistä ja käytetyistä asenteen rakenteen teorioista (Albaraccin 2018: 9), minkä vuoksi tutkimus nojautuukin juuri tähän teoriaan.

Kieliasennetutkimus on haarautunut useisiin eri tutkimussuuntauksiin, joista yksi on kansandialektologia (*perceptual dialectology, folk dialectology*). Kansandialektologia eroaa murreasenteita tutkivasta dialektologiasta siinä, että se tutkii ei-lingvistien<sup>2</sup> asenteita, joiden ajatuksiin niin dialektologit tai sosiolingvistit eivät olleet tarttuneet riittävästi (Preston 1989: 2). Ei-lingvisteillä tarkoitetaan niin sanotusti ”tavallisia ihmisiä”, eli henkilöitä, joilla ei ole lingvististä koulutusta (Mielikäinen & Palander 2002: 90). Kansandialektologian voidaan katsoa olevan kansanlingvistiikan (*folk linguistics*) tieteenalan perusta (Palander 2011: 11–12).

Kansanlingvistiikka on Dennis R. Prestonin 1980–90-luvulla vakiinnuttama tutkimussuuntaus, joka on kehittynyt sosiolingvistiikan ja dialektologian välimaastoon. (Mielikäinen & Palander 2002: 90). Historiallisesti kansanlingvistisiä ajatuksia on kuitenkin esiintynyt jo 1940- ja 1950-luvuilla Hollannissa ja Japanissa (Preston 1989: 1–2, 4–12). Tutkimusalana kansanlingvistiikka on kiinnostunut ei-lingvistien kielitietoisuuteen, eli kielellisiin ja metakielellisiin tietoihin, taitoihin ja asenteisiin, liittyvistä kysymyksistä. Metodologisesti tieteenala seuraa lähinnä sosiolingvistiikkaa. Tyypillisiä kansanlingvistisiä aineistonkeruumenetelmiä ovat esimerkiksi kuuntelutestit, kyselyt ja täydentävät haastattelut. (Mielikäinen & Palander 2002: 90). Kansanlingvistiikalle on tyypillistä tietynlainen tutkimuksellinen läpinäkyvyys: Sen sijaan, että informanttien todelliset ajatukset ja tunteet tulkittaisiin metatekstin kautta, tieto pyydetään informanteilta suoraan sellaisenaan, esimerkiksi kysymällä avoin kysymys tai pyytämällä informanttia piirtämään<sup>3</sup>. Garrett kuvaa tällaisia aineistonkeruunetodeja suoriksi (*direct approach*) Suorat aineistonkeruunetodit ovat tyypillisiä varsinkin asenteita koskevassa kansanlingvistisessä tutkimuksessa. (Garrett 2010: 159).

---

<sup>2</sup> Ei-lingvistejä on kutsuttu myös naiiveiksi kielenkäyttäjiksi (eng. *naive speaker*) ja maallikoiksi. Nämä nimitykset voivat kuitenkin herättää puhujista negatiivisia mielikuvia (Mielikäinen & Palander 2002: 90).

<sup>3</sup> Piirustusmetodista kieli-ideologioiden tutkimusvälineenä, ks. Heidi Niemelä 2020

Kansainvälisesti kansanlingvistiset tutkimukset ovat olleet kiinnostuneita esimerkiksi kielen oppimisesta (esim. Chavez 2009, McEwan-Fujita 2010) ja opettamisesta (esim. King 2000), monikielisydestä (esim. Lewis 1981) sekä kielipolitiikasta (esim. Schiffman 2006, Marley 2004). Tutkimuksia on tehty myös sukupuolten näkökulmasta, erityisesti feministisellä otteella (esim. Bradley 2009). Suomessa kansanlingvistinen tutkimus alkoi saada huomiota vasta 2000-luvun alulla, ja tutkimukset ovat painottuneet lähinnä kansandialektologiaan, eli murreasenteiden tutkimukseen (Palander 2011: 13).

### 2.3 Sukupuolineutraali kieli

Kielitoimiston sanakirja (KS s.v. sukupuolineutraali) määrittelee adjektiivin *sukupuolineutraali* seuraavasti: sukupuolesta riippumaton, sukupuolet tasapuolisesti huomioon ottava. Sukupuolineutraali kieli voi siis toisaalta häivyttää sukupuolen, kun sen korostaminen on asiayhteyden kannalta tarpeetonta, tai huomioida tietyillä sanavalinnoilla ja rakenteilla kaikki sukupuolet: miehet, naiset sekä ei-binääriset. Sukupuolineutraalin kielen tavoittelu on tärkeää paitsi sukupuolistereotyyppien ja -syrjinnän ehkäisemiseksi (Sczesny, Formanowicz & Moser 2016), myös identiteetin kehitykselle ja ilmaisulle (Hord 2016: 3–5). Sukupuolineutraalilla kielellä pyritään siis ennen kaikkea sukupuolten tasa-arvon parantamiseen purkamalla seksististä kieltä.

Sukupuolineutraaliuus ilmiönä juontaa juurensa feminismiin. 1970-luvulla feministisen liikkeen tavoitteena olikin purkaa miesten etuoikeuksien lisäksi sukupuolen merkitys ja painoarvo. Sukupuolen haluttiin kuvaavan ihmisen toimintaa eikä hänen olemustaan. (Saguy & Williams 2019: 465–467). Myös seksistisen kielen reformi on ollut osa sukupuolineutraaliuuden tavoittelua 1970-luvulta saakka (Engelberg 2018: 14). Nykypäivänä sukupuolineutraaliuuden tavoittelu on yleinen ilmiö, ja sen lisääntyminen perustuu kasvaneeseen tarpeeseen: Yhteiskunnassa on yhä enemmän ei-binäärisiä henkilöitä, joita monin tavoin, myös kielellisesti, sukupuolittunut ja seksistinen yhteiskunta syrjivät. Eniten sukupuolineutraalin kielen puolesta työtä tehdäänkin queer-kieliyhteisöissä. Erityisesti esillä keskustelussa ovat feministit ja transsukupuoliset henkilöt. (Hord 2016: 1).

Saguy ja Williams (2019) ovat tunnistaneeet kolme eri näkökulmaa sukupuolineutraalin kielen tavoittelussa: Sukupuolen häivyttäminen (*degendering*), maskuliinisten ja feminiinisten elementtien yhdistelyn eli, androgynisyyden, (*androgyny*) ja inklusiivisuuden (*inclusivity*). Sukupuolen häivyttämisellä tarkoitetaan sukupuolittuneen ilmaisun poistamista sellaisista

konteksteista, joissa sille ei ole tarvetta. Yksi esimerkki sukupuolen häivyttämisestä ovat sukupuoli-neutraalit ammattinimikkeet; esimerkiksi Juristiliitto päätti toukokuussa 2025 nimensä muuttamisesta sukupuoli-neutraaliksi (*lakimies* → juristi). Androgyyniset strategiat sukupuoli-neutraalin kielen tavoittelussa perustuvat sukupuolen määrittelemättä jättämiseen binäärisen sukupuolikäsityksen rajoissa. (Mt. 467–471). Nämä strategiat tähtäävät siis mieheyden ja naiseuden tasapainotteluun ja näiden kahden sukupuolen tasa-arvoon. Tällaista sukupuoli-neutraalia kieltä on nimitetty kansainvälisesti myös sukupuolireiluksi kieleksi (*gender-fair language*)<sup>4</sup>. Androgyyninen kielellinen strategia on esimerkiksi sekä mieheen että naiseen viittävän pronominin mainitseminen sellaisissa kielissä, joissa usein käytetään maskuliinia puhuttaessa ihmisestä yleisesti (esim. englannin *he* → *he or she*) (Saguy & Williams 2019: 469–470; Sczesny, Formanowicz & Moser 2016).

Sukupuoli-inkluusiivisuus on vielä sukupuoli-neutraaliuuden ilmiötä uudempi käsite (Saguy & Williams 2019: 481). Siinä missä sukupuolen häivyttäminen strategiana jättää sukupuolen kokonaan merkitsemättä ja androgyynit strategiat pyrkivät vapauttamaan ihmisen perinteisistä sukupuoli-rooleista, sukupuoli-inkluusiiviset strategiat pyrkivät tarjoamaan lisää työkaluja perinteisten rinnalle, jotta kaikki sukupuolet voisivat olla edustettuina. Sukupuoli-inkluusiiviset strategiat eivät pyri eliminoimaan sukupuolia, vaan pyrkivät purkamaan perinteisiä sukupuoli-rooleja ja tuomalla esiin sukupuolten kirjon ja moninaisuuden. Yksi esimerkki sukupuoli-inkluusiivisuudesta ovat sukupuoli-neutraalit wc-tilat miesten ja naisten wc-tilojen lisäksi. (Saguy & Williams 2019: 470–471). Kansainvälisesti sukupuoli-inkluusiivisia kielistrategioita on toteutettu esimerkiksi ruotsin kielessä, kun vuonna 2014 Svenska Akademien lisäksi sukupuoli-neutraalin *hen*-pronominin maskuliinin (*han*) ja feminiinin (*hon*) rinnalle ruotsin kielen oikeinkirjoitussanakirjaan, SAOLiin (*Svenska Akademiens ordlista*) (Vergoossen, Renström, Lindqvist & Sendén 2020: 328).

Suomessa työ sukupuoli-neutraalin kielen tavoittelemiseksi tulee kansainvälisesti verrattuna myöhässä. Merkittävänä alkusysäyksenä sukupuoli-neutraaliutta koskevalle kielikeskustelulle Suomessa voidaan pitää vuonna 2007 tehtyä kannanottoa suomen kielen lautakunnalle, joka johti sukupuoli-neutraalin kielen edistämistä suositteluvaan lautakunnan kannanottoon. Esimerkiksi Aamulehti siirtyi käyttämään suosituksen mukaisia, sukupuoli-neutraaleja ammattinimikkeitä kuitenkin vasta vuonna 2017 (Varsa 2018: 11). Sittenkin myös Euroopan parla-

---

<sup>4</sup> Miehen ja naisen tasa-arvoon tähtäävästä sukupuolireilusta kielestä, katso Sczesny, Formanowicz & Moser 2016.

menti on julkaissut sukupuolineutraaliin kielen käyttöön kannustavia suosituksia, myös suomen kielelle. Suosituksia on kuitenkin kritisoitu vahvasti asiantuntemuksen puutteesta ja siitä, että suositukset eivät perustu riittävästi tutkimustietoon. (Engelberg 2018: 14).

### 3 Aineisto

#### 3.1 Kyselylomake aineistonkeruumenetelmänä

Tämän tutkielman aineistonkeruumenetelmänä käytetään kyselyä. Kyselylomake valikoitui aineistonkeruumenetelmäksi sen ajasta ja paikasta riippumattoman luonteen vuoksi, joka mahdollistaa vastausten keräämisen ja niiden tarkastamisen milloin tahansa. Lisäksi kyselyn käyttämisen etuna on anonymien vastausten antamisen mahdollisuus. Tämä mahdollisuus oli aineistonkeruumenetelmää valittaessa avainasemassa, sillä sukupuolineutraalista kielestä puhuminen voidaan rinnastaa sukupuolten käsittelyyn, jonka on todettu olevan vaikea ja kiusallinen keskustelunaihe (Lobo, Silveirinha, da Silva & Subtil 2015: 6). Tätä kiusallisuutta pyrittiin lievittämään pitämällä vastaajat nimettöminä. Kyselylomakkeet ovat lisäksi vakiintunut käytännöksi asennetutkimuksen tieteenalalla (Kircher & Zipp 2022).

Kyselytutkimusten toteuttaminen edustuu pääasiassa niin sanottua suoraa tutkimusmetodia hyödyntävien tutkimusten keskuudessa. Tällä tarkoitetaan tutkimuksia, joissa informantilta kysytään suoraan ne kysymykset, joihin halutaan vastaus. Epäsuoralla tutkimusmenetelmällä taas tarkoitetaan datan keräämistä niin, että informantit eivät ole tietoisia tutkimuksen todellisesta päämäärästä. Tällaista tutkimusta toteutetaan esimerkiksi silloin, kun halutaan kerätä tietoa sellaisesta aiheesta, josta informantit eivät välttämättä haluaisi puhua suoraan. (Garrett 2010: 37–46). Erityisesti diskurssitutkijat ovat kritisoineet epäsuoria menetelmiä epävarmoina, sillä niiden perusteella kerätty data perustuu tutkijan tulkintoihin, mikä ei välttämättä ole linjassa sen kanssa, mitä informantti on tarkoittanut. (Mielikäinen & Palander 2002: 90). Tämä tutkielma ammentaa molemmista traditioista pyytämällä informanteilta tietoa sekä suoraan että epäsuorasti, jotta informanttien asenteista saataisiin heidän oma kuvauksensa, että implisiittistä tietoa.

Tämän tutkielman kysely toteutettiin sähköisenä verkkokyselynä. Sähköisen lomakkeen valintaan vaikuttivat sen monipuoliset työkalut, jotka tarjosivat mahdollisuuden kerätä erilaisia vastauksia helposti. Lisäksi sähköisen lomakkeen etuna voidaan pitää sitä, että vastaajan

on helppo muokata vastauksiaan niin, että lomake säilyy yhä selkeänä ja siistinä. Sähköistä lomaketta voidaan myös pitää saavutettavana, sillä siihen pääsee käsiksi mistä vain, milloin vain. Sähköisen kyselylomakkeen rinnalle ei laadittu paperista lomaketta muun muassa kyselyn pituuden vuoksi ja luonnonvarojen säästämiseksi. Lisäksi vastaajia haluttiin eri puolelta Suomea, eikä paperisten lomakkeiden toimittaminen ja takaisin kerääminen niin laajalla alueella ollut mahdollista.

Sähköisen lomakkeen haasteena voidaan pitää sitä, että vastaajat valitsevat itse itsensä. Saavutettavien vastaajien joukko voi siis olla hyvin hetero- tai homogeeninen, eikä sen luonteesta suhteessa tutkimuksen tarpeisiin ole takuita. (Garrett 2010: 172). Tämän tutkimuksen haasteena voidaan pitää sitä, ettei vastaajien voida taata olevan ei-lingvistejä. Sopivan vastaajan kriteeristö (ei-lingvisti) kuitenkin ilmoitettiin vastaajille ennen lomakkeen täyttöä. Tämän perusteella tutkimuksen sujuvan analyysin varmistamiseksi tutkija olettaa, että kaikki vastaajat ovat tiedostaneet kriteerit, ja ovat täten ei-lingvistejä.

Ennen lomakkeen varsinaista täyttöä pyrittiin herättämään vastaajan luottamus kyselyn laskeutumissivulla, jolla tutkija esitteli statuksensa maisteriopiskelijana, lomakkeen tarkoituksen ja tutkielman aiheen. Luottamuksen herättäminen heti kyselyn aluksi on tärkeää, jotta vastaaja aloittaa kyselyn ja vastaa kysymyksiin mahdollisimman avoimesti (Heikkilä 2014: 59). Vastaajien luottamusta pyrittiin lisäämään myös kertomalla selkeästi kyselyn täyttämisen ehdot. Näissä vastaajalle kerrottiin vastaamisen olevan täysin vapaaehtoista ja anonyymiä, ja että kyselystä saatua dataa hyödynnetään vain tutkimustarkoitukseen. Tässä kohtaa vastaajalle kerrottiin myös, että osaa arvioitavista teksteistä on muokattu tutkijan toimesta<sup>5</sup>. Tällaisella läpinäkyvyydellä pyrittiin herättämään vastaajassa mahdollisimman paljon luottamusta.

Onnistuneen kyselyn edellytyksenä ovat onnistuneet kysymykset. Kysymysten täytyy olla selkeitä ja ymmärrettäviä, jotta vastaajat osaavat vastata niihin, kuten tutkija on tarkoittanut. Väärin ymmärretyt kysymykset voivat vääristää tutkimustulosta (Heikkilä 2014: 27, 45–46; Aaltonen & Valli 2018: 261–262.), ja siksi kysymysten muotoiluun käytettiin paljon aikaa. Selkeiden kysymysten ja sujuvan vastauskokemuksen varmistamiseksi kyselyä käsiteltiin ensin vertaisarvioinnin kautta, jonka jälkeen pientä testiryhmää pyydettiin vastaamaan kyselyyn. Vertaisarvioinnin ja testiryhmän palautteen perusteella muotoiltiin lopulliset kysymykset. Kysymysten tarkka laatiminen on äärimmäisen tärkeää, sillä vastauksia ei voida enää

---

<sup>5</sup> Lisää esimerkkien muokkauksesta ja sen eettisyydestä luvussa 3.3, Tutkimusetiikka.

muokata sähköisen lomakkeen julkaisemisen jälkeen. Tutkimuskysymykset onkin laadittu tutkimuskysymysten ja tutkimuksen aiheen perusteella niin, että tutkittavasta aiheesta saataisiin mahdollisimman paljon tietoa halutuista näkökulmista. Lisäksi kysymysten asettelussa kiinnitettiin tarkkaa huomiota arvioitavien kielenäytteiden valintaan. Kielenäytteisiin haluttiin sisällyttää mahdollisimman paljon aitoa Ylen käyttämää sukupuolineutraalia kieltä. Lisäksi kielenäytteillä haluttiin tuoda esiin erilaisia sukupuolineutraalin kielen muotoja, sekä enemmän ja vähemmän vakiintunutta sukupuolineutraalia kieltä. Jokaisella kysymyksellä on lomakkeella tarkoitus.

Tämän tutkielman kyselyä (Liite 1) voidaan luonnehtia vakioiduksi survey-tutkimukseksi. Tällä tarkoitetaan kyselyä, jonka kysymykset ovat kaikille vastaajille samat. (Vilka 2021: 76). Kysely toteutettiin sähköisesti Microsoft Officen Forms-sovelluksella aikavälillä 6.2.-26.3.2024, ja se sisälsi monia erilaisia kysymyksiä: suljettuja, sekamuotoisia, asteikkoja ja avoimia. Kysymyksen mukaan vastaajalle oli siis annettu valmiit vaihtoehdot, avoin tekstilaatikko tai esimerkiksi Likertin asteikko. Sekamuotoiset kysymykset taas yhdistelevät näitä vastaustyypppejä. (Heikkilä 2014: 47–52). Kysely koostui yhteensä viidestä osiosta, joista neljällä kartoitettiin vastaajien asenteiden kognitiivista ja evaluoivaa komponenttia. Kyselylomakkeen eri osiot suunniteltiin niin, että ne painottavat eri elementtejä: vastaajien tietoja ja taitoja, affektia, eksplisiittistä tietoa ja implisiittistä tietoa. Lisäksi lomake suunniteltiin niin, ettei vastaaja aina tiennyt arvioivansa sukupuolineutraalia kieltä. Eri osioiden funktioita kuvataan taulukossa 1.

*Arvioitavat elementit*

	Ajatukset ja tiedot	Affekti	Eksplisiittistä tietoa	Implisiittistä tietoa	Vastaaja tietää arvioivansa sukupuolineutraalia kieltä
<b>Osio 1</b>	X		X	X	X
<b>Osio 2</b>	X	X	X		
<b>Osio 3</b>	X			X	X
<b>Osio 4</b>		X	X		X

Taulukko 1. Kyselylomakkeen eri osioiden funktiot

Neljän varsinaisen tutkimusosion jälkeen vastaajalta pyydettiin joitakin taustatietoja, jotka aiemman tutkimuksen perusteella ovat vaikuttaneet tuloksiin. Näitä kielenulkoisia muut-

tujia ovat ikä, sukupuoli, asuinpaikka ja koulutusaste. Sukupuoli ilmoitettiin avoimeen tekstilaatikkoon. Tämä mahdollisti sukupuolen ilmoittamisen juuri niin tarkasti, kuin vastaaja itse halusi. Taustatietojen kerääminen jätettiin lomakkeen loppuun helpommiksi kysymyksiksi, jotta vastaajan motivaatio suorittaa kysely säilyy loppuun saakka (Heikkilä 2014: 46).

Kyselyyn etsittiin vastaajia kertomalla kyselystä suullisesti, sekä jakamalla kyselyn verkkolinkkiä sosiaalisessa mediassa (Instagram, Bluesky, Ylilauta). Lisäksi kyselyä jaettiin sähköpostitse tutkijan eri puolella Suomea asuville sukulaisille. Kyselyyn oli myös mahdollista osallistua skannaamalla kyselyyn johtava QR-koodi taloyhtiön ilmoitustaululle kiinnitetyistä paperisista mainoksesta. Vastaajilla oli lomakkeen lopuksi mahdollisuus kommentoida kyselyä avoimesti. Jätetty palaute kuvasi lomaketta kokonaisuudessaan hyvänä, mutta osa vastaajista koki jotkin kysymykset ja ohjeet hieman epäselvinä. On myös mahdollista, että varsinaisen kielen arvioinnin sijaan vastaaja on voinut reagoida uutissisältöön, ja arvioinut sen merkitystä sukupuolineutraalin kielen sijaan. Tämän vuoksi lomakkeelle sisällytettiin myös vertailukysymyksiä, joiden ainoana erona oli kielen sukupuolittuneisuus. Näin varmistettiin, että vastaaja arvioi nimenomaan kieltä. Muiden kysymysten kohdalla arvioinnin kohdetta ei ole voitu varmistaa. Kokonaisuudessaan lomaketta voidaan silti pitää onnistuneena, joskaan ei täydellisenä.

### 3.2 Aineiston kuvaus

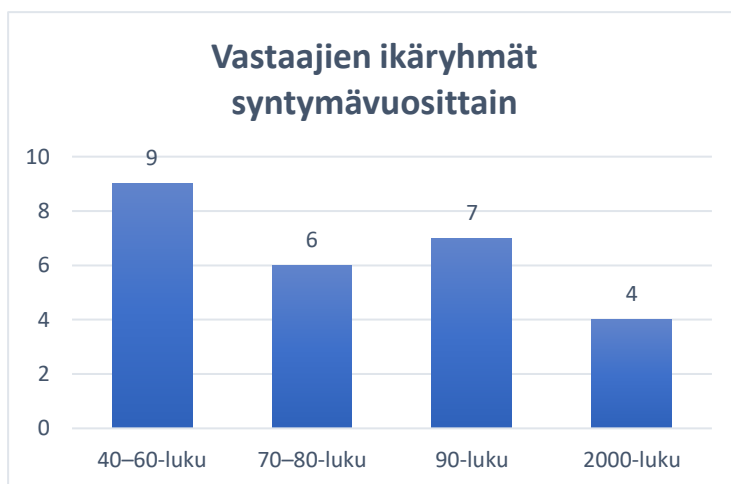
Kyselyyn vastaaminen kesti keskimäärin noin 40 minuuttia. Lyhyin vastausaika oli noin 11 minuuttia ja pisin 150 minuuttia. Suurin osa vastauksista sijoittui aikavälille 15–40 minuuttia. Vastauksia kyselyyn saatiin yhteensä 27. Vastausten määrä on jokseenkin pieni, mutta monipuolinen kyselylomake avoimine vastauksineen on mahdollistanut laadukkaan tutkimuksen tekemisen. Aineiston koon vuoksi tutkimuksen tuloksia ei voida yleistää. Tuloksia voidaan kuitenkin hyödyntää kartoittaessa tulevaa sukupuolineutraalin kielen tutkimusta Suomessa.

Vastaajia pyydettiin vastausten yhteydessä ilmoittamaan taustatietoinaan ikä, sukupuoli, asuinpaikka ja koulutusaste. Muuttajat valittiin aiemmissa tutkimuksissa merkittäviksi muuttujiksi todettujen muuttujien perusteella (ks. esim. Kontula 2009; Smith ym 2014; Grapes 2006; Parks & Robertson 1998). Suomalaisessa kieliasennetutkimuksessa on perehdytty erityisesti asuinpaikkaan kielenulkoisena muuttujana, mikä johtunee suomalaisen kieliasennetutkimuksen murteita painottavasta luonteesta. Asuinpaikan lisäksi suomalainen tutkimus on tar-

kastellut erityisesti iän ja koulutustaustan merkitystä kieli-asenteisiin. Tämän tutkimuksen vastaajia voidaan kuvata heterogeeniseksi ryhmäksi, sillä aineistossa edustuu runsaasti eri ikäisiä ihmisiä, sukupuolia ja asuinpaikkoja. Myös koulutusasteissa oli jonkin verran variointia. Tutkimusaineiston koon vuoksi taustatietojen vaikutusta vastauksiin ei voida arvioida laajasti, mutta niiden monipuolisuus mahdollistaa kuitenkin pienimuotoisen analyysin suhteessa kieli-asenteiden polaariseen laatuun. Vastaajista yksi jätti taustatietonsa ilmoittamatta, mutta vastasi kaikkiin muihin lomakkeen kysymyksiin. Tätä vastaajaa ei siis voida ottaa huomioon taustatietojen tarkastelussa, mutta hänen vastauksiaan pystytään hyödyntämään muun analyysin tukena.

Vastaajista 11 oli miehiä ja 14 naisia. Yksi vastaajista taas ilmoitti olevansa muunsukupuolinen. Miehet ja naiset siis edustuvat aineistossa tasaisesti. Tätä voidaan pitää hyvänä tuloksena, sillä naiset ovat usein yliedustettuina kyselytutkimuksissa (Becker 2022). Sukupuolivähemmistöjen edustajat ovat aineistossa selkeästi aliedustettuina, mutta tutkimuksen skaalan huomioon ottaen voidaan kuitenkin olla tyytyväisiä, että vastaajien joukossa on edes yksi muunsukupuolinen.

Vastaajat edustavat myös monia eri ikäryhmiä. Vastaajista vanhin on syntynyt vuonna 1942 ja nuorimmat vuonna 2000. Vastaajista yhdeksän on syntynyt 90-luvulla, ja he edustavat aineistossa suurinta yhtenäistä ikäryhmää, kun vastaajien syntymävuosia tarkastellaan vuosikymmenen perusteella. Kaikkiaan vastaajia oli syntynyt kaikilla vuosikymmenillä 40-luvulta 2000-luvulle. 2000-luvulla syntyneet ovat aineistossa vähemmistössä, ja tutkimuksen vastaajat ovatkin keskimääräisesti odotettua vanhempia. Ikäryhmien edustusta suhteessa toisiinsa kuvataan kuviossa 1. Kaikkiaan voidaan kuitenkin sanoa, että erilaiset ikäryhmät edustuvat aineistossa hyvin.



Kuvio 1. Vastaajien ikäryhmät syntymävuosittain

Vastaajat ilmoittivat asuvansa yhteensä 15:ssä eri kunnassa ja kaupungissa. Vastaajista ylivoimainen enemmistö asuu suurissa kaupungeissa: Vain neljä vastaajaa ilmoitti asuvansa kaupungeissa, joissa asuu alle 40 000 asukasta<sup>6</sup>. Lisäksi muiden vastaajien kotikaupungit tai paikkakunnat sijoittuvat kaikki Suomen seitsemän, asukasluvun mukaan suurimman kaupungin joukkoon. Eteläisimmät asuinpaikat sijaitsivat pääkaupunkiseudulla ja pohjoisimmat Pohjois-Karjalan maakunnassa. Vastaajat asuvat siis Etelä- ja Keski-Suomen alueilla. Vähiten asuinpaikkana aineistossa on edustettuna Länsi-Suomi. Aineisto kattaa siis melko laajasti eteläisen Suomen, mutta valitettavasti Pohjois-Suomi ei ole lainkaan edustettuna. Vastaajien asuinpaikat ovat kuitenkin niin laajalla alueella suhteessa toisiinsa, että joidenkin johtopäätösten tekeminen vastaajien asuinpaikkojen perusteella on mahdollista.

Vastaajien keskuudessa korostuu kaksi eri asteista koulutusta: Vastaajista 11 on käynyt toisen asteen koulutuksen joko lukiossa tai ammatillisessa oppilaitoksessa, ja 13 korkeakoulututkinnon ammattikorkeakoulussa tai yliopistossa. Lisäksi kaksi vastaajista ilmoitti käyneensä kauppaopiston. Noin puolet vastaajista on siis korkeakoulutettuja. Kaikkiaan kaikkia vastaajia voidaan kuvailla kouluttautuneeksi joukoksi, sillä kenenkään alin koulutustaso ei jäänyt alle toisen asteen. Tuloksia voidaan siis koulutuksen suhteen vertailla korkeintaan toisen asteen koulutuksen ja korkeakoulutuksen välillä.

Aineistoa voidaan pitää kokonaisuudessaan laadukkaana, sillä etenkin eri ikäluokat ja eri sukupuolet ovat edustettuna monipuolisesti vastaajien keskuudessa. Aineiston laadun puolesta puhuu myös se, että selkeä enemmistö vastaajista näyttää käyttäneen erityisesti aikaa avoimien vastausten kirjoittamiseen. Moni vastaajista halusi vastata myös vapaaehtoisiin lisäkysymyksiin, myös aivan lomakkeen loppupuolella. Tämä kertoo siitä, että lomakkeen pituudesta huolimatta vastaajat olivat motivoituneita vastaamaan kysymyksiin huolellisesti alusta loppuun.

Jotta analyysin tekeminen informanttien vastausten pohjalta olisi mahdollisimman sujuvaa, määriteltiin jokaiselle taustatietonsa ilmoittaneelle vastaajalle hänen tietojensa perusteella henkilökohtainen tunnistuskoodi. Koodissa vastaajan taustatiedot esitetään yksinkertaisesti lyhyessä muodossa, jotta vastaajan kaikki taustatiedot ovat tutkijan saatavilla nopeasti

---

<sup>6</sup> Luvut tarkistettu Tilastokeskuksen vuoden 2024 tilastosta (kuntien asukasluvut)

yhdellä silmäyksellä. Vastaajien henkilöllisyyden suojaamiseksi koodit ovat vain tutkijan tiedossa. Tutkielmassa yksittäisiin vastaajiin viitataan tarvittaessa yksinkertaisesti numerolla (esim. 9).

Tunnistuskoodissa vastaajan sukupuoli ilmoitetaan muodossa n (nainen), m (mies) tai x (muu). Syntymävuosi ilmoitetaan sellaisenaan (esim. 1967). Vastaajien eri asuinpaikat taas on jaettu neljään ryhmään maakuntien mukaan: Uusimaa (u), Kanta-Häme, Pirkanmaa & Varsinais-Suomi (p), Keski-Suomi (k) ja Etelä-Savo & Pohjois-Karjala (e). Koodissa viimeisenä merkitään koulutusaste numeroin ja kirjaimin: 1a viittaa ammattitutkintoon ja 1b ylioppilastutkintoon. 2a taas merkitsee ammattikorkeakoulututkintoa, 2b muuta korkeakoulututkintoa. Numerolla 3 merkitään ne vastaajat, jotka ilmoittivat käyneensä kauppaopiston. Kuvio 2 havainnollistaa koodin rakennetta. Kuvion koodi on esimerkkiä varten luotu, eikä siis edusta aitoa vastaajaa aineistosta.



Kuvio 2. Esimerkki vastaajan tunnistuskoodista

### 3.3 Sisällönanalyysi tutkimusmenetelmänä

Tutkielman tavoitteena on arvioida vastaajien asenteita sukupuolineutraalia kieltä kohtaan monimenetelmällisesti. Käytännössä tämä tarkoittaa, että tuloksia arvioidaan ja analysoidaan sekä määrällisestä että laadullisesta näkökulmasta. Molempien näkökulmien hyödyntäminen tutkimuksessa mahdollistaa monipuolisemman analyysin verrattuna vain laadullisen tai määrällisen tutkimusmenetelmän käyttämiseen (Bryman 2008), jotka voivat pahimmillaan luoda tutkittavasta ilmiöstä liian yksinkertaisen kuvan (Vilkkä & Mankki 2024: 19). Sekä kvalitatiivista että kvantitatiivista tutkimusotetta hyödyntävä monimenetelmätutkimus onkin erityisen otollinen lähtökohta asennetutkimuksen tekemiseen, sillä aineiston laadullinen tutkimus antaa monipuolisen kuvan kompleksisesta, mielensisäisestä mallista, ja määrällisen tutkimuksen keinoin abstrakti aihe voidaan nähdä konkreettisemmassa valossa.

Tutkielman pääasiallisena tutkimusmenetelmänä toimii sisällönanalyysi, joka soveltuu luonteeltaan erinomaisesti monimenetelmätutkimuksen toteuttamiseen. Sisällönanalyttisen metodin toteuttamiseen kuuluu olennaisesti tutkimukselle relevanttien elementtien poimiminen aineistosta, ja niiden luokittelu ja järjestäminen. Tämä luokittelu voi olla tyyliältään sekä kvantitatiivista että kvalitatiivista: Laadullista luokittelua voi olla esimerkiksi aineiston erilaisten piirteiden ja ominaisuuksien järjesteleminen ja tarkastelu. Toisaalta aineiston luokittelu voi olla myös kvantitatiivista, aineiston numeeristen elementtien tarkastelua esimerkiksi luetteloimalla ilmiön esiintymiskerrat ja havainnollistamalla määrää geometrisin kuvioin ja prosenttiosuuksin. (Tuomi & Sarajärvi 2018).

Sisällönanalyysi on myös tehokas ja joustava menetelmä, koska se mahdollistaa erilaisten teoreettisten viitekehyksien hyödyntämisen. Tämä tutkielma asettuu osaksi fenomenologis–hermeneuttisen tutkimuksen perinnettä, joka pyrkii ymmärtämään ja selittämään ilmiöitä yksittäisen ihmisen kokemusmaailman tulkinnan kautta. Tässä tutkielmassa esimerkiksi yksittäisten ihmisten ajatukset ja tunteet nähdään avaimina erilaisten asenteiden taustojen ymmärtämiseen. Sisällönanalyysi on tähän sopiva työkalu, jota voidaan pitää pohjimmiltaan kaikkien laadullisten tutkimusotteiden perustana. (Tuomi & Sarajärvi 2018). Sisällönanalyysi onkin asettunut osaksi sosiolingvistiikan ja kansanlingvistiikan tieteenalojen vakiotyökaluja monipuolisuutensa ja joustavuutensa vuoksi. Tutkielma asettuu siis osaksi edeltävää kieliasennetutkimuksen, sosiolingvistisen ja kansanlingvistisen tutkimuksen perinteitä paitsi teoreettisesti, myös metodologisesti sisällönanalyysin avulla toteutettavan monimenetelmätutkimuksen kautta.

### 3.4 Tutkimusetiikka

Tutkielman jokaisessa vaiheessa otettiin huomioon tutkimuksen eettiset edellytykset. Koska tutkielman aihetta voidaan pitää jokseenkin sensitiivisenä, tehtiin päätös anonymien vastausten keräämisestä. Vaikka kaikilta vastaajilta pyydettiin taustatietoja, jäivät ne kokonaisuudessaan vain tutkijan käyttöön. Tämä johtuu siitä, että taustatiedot yhdessä ovat niin laajat, että vastaajan ystävä tai tuttu voisi tunnistaa tämän aineistosta, jos vastaaja on kertonut osallistuneensa tutkimukseen.

Jokseenkin sensitiivisen aiheen vuoksi tehtiin myös päätös suoran ja epäsuoran menettelyn yhdistelystä. Etenkin epäsuoraan menettelyyn liittyy eettistä pohdintaa, sillä menettely perustuu siihen, että vastaajien kanssa ei olla täysin läpinäkyviä tutkimuksen tarkoituksesta

(esim. Garrett 2010). Tämän tutkielman tapauksessa vastaajille kerrottiin, että tutkimus koskee Ylen kieltä koskevia asenteita yleisemmin. Sukupuolineutraalia kieltä koskevien kysymysten lisäksi lomakkeella oli anglismia koskevia kysymyksiä, jotta sukupuolineutraalin kielen asema ei korostuisi kyselyssä. Anglismit valittiin hämäyskysymyksiksi, sillä arkikokemusten perusteella ne aiheuttavat ihmisissä myös paljon erilaisia reaktioita. ”Hämäyskysymyksiä”, eli vastaajan anglismia koskevia asenteita käsiteltiin yhteensä seitsemässä kysymyksessä (Ks. Liite 1, kysymykset 5, 6, 9, 10, 13, 16 ja 24). Vastaajat eivät siis olleet täysin tietoisia siitä, millaiseen tutkimukseen heidän vastauksiaan käytetään. Tämän kaltaiset tutkimuskäytänteet ovat kuitenkin vakiintuneet asennetutkimuksen alalla (Garrett 2010; Preston 2011). Niiden eettisyyttä on siis punnittu usean tutkijan toimesta, ja ne on todettu eettisesti hyväksyttäviksi tutkimustoimiksi.

Eettistä pohdintaa herätti myös Ylen tekstien muokkaus tutkimusta varten. Teksteistä otettiin tarkoituksellisesti Ylen verkkosivuilta (Yle.fi) kuvakaappaukset, ja niistä luotiin muokattu kopio, joka on tyyliltään lähes identtinen Ylen ilmeen kanssa. Vastaajille kerrottiin, että tekstejä on muokattu, mutta heillä ei ollut mitään mahdollisuutta tunnistaa, mitkä tekstit olivat muokattuja, ja mitkä alkuperäistä Ylen kieltä.

Työntekijät kertoivat joutuneensa tekemään eettisiä kompromisseja hieman useammin kuin johtajat ja esihenkilöt.

Kuvio 3. Ylen alkuperäinen teksti

Työntekijät kertoivat joutuneensa tekemään eettisiä kompromisseja hieman useammin kuin johtajat ja esimiehet.

Kuvio 4. Muokattu teksti

Ylen kieltä muokattiin, jotta sukupuolineutraali kieli olisi vertailtavissa teksteissä ainoa muuttuja. Tämän vuoksi samasta tekstistä oli välttämätöntä olla kaksi versiota. Muokatuista teksteissä haluttiin imitoida Ylen visuaalista ilmettä mahdollisimman tarkasti, jotta vastaaja ei tietäisi, kumpi teksteistä on alkuperäinen. Tämä valinta tehtiin mahdollisimman autenttisten reaktioiden saamiseksi. Kun muokattu kieli esitetään lähes identtisenä alkuperäiseen, vastaaja reagoi kieleen aitona, Ylen käyttämänä kielenä, ei hypoteettisesti mahdollisena, tutkijan muokkaamana esimerkkinä. Muokattujen tekstien eettisen käytön varmistamiseksi vastaajille kerrottiin, että osa teksteistä on muokattuja. Näin vastuu kaikista teksteistä ja niiden sisällöstä

on tutkijalla, ei Ylellä. Ylen tekstien osion kopiointi sellaisinaan tutkimuskäyttöön nähtiin eettisenä, sillä ne ovat julkisesti kaikkien saatavilla verkossa, ja niiden alkuperäinen julkaisulähde on ilmoitettu.

Eettisen tutkimuksen toteuttamiseksi vastaajille tiedotettiin lisäksi tutkimuksen ehdoista. Nämä ehdot tulivat vastaajan nähtäväksi lomakkeella ennen varsinaisia tutkimuskysymyksiä. Vastaajille painotettiin tutkimukseen osallistumisen olevan täysin vapaaehtoista. Vapaaehtoisuutta korostettiin kertomalla, että lomakkeen täyttämisen voisi lopettaa milloin vain. Valitettavasti vastaajille ei voitu antaa mahdollisuutta perääntyä tutkimuksesta lomakkeen lähettämisen jälkeen, sillä vastaajille ei ilmoitettu tutkijan yhteystietoja. Tämä päätös tehtiin mahdollisen häirinnän välttämiseksi. Vastaajille on kuitenkin ilmoitettu, että lomakkeella saatuja tietoja säilytettäisiin vain tutkijan omilla laitteilla, ja niitä hyödynnettäisiin ainoastaan tutkimuskäyttöön. Lopuksi kerrottiin, että täytetyn lomakkeen lähettämällä vastaaja hyväksyy nämä ehdot. Kaikki vastaajat ovat siis tietoisia tutkimuksen ehdoista ja siitä, mihin heidän antamia tietoja käytetään. Kaikki vastaajat ovat osallistuneet tutkimukseen vapaaehtoisesti.

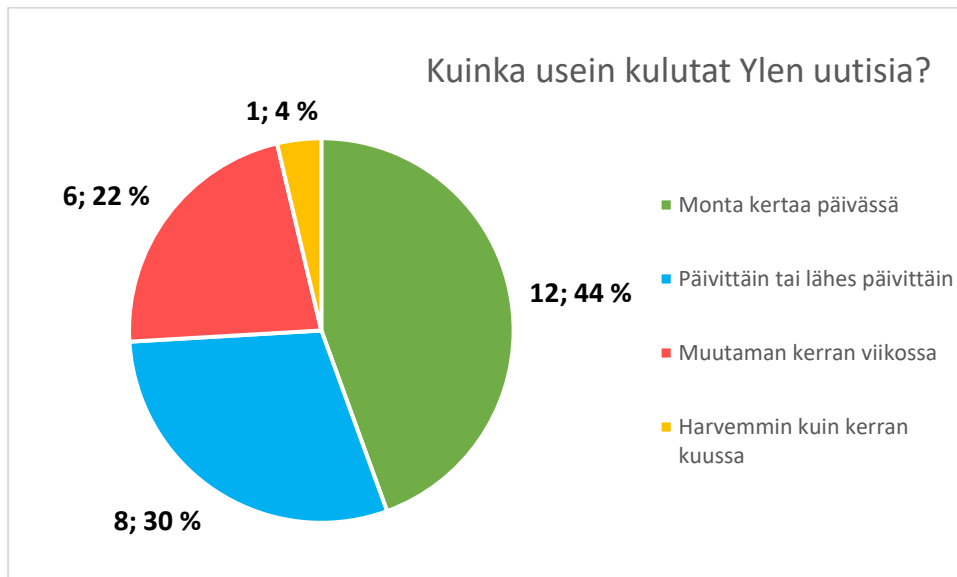
#### **4 Analyysi ja tulokset**

Tutkimuksen aineistoa on tutkielmassa analysoitu monitahoisesti, sekä numeerisesta että laadullisesta näkökulmasta. Aluksi tarkastellaan, miten vastaajat ovat kontaktissa Yleen ja millaista kieltä yhtiöltä odotetaan (luku 4.1). Sukupuolineutraalia kieltä koskevien asenteiden analyysi kattaa arviot vastaajien sukupuolineutraaliin kieleen liittyvistä tiedoista, taidoista ja kielimuotoon liitettävistä erilaisista piirteistä juuri Ylen käytössä (luku 4.2). Lisäksi tarkastellaan, millaisia tunteita sukupuolineutraalin kielen käyttö Ylen uutisissa herätti vastaajissa, ja miten vastaajien kieliasteet asettuvat polaarille positiivisuutta ja negatiivisuutta arvioivalle skaalalle (luku 4.3). Analyysiluku alkaa vastaajien asenteiden kognitiivisen elementin arviolla ja etenee sitten evaluoivan elementin analyysiin. Analyysiosion lopuksi käsitellään vielä asenteiden polaarisuutta, minkä avulla saadaan yleiskuva siitä, suhtautuvatko vastaajat sukupuolineutraalin kielen käyttöön Ylen uutissisällöissä negatiivisesti, neutraalisti vai positiivisesti. Analyysi päättyy kielenulkoisten muuttujien ja asenteiden polaarisuuden suhteen analyysiin.

#### 4.1 Yle, neutraali ja sukupuolineutraali kieli

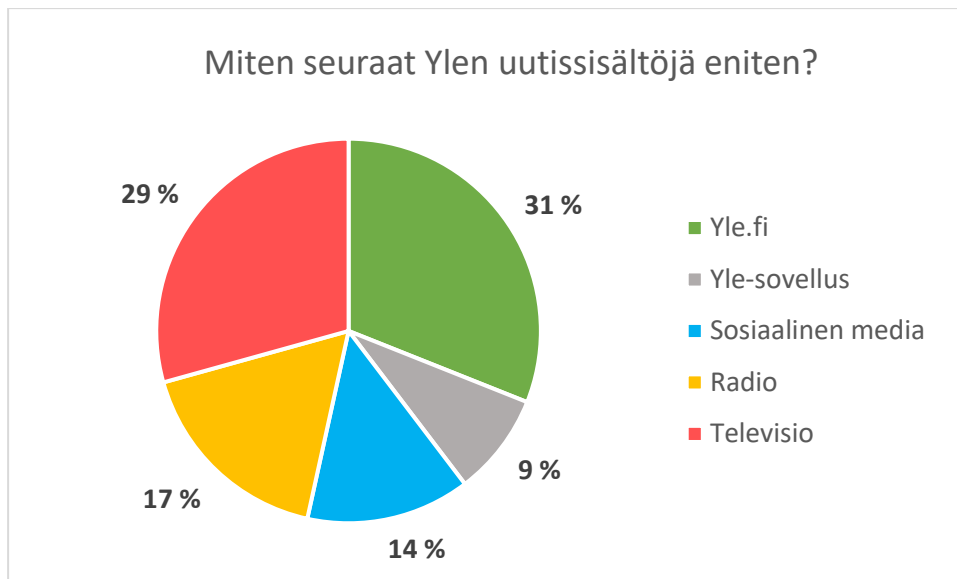
Tutkimukseen osallistujia pyydettiin arvioimaan sukupuolineutraalia rajatusti Ylen uutisten kontekstissa. Tämän vuoksi kartoitettiin tarkemmin, kuinka paljon vastaaja kuluttaa Ylen uutisia, ja millaisia velvoitteita hän asettaa yhtiön kielelle. Vastauksien perusteella voidaan arvioida, millaisessa asemassa vastaajat pitävät Yleä kielenkäyttäjänä, ja miten se vaikuttaa heidän suhtautumiseensa sukupuolineutraalia kieltä kohtaan.

Tutkimuksen osallistujat muodostivat erilaisia Ylen uutisten kuluttajaprofiileja. Enemmistö vastaajista luki, katsoi tai kuunteli Ylen uutisia monta kertaa päivässä. Loput vastaajista taas kuluttivat Ylen uutisia lähes päivittäin tai muutaman kerran viikossa. Yksi vastaajista ilmoitti kuluttavansa Ylen uutisia harvemmin kuin kerran kuussa.



Kuvio 5. Vastaajien Yle-uutisten kulutustiheys

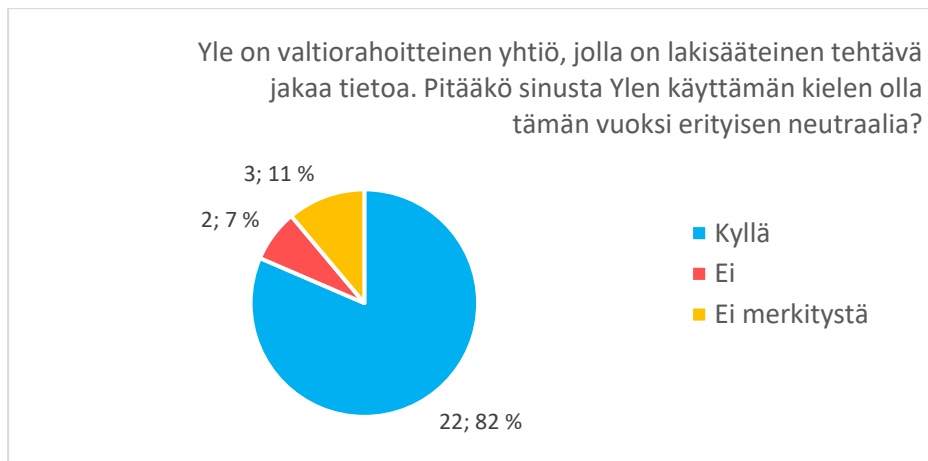
Vastaajia voidaan siis yleisesti kuvata melko aktiivisina Ylen uutisisältöjen kuluttajina. Uutisten kulutusalueelta kuitenkin vaihteli kulutustiheyttä enemmän, ja suurin osa vastaajista kuluttikin Yle-uutisia useamman kuin yhden lähteen kautta: Vastaajista 19 eli noin 70 % ilmoittikin seuraavansa Ylen uutisisältöjä kahden tai useamman alustan kautta. On myös huomioitava, että kysymys pyysi vastaajia ilmoittamaan hänen eniten käyttämänsä lähteet Ylen uutisisällöille. On siis mahdollista, että vastaajat käyttävät jossain määrin myös muita lähteitä, mutta vähemmän kuin ilmoittamiaan. Suosituimmat lähteet Ylen uutisisällöille olivat verkkosivut Yle.fi ja Ylen TV-kanavat.



Kuvio 6. Vastaajien pääasiallisen uutislähteet

Vastaajat siis kuluttavat Ylen uutissisältöjä melko säännöllisesti ja useista lähteistä. Heitä voi siis kuvailla melko sitoutuneiksi Yle-utisten kuluttajiksi. Analyysin kannalta erityisen tärkeää on kuitenkin huomioida uutisten pääasiallinen kulutusala, sillä Yle käyttää eri alustoillaan erilaisia kielimuotoja. Esimerkiksi sosiaalisen median alustoilla Ylellä on monta uutissisältöä käsittelevää tiliä, joista esimerkiksi Yle Kioskin kohdeyleisönä ovat erityisesti nuoret. Tilin uutisjutut esitelläänkin usein lyhyemmässä videomuodossa, joilla ei välttämättä seurata tarkasti yleiskielen normeja, joihin Ylen sosiaalisen median päätilit ja muut uutisalustat ovat sitoutuneet. Journalistisesta yleiskielestä saatetaan poiketa joskus myös esimerkiksi radiossa ja televisiossa uutisankkureiden juonnoissa tai kommentoissa.

Pääasiassa vastaajat kuluttavat kuitenkin Ylen uutissisältöjä täysin tai lähes täysin yleiskielisiltä alustoilta. Tämä tarkoittaa, että vastaajat arvioivat sukupuolineutraalia kieltä suhteessa säädelyyn ja hyvin neutraaliin yleiskieleen. Kuten seuraavasta kuviosta käy ilmi, vastaajat myös selkeästi odottavat yleiskielisyyden ja neutraaliuuden piirteitä Yleltä. Nämä nähdään erityisen tärkeinä juuri Ylen valtio-omisteisuuden ja lakisääteisten tehtävien vuoksi.



Kuvio 7. Ylen valtiokösten merkitys kieleen

Suuri enemmistö vastaajista on siis sitä mieltä, että Ylen kieleen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Osa vastaajista myös selkeästi tarkkailee selkeästi Ylen kieltä myös arjessa, mikä käy ilmi arvioista siitä, millaista Ylen kieli on ja miten se on muuttunut ajan saatossa:

*”Tunnen, että eniten epäneutraali kieli on yleistynyt Ylen ns. klikkiotsikoissa ja niiden kielestä toivoisin paljon neutraalimpaa.”*

*”Ylen Suomen kieli on muuttunut huonommaksi lyhyessä ajassa!”*

Onkin siis selvää, että Ylen kielen laatua tarkkaillaan, ja sille on erityiset kriteerit. Yksimielisesti Ylen kieleltä vaadittiin selkeyttä. Lisäksi Ylen kieleltä vaadittiin lähes poikkeuksetta poliittista riippumattomuutta ja neutraaliuutta. Ylen uutisten siis odotetaan olevan helposti ymmärrettäviä ja kantaa ottamattomia. Huomattavaa on, että vastaajien mielipiteet koskien Ylen kielen vaatimuksia ovat myös selkeitä: Neutraalia suhtautumista osoitettiin hyvin vähän.

6. Yle julkaisee uutissisältönsä ensisijaisesti verkkosivuilla [Yle.fi](http://yle.fi) ja Yle-sovelluksessa. Näitä voidaan pitää Ylen virallisimpina kanavoina.

[Lisätietoja](#)

**Millaista Ylen uutisten kielen pitäisi olla verkkosivuilla ja sovelluksessa?** Vastaa väittämiin.

- Täysin eri mieltä ● Jokseenkin eri mieltä ● En eri eikä samaa mieltä ● Jokseenkin samaa mieltä ● Täysin samaa mieltä  
● En osaa sanoa

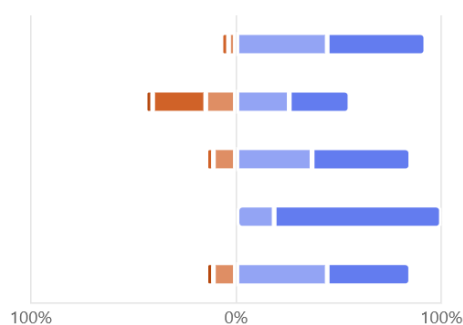
Vieraskielisten sanojen käyttöä pitäisi välttää, kun niille on olemassa suomalainen vastine

Kielen pitäisi olla sukupuolineutraalia aina, kun se on mahdollista

Kielen pitäisi olla poliittisesti riippumatonta

Kielen pitäisi olla selkeää kaikille

Kielen pitäisi olla neutraalia



Kuvio 8. Vastausten jakauma kysymyksessä 6

Enimmillään neljä vastaajaa ilmoitti Ylen kielen kriteereitä kartoittaessa, ettei kielen laadulla ole hänelle merkitystä. Ylen kielen piirteet eivät siis selkeästi ole vastaajille yhdentekeviä. Vastaajat arvioivat sukupuolineutraalia kieltä siis vasten sellaista kielimuotoa, jolle asetetaan selkeitä vaatimuksia. Ylen uutissisältöjen kieli on siis mielekäs rajaus tutkia sukupuolineutraalin kielen herättämiä kieliasenteita, sillä vastaajille on merkityksellistä, millaista kieltä Yle käyttää.

Noin 89 % vastaajista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että Ylen uutissisältöjen kielen tulisi olla neutraalia (kuvio 8). *Sukupuolineutraali* kielen käyttö taas jakoi mielipiteitä paljon enemmän. Tämä viittaa siihen, että kielimuodon nimityksestä huolimatta sukupuolineutraalia kieltä ei mielletä neutraaliksi. Millainen siis neutraalin ja sukupuolineutraalin kielen suhde oikein on vastaajien näkökulmasta?

Kun vastaajia pyydettiin kuvailemaan neutraalia kieltä, vastausten joukosta nousi selkeästi muutamia tärkeinä pidettyjä piirteitä: selkeys, tunnelatausten välttely ja poliittinen sitoutumattomuus. Neutraalin kielen selkeyttä kuvattiin konkreettisemmin esimerkiksi suomen kieliopin mukaisena ja uudissanoja välttelevänä.

*”Suomen kieliopin mukaista”*

*”Yleiskieltä ilman erityistä tunnelatausta.”*

*”Tavallista’ suomen kieltä, ilman teennäiseltä tuntuvia, keksittyjä uusia sanoja tai kiertoilmaisuja.”*

*”Kirjotukseltaan ei liian kirjakieltä eikä liian puhekieltä”*

Liian kirjakielisyyden tai puhekielisyyden voidaan tulkita tarkoittavan kahta erilaista kielen ääripäätä. Liiallisella puhekielisyydellä voidaan esimerkiksi viitata slangisanojen käyttöön sekä puhekieliseen kirjoitukseen. Liialla kirjakielisyydellä taas saatetaan tarkoittaa liian abstraktia kieltä, joka sisältää erikoissanastoa, jota tavallisen lukijan voi olla vaikea ymmärtää. Vastaaja siis odottaa neutraalilta kieleltä pääosin normien mukaista yleiskielisyyttä, mutta sallii myös puhekielisyyksiä, jotta kieli on konkreettisempaa. Myös ”tavallisena” suomen kielenä neutraalia kieltä kuvannut vastaaja saattaa viitata tällaiseen kielimuotoon.

Vastauksien perusteella onkin selvää, että neutraalille kielelle asetetut vaatimukset sallivat myös jonkin verran joustoa. Vastaajat täsmentävät myös, että neutraalista kielestä voi poiketa myös muuten kuin kieliopillisten vaatimusten kautta. Esimerkiksi poliittisia kannanottoja ei tuomita kokonaan, ja tunteetkin sallitaan tiettyyn pisteeseen.

*”Ei liikaa poliittisia kannanottoja kielen kautta ym”*

*”Sanavalintojen harkitsemista. Samanlaisissa tilanteissa aina samanlaista. Esim. ettei puhuta ”Lähi-idän konfliktista” kuten ei puhuta ”Ukrainan konfliktistakaan”. Kyseessä on Israelin ja Venäjän hyökkäyssota. Neutraaliuuteen ei kuulu kuitenkaan täydellinen kantaottamattomuus kuten yllä.”*

*”ei tarvitse olla aina neutraalia”*

*”Neutraali kieli on kieltä, joka – – pyrkii välttämään vahvoja konnotaatioita, niin negatiivisia kuin positiivisiakin.”*

*”Odotan ja toivon Ylelta yleisesti neutraalia kieltä. Toisaalta myös tekstit, joissa kirjoittajan omat tunteet ja mielipiteet tulevat selvästi esille voivat mielestäni olla osa Ylen toimintaa, niinkuin muussakin journalismissa.”*

Vastauksista käy ilmi, että osa vastaajista jopa toivoo poliittisia kannanottoja Ylen neutraalissa kielessä. Esimerkiksi ”liikojen poliittisten kannanottojen” tuomitseminen implikoi, että poliittiset kannanotot sallitaan tiettyyn rajaan saakka. Lähi-idän ja Ukrainan tilanteisiin viitannut vastaaja taas jopa kritisoi täyttä kantaa ottamattomuutta. Hän siis odottaa ja toivoo, että Yle ottaisi tietynlaisen kannan uutisoidessaan näistä aiheista. Toinenkin vastaaja tuo esille saman aiheen, ja painottaa, että kansanmurhasta puhuminen olisi tärkeää, ja näkyisi poliittisena kannanottona.

*”Mutta toisaalta kieli saa olla hieman latautunutta sellaisissa asioissa, jotka ovat yleisesti tuomittavia. Esimerkiksi Venäjän \*hyökkäyssodasta\* Ukraina tai Israelin toteuttamasta \*kansanmurhasta\* on sopivaa puhua suomalaisessa valtioneudiassa ja se näyttäytyy myös poliittisena kannanottona maailmalle.”*

Sukupuolineutraali kieli vaikuttaa sijoittuvan juuri neutraalin kielen joustavuuden rajoihin poliittisesta näkökulmasta. Monet vastaajat nimittäin eksplisiittisesti liittävät sukupuolineutraalin kielen osaksi sukupuoli- & seksuaalivähemmistöjä koskevaa keskustelua.

*”Sukupuolineutraalius on puhtaasti pienen eturyhmän ideologinen eduntavoittelupyrimys, ja sukupuolineutraalit termit sen tavoitteita edistävää propagandaa.”*

*”Voi perseen suti. Vai vielä kohdullinen. Nainen, sanotaan suomen kielellä. Mitähän ne kohdulliset oikein ovat, ellei naisia.”*

*”’Kohdullinen’ termi on tullut vastaan lähinnä pienemmissä queer-julkaisuissa ja sukupuolivähemmistöjen kirjoittamissa teksteissä, joten yllättyisin sen näkemisestä neutraalissa kontekstissa valtavirtamediassa”*

Queer-yhteisöä koskevan keskustelun ytimessä ovat ihmisten erilaiset sukupuoli-ideologiat ja sukupuoli-identiteetit. Toisaalta seksuaali- ja sukupuolivähemmistön jäsenet haluavat olla näkyvä osa yhteiskuntaa ja tavoittelevat yhtäläisiä oikeuksia valtaväestön kanssa, kun osa ihmisistä haluaa kieltää heidän olemassaolonsa. Tämä paljon tunteitakin herättävä keskustelu kietoutuu tiiviisti osaksi erityisesti identiteettipoliittikkaa, jossa sukupuoli nähdään ensisijaisesti poliittisena. Sukupuoli ja sukupuoli-ideologiat sukupuolten määrästä sukupuolistereotypioihin

muotoilevatkin politiikan eri aloja jatkuvasti. (Heckert 2004). Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin läheisesti liittyvä sukupuolineutraali kieli on siis vääjäämättä politiikkaa, ja sukupuolineutraalin kielen käyttö poliittinen teko, poikkeus Yleltä vaadittuun neutraaliin kieleen. Osa vastaajista näkee tämän toivottuna joustona, osa täysin sopimattomana.

## 4.2 Vastaajien asenteiden kognitiivisesta komponentista

Vastaajien asenteiden kognitiivista komponenttia arvioitiin lomakkeella usealla tavalla. Toisaalta arvioitiin, kohtaavatko vastaajien tiedot sukupuolineutraalista kielestä todellisuuden kanssa, toisaalta millaisia sukupuolineutraalin kielen toteuttamiskeinoja vastaajat tunnistavat (luku 4.2.1). Lisäksi arvioitiin, millaisia piirteitä ja ominaisuuksia vastaajat liittävät kielimuotoon (luku 4.2.3). Aineiston perusteella voidaan tehdä myös arvioita vastaajien käsityksistä neutraalin ja sukupuolineutraalin kielen suhteesta.

Tietoa kognitiivisesta komponentista kerättiin sekä eksplisiittisesti että implisiittisesti. Osion 1 avoimessa kysymyksessä 5: ”Mitä mieltä olet sukupuolineutraalin kielen käytöstä Ylen uutisoinnissa?” pyrittiin keräämään eksplisiittistä, metalingvististä tietoa vastaajien tiedoista. Tämän avoimen kysymyksen lisäksi vastaajien asenteiden kognitiivista elementtiä arvioitiin muun muassa monivalintakysymyksien avulla lomakkeen osioissa 2 ja 3. Nämä eri tavoin muotoillut kysymykset tuottivat vastauksia, jotka kertovat vastaajien sukupuolineutraalia kieltä koskevista tiedoista ja taidoista sekä eksplisiittisesti että implisiittisesti.

### 4.2.1 Sukupuolineutraalin kielen tunnistaminen

Ilmiön tunnistaminen kertoo siitä, että ihmisellä on oikeaa ilmiötä koskevaa tietoa. Vastaajien kyky tunnistaa sukupuolineutraali kieli on siis mielekäästä tarkastella, koska sen perusteella saadaan tietoa siitä, kohtaavatko vastaajien Ylen sukupuolineutraalia kieltä koskevat tiedot sen todellisen käytön kanssa. Kyselyyn vastanneiden ihmisten kykyä tunnistaa sukupuolineutraali kieli arvioidaan koko lomakkeella tarkkailemalla vastausten järjestelmällisyyttä ja yhteen sopivuutta keskenään. Lisäksi tunnistuskykyä arvioitiin eksplisiittisesti neljällä kysymyksellä osiossa 2. Kysymyksissä 9–12 vastaajien tuli arvioida annetulla asteikolla, kuinka samaa tai eri mieltä he olivat esimerkiksi annettujen tekstien väittämien kanssa. Yksi näistä väittämistä oli ”Esimerkin kieli on sukupuolineutraalia”. Väittämiin vastattiin Likertin asteikolla.

Kysymyksissä arvioitujen esimerkkien kielinäytteet on poimittu suoraan Ylen verkkosivuilta, eikä tekstejä ole muokattu. Kumpikin esimerkeistä edustaa jollakin tapaa sukupuolineutraalia kieltä. Vastaajille ei kuitenkaan erikseen osoitettu tekstien olevan sukupuolineutraalia, vaan heitä pyydettiin arvioimaan tekstiä kokonaisuutena. Vastaajat joutuivat siis itse tunnistamaan ja arvioimaan, onko esimerkeissä sukupuolineutraalia kieltä.

Kysymyksissä arvioitiin seuraavia kielinäytteitä:

*”Aborttikysymys nosti fundamentalistikristityt poliittiseksi voimaksi – 5 pointtia Yhdysvaltojen vaaleista”*

Kysymyksen 9 kielinäyte

*”Sunnuntaina Kymenlaaksoon MYPA:n vieraaksi saapuvan TPS:n fokus on siirtynyt nyt täysin jalkapallon Veikkausliigaan. Luxemburgilaiselle Jeunesse Eschille kärsittyä tappiota ei enää muisteta”*

Kysymyksen 10 kielinäyte

*”Sebastian Tynkkynen on pitänyt yhtä kumppaninsa, mosambikilaisen Alan Da Silvan kanssa jo vuosia”*

Kysymyksen 11 kielinäyte

*”Yhtä hyvin asiat eivät ole kaikilla opiskelijoilla. Hietanen oli tekemässä Lakimiesliitossa kyselyä, jossa selvitettiin juristiopiskelijoiden työntekoa opiskelujen aikana.”*

Kysymyksen 12 kielinäyte

Kysymysten 9 ja 10 kieli on sukupuolineutraalia sellaisenaan: Teksteissä puhutaan erilaisista ryhmistä ja yhtiöistä, kuten fundamentalistikristityistä ja urheiluliigoista, joita kuvaavat sanat ja niiden viralliset nimet sellaisenaan ovat sukupuoleettomia, vaikka esimerkiksi urheilussa liigat onkin pääasiassa jaettu miesten ja naisten kategorioihin. Vaikka urheiluseurojen nimet voivatkin herättää mielikuvia sukupuolista sellaisille lukijoille, joille seurat ovat tuttuja, sukupuolineutraali kieli ei pyri muokkaamaan niitä. Tämä johtuu siitä, että urheiluseurat on yleensä jaettu sukupuolen mukaan, joten niistä puhuttaessa sukupuolen tietäminen on oleellista. Sukupuolineutraalin kielen tavoitteena on häivyttää sukupuoli sellaisissa konteksteissa, jossa sillä ei ole merkitystä.

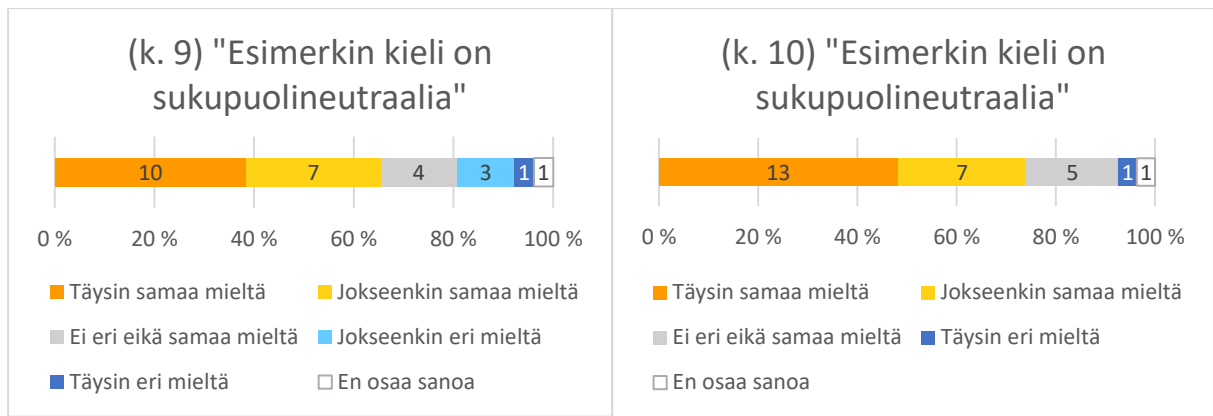
Kysymyksen 11 tekstiä voidaan pitää sukupuolineutraalina, sillä tekstissä vain ihmisten etunimet (*Sebastian* ja *Alan*), joita sukupuolineutraalin kielen periaatteet eivät pyri muokkaamaan, saattavat herättää mielikuvia ihmisen sukupuolesta. Kysymyksen 11 tekstissä voitaisiin Sebastian Tynkkysen *kumppanin* sijaan puhua sukupuolittuneesti esimerkiksi *(avio)miehestä* tai *miesystävästä*. *Kumppani* voi sanana viitata mihin tahansa sukupuoleen, eikä lisäksi määrittele ihmisten välisen suhdetta tarkemmin. *Kumppani*-sanon käyttäminen toisaalta siis häivyttää sukupuolen ja on samalla inklusiivinen sukupuolineutraalin kielen toteuttamistapa.

Kysymyksen 12 tekstinäytettä taas ei voida pitää täysin sukupuolineutraalina, koska siinä puhutaan Lakimiesliitosta. *Lakimies* työnimekkeenä on sukupuolittunut ja viittaa ensisijaisesti mieheen. Kyseessä on kuitenkin artikkelin kirjoittamiseen aikaan ammattiliiton virallinen nimi, jota Ylellä ei ole valtuutta muuttaa<sup>7</sup>. Yle on kuitenkin noudattanut sukupuolineutraalin kielen periaatteita kertoessaan itse ammatinharjoittajista, tai tässä tapauksessa opiskelijoista. Artikkelissa puhutaan sukupuolineutraalisti *juristiopiskelijoista*, ei *lakimiesopiskelijoista*. Esimerkki on siis osittain sukupuolittunut, mutta se on mahdollisimman sukupuolineutraali yleiskielen käytänteiden rajoissa, jotka ohjaavat käyttämään liittojen virallista nimeä. Sukupuolineutraalin kielen periaatteet eivät mene suomen yleiskielen periaatteiden edelle.

Sukupuolineutraalin kielen tunnistusta mitattiin pyytämällä vastaajia arvioimaan samanmielisyytensä väitteen ”esimerkin kieli on sukupuolineutraalia” kanssa. Mikäli vastaaja ilmoitti olevansa väitteen kanssa täysin eri mieltä, ei eri eikä samaa mieltä tai valitsi vaihtoehdon ”en osaa vastata”, hänen ei ole tulkittu tunnistaneen esimerkkitekstien olevan lainkaan sukupuolineutraaleja. Tulkinta perustuu siihen, että molempia tekstinäytteitä voidaan pitää täysin tai osittain sukupuolineutraaleina, eli samanmielisyyden osoittaminen väitteen kanssa kertoo vastaajan tunnistaneen sukupuolineutraalin kielen. Myös jokseenkin eri mieltä väitteen kanssa oleminen implikoi, että vastaaja on tunnistanut tekstissä jotakin sukupuolineutraalia, mutta ei pidä tekstiä kokonaisuudessaan pääosin sukupuolineutraalina.

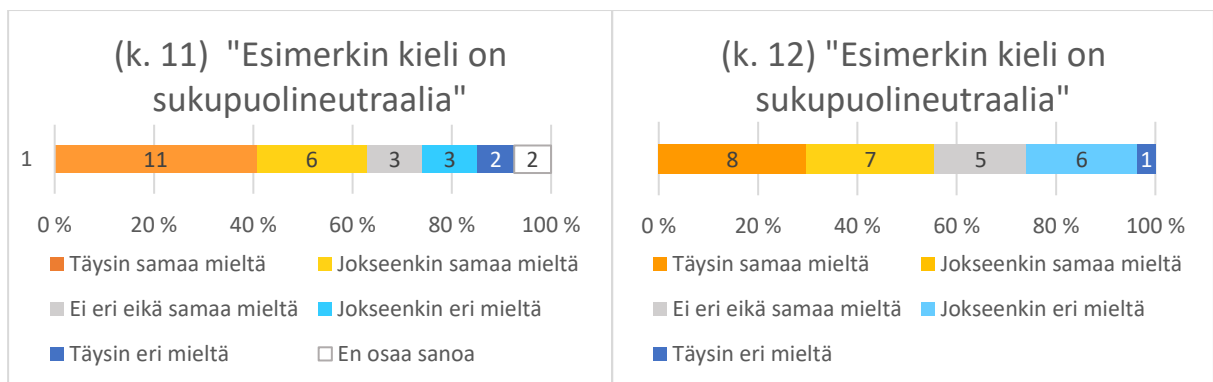
---

<sup>7</sup> Liitto on päättänyt virallisen nimensä muuttamisesta muotoon ”Juristiliitto” uutisen kirjoittamisen jälkeen 19.5.2025.



Kuvio 9. Jakauma kysymyksessä 9

Kuvio 10. Jakauma kysymyksessä 10



Kuvio 11. Jakauma kysymyksessä 11

Kuvio 12. Jakauma kysymyksessä 12

Kuvioita tarkastelemalla käy ilmi, että kaikki kielinäytteet tunnistettiin sukupuolineutraaleiksi lähes samalla todennäköisyydellä. Varmimmin sukupuolineutraaliksi kieleksi tulkittiin kysymyksen 10 urheiluliigoista kertova teksti: Lähes 50 % vastaajista oli täysin samaa mieltä näytteen sukupuolineutraaliutta koskevan väitteen kanssa. Kysymys 12 taas aiheutti vastaajissa eniten epävarmuutta, mitä voidaan pitää odotustenmukaisena, koska kysymyksessä arvioitu kielinäyte oli vain osittain sukupuolineutraali. 6–7 vastaajaa ei tunnistanut sukupuolineutraalia kieltä kaikkien kysymysten kohdalla. Yksittäisten vastausten tarkastelun perusteella käy kuitenkin ilmi, että kyseessä ei ole aina sama vastaaja. Aineistossa tyypillisempää on, että yksi vastaaja tunnistaa osan sukupuolineutraaleista teksteistä, mutta ei kaikkia. Tämä tarkoittaa siis, että kysymyksen 9 kuusi vastaajaa, jotka eivät tunnistanee kielinäytettä sukupuolineutraaliksi, eivät välttämättä ole samat kuusi vastaajaa kuin kysymyksessä 12. Vain muutama vastaaja tunnisti sukupuolineutraalin tekstin johdonmukaisesti joka kerta kysymyksissä 9–12.

Kysymysten 9–11 kielinäytteitä voidaan pitää samankaltaisina, koska kaikki niistä ovat tulkittavissa kokonaan sukupuolineutraaleiksi. Kysymyksen 12 kielinäytteessä esiintyi kuitenkin sukupuolineutraalin työnimikkeen *juristi* lisäksi työnimikkeen sukupuolitettu versio puhuttaessa Lakimiesliitosta. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että sekä sukupuolineutraalin että sukupuolitetun työnimikkeen näkeminen rinnakkain ei parantanut vastaajien kykyä tunnistaa sukupuolineutraali kieli. Esimerkiksi kysymyksen 11 kohdalla jokseenkin tai täysin samaa mieltä tekstin sukupuolineutraaliuutta koskevan väitteen kanssa oli yhteensä lähes 63 % vastaajista. Jokseenkin eri mieltä olleita vastaajien osuus oli 11,1 %. Yhteensä siis noin 74 % vastaajista tunnisti kysymyksen esimerkin sisältäneen sukupuolineutraalia kieltä. Kysymyksessä 12 vastaava luku oli 77,7 %, eli hieman korkeampi.

Sukupuolineutraali kielenaines siis tunnistettiin kummassakin tekstinäytteessä lähes samalla todennäköisyydellä. On kuitenkin huomionarvoista, että kysymyksen 12 kohdalla kohdalaista erimielisyyttä osoittaneiden vastaajien osuus, 22,2 %, on kaksinkertainen kysymyksen 11 vastaavaan lukuun verrattuna. Kysymyksen 12 esimerkin kieltä siis pidettiin vähemmän selkeästi sukupuolineutraalina. Tämä tulos on linjassa kysymyksen 12 kielinäytteen kanssa, jossa on sekä selkeästi sukupuolineutraali elementti *juristi*, mutta myös toisaalta sukupuolitunut liiton nimi, *Lakimiesliitto*. Koska sukupuolineutraalin kielen tunnistaneiden määrä oli molempien kysymyksien kohdalla lähes identtinen (74 % vrt. 77,7 %), voidaan päätellä, että sukupuolitetun kielen elementin näkeminen (esim. *Lakimies*) sukupuolineutraalin elementin rinnalla (esim. *juristi*) ei merkittävästi vaikuttanut vastaajien kykyyn tunnistaa sukupuolineutraali kieli. Tulosta voidaan pitää myös osoituksena siitä, että *-mies*-päätettä ei välttämättä aina tulkita sukupuolen ilmaisijaksi.

Kysymyksiä 9–12 koskevien lukujen perusteella sukupuolineutraali kieli tunnistettiin keskimääräisesti hyvin. Vain näiden kysymysten tarkastelu antaa kuitenkin melko suppean kuvan vastaajien taidoista tunnistaa sukupuolineutraali kieli. Lisätietoa sukupuolineutraalin kielen tunnistuskyvystä saadaan tarkastelemalla, miten yksittäiset vastaajat ovat vastanneet muihin lomakkeen kysymyksiin, joissa kielen ei eksplisiittisesti osoitettu olevan sukupuolineutraalia.

Lomakkeen osiossa 3 vastaajia pyydettiin arvioimaan kahta versiota samasta tekstistä ja valitsemaan, kumpi näistä vaihtoehdoista on sopivampi Ylen käyttöön. Vastaajien oli mahdollista valita myös molemmat vaihtoehdot, tai määrittää molemmat Ylelle sopimattomiksi kieli-  
muodoiksi. Kysymyksissä 14, 15 ja 17 toinen kielinäytteistä edusti sukupuolineutraalia kieltä, toinen ei. Sukupuolineutraalia kieltä ei eksplisiittisesti kuvailtu sukupuolineutraaliksi, mutta

toisistaan eroavat kielinäytteiden kohdat tummennettiin, jotta vastaajan olisi helppo huomata kielinäytteiden ero.

Vertailun jälkeen vastaajia pyydettiin kertomaan monivalintakysymyksen avulla, millaisia kriteereitä he käyttivät tehdessään valintoja. Yksi mahdollinen kriteerivalinta oli, että Ylelle sopivampi kieli on sukupuolineutraalimpi. Vertailukysymyksistä voidaan siis saada tietoa niiden vastaajien kyvystä tunnistaa sukupuolineutraali kieli, jotka ilmoittivat kielen sukupuolineutraaliuuden olevan yksi heidän kriteereistään Ylelle sopivamman tekstin valitsemisessa. Lisäksi tunnistuksen taidoista voidaan saada tietoa niiden vastaajien osalta, jotka lomakkeen alussa olleessa avoimessa kysymyksessä ovat kertoneet, etteivät hyväksy sukupuolineutraalia kieltä Ylen käyttöön ollenkaan. Sukupuolineutraaliin kieleen neutraalisti suhtautuvien tunnistustaidoista ei saada lisätietoa vertailukysymyksistä, sillä vastaajien tehtävänä ei eksplisiittisesti ollut tunnistaa sukupuolineutraalia kieltä. Kielimuotoon neutraalisti suhtautuneet vastaajat ovat siis voineet valita tai olla valitsematta sukupuolineutraalin kielen monesta eri syystä, esimerkiksi sen perusteella, kumpi kielimuoto heistä on selkeämpi. Näin ollen heidän vastauksistaan ei voida päätellä, ovatko he tunnistaneet sukupuolineutraalin kielen vai eivät.

14

Valitse, kumman vaihtoehdon kieli on sopivampaa Ylen käyttöön. \*

<p>Työntekijät kertoivat joutuneensa tekemään eettisiä kompromisseja hieman useammin kuin johtajat ja esimiehet.</p> <p>Vaihtoehtoinen teksti: Työntekijät kertoivat joutuneensa tekemään eettisiä kompromisseja hieman useammin, kuin johtajat ja esimiehet.</p> <p><input type="radio"/> Työntekijät kertoivat joutuneensa tekemään eettisiä kompromisseja hieman useammin kuin <b>johtajat ja esimiehet.</b></p> <p><input type="radio"/> Vaihtoehdot ovat yhtä sopivia Ylen käyttöön</p>	<p>Työntekijät kertoivat joutuneensa tekemään eettisiä kompromisseja hieman useammin kuin johtajat ja esihenkilöt.</p> <p>Vaihtoehtoinen teksti: Työntekijät kertoivat joutuneensa tekemään eettisiä kompromisseja hieman useammin, kuin johtajat ja esihenkilöt.</p> <p><input type="radio"/> Työntekijät kertoivat joutuneensa tekemään eettisiä kompromisseja hieman useammin kuin <b>johtajat ja esihenkilöt.</b></p> <p><input type="radio"/> Kumpikaan vaihtoehto ei ole sopiva Ylen käyttöön</p>
--	---

Kuvio 13. Esimerkki vertailukysymyksestä

Yhdeksän henkilöä, eli 10 % vastaajista ilmoitti valitsevansa Ylelle sopivamman tekstin sen perusteella, mikä vaihtoehdoista on sukupuolineutraalimpi. Voidaan siis tulkita, että nämä vastaajat pitävät sukupuolineutraalia kieltä arvokkaana, ja sen käytöllä on heille merkitystä.

Merkitystä sukupuolineutraalin kielen käytöllä on myös niille vastaajille, jotka avoimessa kysymyksessä viisi kertoivat eksplisiittisesti, että suhtautuvat kielimuodon käyttöön negatiivisesti, ja suosivat kieltä, joka ei ole sukupuolineutraalia. Molemmilla ryhmillä on siis toisistaan eroava intressi tunnistaa, onko tarkkailtava kieli sukupuolineutraalia vai ei.

Taulukko 2 kuvaa, kumman kielimuotoon positiivisesti tai negatiivisesti suhtautuneet vastaajat (ks. luku 4.1) ovat valinneet kysymyksissä 14, 15 ja 17. Taulukon vasen sarake näyttää vastaajan ja ylin rivi kysymyksen numeron. Vastaajan omaan riviin on merkitty, suhtautuuko hän sukupuolineutraaliin kieleen positiivisesti (pos.) vai negatiivisesti (*neg.*), sekä miten hän on vastannut kuhunkin kysymykseen. plusmerkki (+) tarkoittaa, että vastaaja on valinnut sukupuolineutraalin vaihtoehdon, ja miinus (–) taas, että vastaaja on valinnut sukupuolitetun vaihtoehdon. Vaihtoehtojen arviointia yhtä sopiviksi Ylen käyttöön on merkitty X-merkillä. Jos vastaajan mielestä kumpikaan vaihtoehto ei ollut Ylelle sopiva, on vastaus merkitty O-merkillä.

- Sukupuolitettu vaihtoehto            X    Molemmat vaihtoehdot
- + Sukupuolineutraali vaihtoehto    O    Ei kumpikaan vaihtoehto

Vastaaja	Asenne	kysymys 14	kysymys 15	kysymys 17
1	pos.	–	+	+
6	pos.	+	+	+
7	pos.	+	+	+
11	neg.	+	X	X
12	pos.	+	+	+
16	neg.	X	–	–
17	pos.	+	+	O
19	pos.	+	+	+
23	pos.	+	+	+
24	neg.	–	–	–
25	pos.	+	–	–
26	neg.	–	+	+
27	pos.	+	+	+

Taulukko 2. Vastaajien valinnat kysymyksissä 14, 15 & 17

Taulukosta käy ilmi, että positiivisesti sukupuolineutraaliin kieleen suhtautuvat vastaajat, jotka olivat ilmoittaneet kielen sukupuolineutraaliuuden yhdeksi valintakriteereistään, valitsivat pääsääntöisesti sukupuolineutraalin vaihtoehdon kysymyksestä riippumatta. Näistä vastaajista vain 1, 17, ja 25 valitsivat ainakin yhden kerran sukupuolitetun kielimuodon Ylelle

sopivammaksi kielimuodoksi. Näistä vastaajista 1 ilmoitti muiksi kriteereikseen sopivamman tekstin olevan virallisempi ja selkeämpi. Tulkinnan mahdollisuudet ovat siis, että vastaaja 1 ei tunnistanut sukupuolineutraalia kieltä kysymyksessä 14, tai *esimies* oli hänestä virallisempi ja selkeämpi työnimike kuin *esihenkilö*. Tulkintaa siitä, että vastaaja ei välttämättä ole tunnistanut sukupuolineutraalia kieltä tukee se, että vastaajan arviot kysymysten 9–12 kielinäytteiden sukupuolineutraaliuudesta eivät olleet täysin linjassa keskenään. Lisäksi vastaaja ei koskaan esittänyt täysin varmaa arviota, mikä voi implikoida, että vastaaja ei ollut täysin varma vastauksistaan.

Vastaaja 17 taas suosi sukupuolineutraaliuuden lisäksi ilmoituksensa mukaan vastauksissaan vaihtoehtoa, joka oli neutraalimpi ja virallisempi. Hän arvioi kysymyksessä 17, että kumpikaan vaihtoehtoista ei ollut sopiva Ylen käyttöön. Kysymyksessä arvioitiin tekstiä *Ylen Pohjois-Karjalan käräjäoikeudesta saamien tietojen mukaan kaksi vangituista ovat äiti ja tytär/vanhempi ja lapsi*. Vastaaja ei halunnut kertoa lisää päätöksiensä taustatekijöistä, joten on haastavaa arvioida, miksi vastaaja ei pitänyt kumpaakaan kielimuotoa sopivana Ylen käyttöön. Koska vastaaja kuitenkin hylkäsi molemmat vaihtoehdot, voidaan tulkita, että vaihtoehtojen hylkääminen ei liittynyt sukupuolitettuun/sukupuolineutraaliin kieleen (*äiti ja tytär*, vrt. *vanhempi ja lapsi*), vaan kieleen muuten. Kummankin vaihtoehdon hylännyt vastaaja on myös saattanut reagoida tekstin sisältöön kielen sijaan, ja ilmaisee vastauksillaan, ettei Ylen pitäisi uutisoida aiheesta lainkaan.

Vastaaja 25 painotti valinnoissaan sukupuolineutraaliuuden lisäksi vaihtoehdon selkeyttä ja sen välittämän tiedon määrää. Tämän vastaajan tapauksessa voidaan pitää melko varmana, että sukupuolitettujen kielimuotojen valinta kysymyksissä 15 ja 17 perustuu näihin kriteereihin. Tulkintaa tukee se, että kysymyksissä 9–12 vastaajan arviot kielen sukupuolineutraaliuudesta olivat selkeästi linjassa keskenään ja noudattavat hänen avoimessa kysymyksessä viisi erikseen selittämäänsä ajatuskuviota:

*”Yleisesti odotan sukupuolineutraaliutta Ylen uutisoinnissa. Mielestäni sukupuolineutraaliuden voi jo olettaa osaksi yleistä viestintää, jos sukupuolella ei ole asian kannalta merkitystä. Toisaalta sukupuolitettu kieli ei välttämättä haittaa, jos ei käsitellä ihmisryhmiä tai jotain asiaa yleisesti vaan esimerkiksi tiettyä henkilöä.”*

Vastaaja 25 arvioi kysymysten 9–12 sukupuolineutraaliutta itsevarmasti ja säännönmukaisesti. Poikkeuksena voidaan pitää kysymystä 12, jossa hän arvioi sekä Lakimiesliitosta että juristeista kertovan tekstin täysin sukupuolineutraaliksi. Toisaalta tekstiä voidaan pitää

täysin sukupuolineutraalia Ylen noudattamien kirjoitusperiaatteiden rajoissa (ks. s. 14). Vertailukysymyksissä vastaaja taas on valinnut tietyistä henkilöistä kertovat tekstit Ylelle sopivammaksi. Nämä vastaukset ovat linjassa hänen avoimen vastauksensa ja ilmoittamiensa kriteeriensä kanssa. Sukupuolitettua kieltä voidaan pitää enemmän tietoa välittävänä kielimuotona, sillä ihmisen sukupuoli kuvaa kielessä paitsi itse sukupuolta, myös esimerkiksi sukupuoleen liittyviä ennakkotietoja, stereotyyppioita ja yhteiskunnallisia rooleja (Ochs: 1993).

Negatiivisesti sukupuolineutraaliin kieleen suhtautuvat vastaajat taas eivät olleet vertailukysymyksiin vastatessaan yhtä johdonmukaisia. Tarkemmin katsottuna näistä vastaajista vain yksi, 24, valitsi Ylelle sopivammaksi vaihtoehdoksi johdonmukaisesti sukupuolitettua kielivaihtoehdon. Vastaaja 11 taas valitsi sukupuolineutraalin vaihtoehdon Ylelle sopivammaksi vaihtoehdoksi kysymyksessä 14, ja piti sukupuolitettua ja sukupuolineutraalia vaihtoehtoa yhtä sopivina kysymyksissä 15 ja 16. Vastaaja ilmoitti kriteereikseen tekstin välittämän tiedon määrän, virallisuuden ja selkeyden. Hän siis piti *esihenkilöä* näiltä osin *esimiestä* parempana terminä, kun muissa vertailutapauksissa hän piti vaihtoehtoja tasavertaisina. Tämän vastaajan kohdalla on tulkittavissa, ettei hän pystynyt säännönmukaisesti tunnistamaan sukupuolineutraalia kieltä, jonka hän oli avoimessa kysymyksessä määritellyt ”*turhanoliseksi ja typeräksi*”. Tulkintaa tukee se, että vastaaja valitsi lähes aina vaihtoehdon ”en osaa sanoa” kysymyksissä 9–12.

Vastaaja 11 suosi sukupuolitettua kieltä puhuttaessa *miehestä* ja *äidistä ja tyttärestä*, mutta määritteli sukupuolineutraalin yhtä sopivaksi verrattaessa *esimiestä* ja *esihenkilöä*. Hän suosi vastauksissaan ilmoituksensa mukaan selkeämpää ja enemmän tietoa välittävää kieltä. Tämän voidaan tulkita olevan osittain ristiriidassa suosittaessa *esihenkilö*-sanaa, sillä sukupuolineutraalina sanana *henkilö* esiintyy semanttisena yläkäsitteenä, jolla on paljon laajempi merkitysala kuin tiettyjä piirteitä edellyttävänä alakäsitteenä esiintyvä *mies* (Ojutkangas, Larjavaara, Miestamo & Ylikoski 2009: 192–193), mutta mikään merkityksistä ei ole varma. Toisin sanottuna *henkilöstä* puhuminen välittää kuulijalle vähemmän varmaa tietoa, kuin *miehestä* puhuminen. Vastaaja 11 arvioi kielen sukupuolineutraaliuutta myös jokseenkin epäjohdonmukaisesti arvioimalla, että sekä *lakimiehistä* että *juristeista* puhuvan tekstin sukupuolineutraalimmaksi kuin Tynkkysen *kumppanista* puhuvan tekstin. Tämä arvio voi perustua nimiin ja niihin liitettäviin miehinä tunnettuihin henkilöihin, jolloin teksti tuntuu sukupuolitetummalta. Tällainen ajattelu on kuitenkin osoitus siitä, ettei vastaaja ymmärrä täysin, miltä sukupuolineutraali kieli näyttää. Myös vertailukysymyksessä esiintynyt sukupuolineutraalin kie-

len hyväksyntä voi olla osoitus tästä. Toisaalta vastaus saattaa liittyä myös siihen, että *esihenkilö* työnimikkeenä on jo melko standardisoitunut suomen kieleen, ja tuntuu siksi vähemmän sukupuolineutraalilta (ks. luku 4.3.1.).

Erityisen mielenkiintoisena voidaan pitää vastaajan 26 vastauksia, jotka eivät tunnu olevaan lainkaan linjassa keskenään tai vastaajan ilmoittamien perusteiden kanssa. Vastaaja on aiemmin lomakkeella vastustanut sukupuolineutraalia kieltä Ylen käytössä kommentoimalla, että ”*sukupuoli saa näkyä*”, mutta suosi kuitenkin sukupuolineutraalia vaihtoehtoa kahteen otteeseen. Vain *esimiehen* tapauksessa kieli, jossa sukupuoli näkyy, valittiin sopivammaksi. Perusteinaan vastaaja käytti kielen neutraaliuutta ja itse ilmoittamaansa kriteeriä ”parempi suomen kieli.” Tämän kriteerin valossa sukupuolineutraalin kielen valintaa voidaan pitää yllättävänä, sillä kielen muutos tulkitaan usein kielen rappioksi (Ghameshi 2010). Vastaaja arvioi myös kysymysten 9–12 sukupuolineutraaliuutta epäyhdenmukaisesti arvioidessaan kaikki vaihtoehdot yhtä sukupuolineutraaleiksi. On siis tulkittavissa, että vastaaja ei tunnista sukupuolineutraalia kieltä yhdenmukaisesti.

Analyysin perusteella voidaan arvioida, että pääosin ne vastaajat, jotka selkeästi vastustavat sukupuolineutraalia kieltä, tunnistavat sukupuolineutraalin kielen selkeästi huonommin sukupuolineutraalia kieltä tukeviin vastaajiin verrattuna. Tätä voidaan pitää odotuksenmukaisena tuloksena, koska ihmiset, joille tietyn käytännön käytöllä on merkitystä, kiinnittävät sen käyttöön enemmän huomiota. Tämä johtaa siihen, että he myös tunnistavat ilmiön muita johdonmukaisemmin. Se, tunnistavatko vastaajat sukupuolineutraalin kielen, kertoo puolestaan siitä, kohtaavatko heidän tietonsa sen kanssa, mitä sukupuolineutraalin kielen käyttö todellisuudessa on. Tutkimukseen vastaajien tiedot vaikuttavat siis pääosin kohtaavan todellisuuden kanssa, kun tarkastellaan kysymyksissä 9–12 sukupuolineutraalin kielen tunnistaneiden osuutta. Sukupuolineutraalin kielen käytöstä erityisesti kiinnostuneet vastaajat tunnistivat sukupuolineutraalin kielen todennäköisemmin, eli heidän tietonsa sukupuolineutraalista kielestä ovat tarkemmat ja todenmukaisemmat.

#### 4.2.2 Mitä sukupuolineutraalilla kielellä tehdään?

Koska vastaajilla ei ole lingvististä taustaa, heillä ei välttämättä ole riittäviä resursseja kuvaamaan, mitä sukupuolineutraali kieli on ja miten sitä toteutetaan. Tämän vuoksi vastaajia ei pyydetty määrittelemään sukupuolineutraalia kieltä, vaan he arvioivat suhtautumisestaan siihen sekä avoimien että monivalintakysymysten avulla. Erityisesti avoin kysymys 5 ”Mitä mieltä

olet sukupuolineutraalin kielen käytöstä Ylen uutisoinnissa?” tarjoaa etenkin eksplisiittisiä kuvauksia siitä, mitä sukupuolineutraalilla kielellä tehdään. Vastaajien kuvaamien sukupuolineutraalin kielen esiintymismuotojen ja kielimuodon aiheuttamien seurausten kautta pääsemme käsiksi vastausten taustalla vallitseviin tiedollisiin resursseihin siitä, mitä sukupuolineutraali kieli vastaajien mielestä on, ja miten sitä toteutetaan. Yksi useissa vastauksissa esiin nouseva sukupuolineutraalin kielen toteuttamismuoto on sukupuolen häivyttäminen:

*”Sukupuolen häivyttäminen on hassua ja jopa turhaa tärkeilyä.” (16)*

*”Tarpeeton viittaaminen sukupuoleen ei ole oikein.” (23)*

*”Kyllä sukupuoli saa näkyä normaalissa kielenkäytössä.” (26)*

16-vastaajan kommentti osoittaa eksplisiittisesti hänen ajattelevan, että sukupuolineutraali kieli häivyttää sukupuolen kielestä. Vastauksissa 23 ja 26 sama tulkinta voidaan tehdä kielen implikaatioiden tulkinnan kautta. Vastaaja 23 ei mainitse vastauksessaan sukupuolineutraalia kieltä suoraan, vaan kertoo sen sijaan, millainen kielenkäyttö on hänen mielestään väärin. Koska kysymys 5 pyytää vastaajaa arvioimaan sukupuolineutraalin kielen käyttöä, voimme olettaa, että vastaaja 23 pitää sukupuolineutraalia kieltä vastauksena vääränlaisen kielenkäytön korjaamiseen. Hän siis näkee sukupuolineutraalin kielen sellaisena kielimuotona, joka ei tarpeettomasti viittaa sukupuoleen, vaan häivyttää tai neutralisoi sen. Samankaltainen tulkinta voidaan tehdä myös vastauksen 26 pohjalta. Sukupuolineutraalia kieltä ei kommentoida suoraan, vaan sen implikoidaan olevan sellainen kielimuoto, joka estää sukupuolen näkymisen.

Kaikki kolme vastausta siis selkeästi osoittavat vastaajien näkevän sukupuolineutraalin kielen ensisijaisesti sukupuolta häivyttävänä kielimuotona (Saguy & Williams 2019: 469). Muita kommentteja sukupuolineutraalista kielestä ei tehdäkään, minkä voidaan tulkita merkitsevän, että sukupuolen häivyttämisen nähdään olevan sukupuolineutraalin kielen ainoa tehtävä. Nämä vastaukset siis eivät tunnista sukupuolineutraalin kielen androgyynisiä tai inkluusiivisia toteuttamistapoja, vaan sukupuolineutraali kieli nähdään yksinomaan sukupuolen häivyttäjänä. Vastaajat 16 ja 26 näkevät tämän negatiivisena asiana, kun taas vastaaja 23 näkee sukupuolen häivyttämisen vastauksena ongelmalliseen kielenkäyttöön.

Sukupuolineutraalin kielen häivyttävää roolia voidaan nähdä korostavan myös epäsuorasti vastaaja 24, joka näkee sukupuolineutraalin kielen haitallista ideologiaa edustavana propagandana.

*”Sukupuolineutraalius on puhtaasti pienen eturyhmän ideologinen eduntavoittelupyrkimys, ja sukupuolineutraalit termit sen tavoitteita edistävää propagandaa.”*

Vastaaja kommentoi spesifisti sukupuolineutraalia kieltä tuodessaan esiin sukupuolineutraalit termit. Näillä termeillä viitattaneen ammattinimikkeisiin, joista monet ovat sukupuoliviitteisiä (esim. *palomies, huoltomies, lentoemäntä*) ja joita pyritään aktiivisesti muuttamaan sukupuolineutraaleiksi: Esimerkiksi EU:n palkka-avoimuus direktiivi vaatii, että työpaikkailmoitukset ja tehtävänimikkeet ovat sukupuolineutraaleja (Euroopan unionin julkaisu-toimisto 2023: 26). Sukupuolineutraalit ammattinimikkeet hyödyntävät pääasiassa juuri sukupuolineutraalin kielen häivyttävää roolia korvaamalla sukupuoliviitteiset sanat. Vastaaja 24 osoittaa kommentillaan näkevänsä sukupuolineutraalin kielen sukupuolta häivyttävänä kielellisenä strategiana.

Muutama vastauksista taas nostaa esiin erityisesti sukupuolineutraalin kielen inklusiiviset ominaisuudet. Vastaaja 1 kuvaa vastauksessaan eksplisiittisesti sukupuolineutraalin kielen eri sukupuolet huomioon ottavaa ominaisuutta (Saguy & Williams 2019: 470):

*”Tykkään juuri siitä sukupuolineutraalissa kielen käytössä otetaan kaikki ihmiset huomioon sanojen käytössä eikä vain oteta huomioon yhtä sukupuolta.” (1)*

Sukupuolineutraali kieli nähdään tässä vastauksessa siis ensisijaisesti sukupuolen moninaisuutta tukevana kielimallina. Vastaajan voidaan tulkita olevan tietoinen myös sukupuolineutraalin kielen keinoista purkaa seksististä kieltä. Tämä tulkinta perustuu vastauksen loppuosaan, jossa sukupuolineutraalia kieltä verrataan kielimuotoon, jossa otetaan huomioon vain ”yksi sukupuoli”. Tämä voi viitata suomen kielessäkin esiintyvään ilmiöön, jossa maskuliinisuus ja mies nähdään ikään kuin kielen normaalina (Engelberg 2018: 46, 59–62). Toisaalta yhdestä sukupuolesta puhuminen voi viitata myös yksinkertaisesti sukupuolineutraalin sanan käyttöön kohdalla, jossa muuten käytettäisiin tarkasti yhteen sukupuoleen viittaavaa sanaa.

Myös vastaaja 17 osoittaa avoimessa vastauksessaan näkevänsä sukupuolineutraalin kielen inklusiivisen tai androgyynisen potentiaalin:

*”Lisää yhdenvertaisuutta.” (17)*

Vastaaja ei tarkenna, millaisen yhdenvertaisuuden kehitystä sukupuolineutraali kieli tarkemmin tukee. Koska kysymys 5 koskee sukupuolineutraalia kieltä, voidaan vastaajan tulkita tarkoittavan sukupuolten yhdenvertaisuutta. Auki jää kuitenkin se, mitkä sukupuolet tämän yhdenvertaisuuden piiriin kuuluvat. Vastauksesta ei ole mahdollista päätellä, tarkoittaako vastaaja sukupuolten yhdenvertaisuudella naisen ja miehen välistä yhdenvertaisuutta vai laajemmin kaikkien sukupuolten yhdenvertaisuutta. Vastaaja voi siis nähdä sukupuolineutraalin kielen yhtä lailla androgyynisiä strategioita (Saguy & Williams 2019: 469–470) toteuttavana kielimuotona, joka tähtää erityisesti miehen ja naisen yhdenvertaisuuden tavoitteluun, kuin sukupuolen monimuotoisuuden huomioon ottavana inklusiivisena kielimuotona. Molempien eksplisiittisesti sukupuolineutraalin kielen inklusiiviseen ja/tai androgyyniseen malliin viittaavien vastaajien, 1 ja 17, voidaan tulkita suhtautuvan sukupuolineutraaliin kielen käyttöön positiivisesti.

Sukupuolineutraalin kielen ominaisuuksien ja strategioiden lisäksi vastaajat arvioivat kysymyksen 5 kohdalla myös jonkin verran sukupuolineutraalin kielen konkreettisia ilmenemistapoja. Sukupuolineutraali kieli nostetaan esiin toistuvasti erityisesti termien kautta:

*”Ei vahvaa mielipidettä, sekä sukupuolineutraalien että **sukupuolittuneiden termien** käyttö on mielestäni ok.” (4)*

*”Jos tällaisia termejä halutaan lisätä niin toivottavasti mietitään tarkkaan milloin **uusi termi** on järkevä ja tuo jotain lisäarvoa kielen käyttäjille” (22)*

*”Siihen on tärkeää kiinnittää huomiota, sillä sanoilla todella on merkitystä. Eli sukupuolineutraalin kielen käyttö on vain hyvä asia, vaikka **jotkut uudet termit** voivat aluksi kuulostaa hassuilta.” (27)*

27 vastaajasta jopa seitsemän mainitsee kysymyksen 5 vastauksessaan termit ja niiden käytön. Sukupuolineutraalin kielen toteutuksen nähdään siis erityisesti toteutuvan eri termien kautta sanatasolla. Vastaaja 27 mainitseekin sanatason vastauksessaan eksplisiittisesti: ”... sanoilla todella on merkitystä”. Esimerkkinä termeistä annetaan muun muassa ammattinimikkeitä:

*”Osa neutraaleista termeistä titteliä/työnkuvaa avaavampia, vrt. ääniteknikko / äänimies.” (4)*

*”... palomies ja esimies ovat takuuvarmasti niitä termejä, joita tulen käyttämään omassa elämässäni niitä termejä edustavien henkilöiden sukupuoleen katso-  
matta.” (5)*

Sukupuolineutraalit ammattinimikkeet lienevätkin yksi tunnetuimpia sukupuolineutraalin kielen muotoja Suomessa: Ammattinimikkeitä käsitellään usein mediassa ja muualla julkisuudessa. Lisäksi ammattinimikkeisiin törmätään jatkuvasti työnhaun eri vaiheissa. Voidaan siis pitää jokseenkin odotuksenmukaisena, että vastaajat osoittavat tietämystään sukupuolineutraalista kielestä ammattinimikkeiden kautta. Ammattinimikkeiden lisäksi esiin nostetaan muutamia muita konkreettisia esimerkkejä sukupuolineutraalista kielestä:

*”... äitiysloma (tai tuttavallisemmin mammaloma) tulee olemaan minulle äitiysloma, ellei tälle lomalle jäävä itse toivo jotain muuta termiä (kuten vanhempainvapaa) käytettävän.” (5)*

*”Kohtuuhyvin käytetään, välillä lipsahtaa, kuten jokamiehenoikeudet po. jokaisen oikeudet.” (12)*

Kiinnostavaa on, että vanhempien tukien nimitykset tuodaan esiin useamman kerran. Jo edellä olevassa esimerkissä vastaaja 5 nostaa esiin äitiysloman ja vanhempainvapaan vastineina toisilleen. Lisäksi vastaaja 8 nostaa esiin äitiysrahan (nyk. vanhempainraha) ja vastaaja 20 äiteyden eksplisiittisesti sisältävät ilmaisut yleisesti:

*”Ääniteknikko ym ok. Mutta äityis ym termin käytön häivytyks voi tuntua äityyden aliarvostamiselta.” (8)*

*”äityis raha hyvä sana se kertoo kertoo mistä on kyse ja se on vakiintunut Suomen kieleen.” (20)*

Äitiyteen ja sen sanoittamiseen vaikuttaisikin liittyvän erityisiä merkityksiä. Vastaajalla 5 voidaan tulkita olevan jonkinlainen emotionaalinen suhde äitiyteen, sillä hän mainitsee erikseen kutsuvansa vanhempainvapaata tuttavallisemmin ”mammalomaksi”. Vastaaja 8 taas ilmaisee eksplisiittisesti kokevansa, että äitiyden häivyttäminen kielestä aliarvostaa äitejä. Vastaaja 20 korostaa vastauksessaan sanan äitiysraha selkeyttä. Esimerkit osoittavat siis useita mahdollisia syitä sille, miksi juuri äitiyteen liittyvät sanat ja termit nousevat esiin keskusteltaessa sukupuolineutraalin kielen käyttöön kohdistuvista asenteista. Osasyynä äitiyteen liittyvien esimerkkien määrälle aineistossa voi olla myös melko tuore julkinen keskustelu aiheesta vastaajien tuntemassa mediassa: Yle uutisoi 7.11. eduskunnan kiistelleen vanhempainvapaiden ja -tukien nimiä koskevasta kansalaisaloitteesta (”Eduskunta kiisteli isä ja äiti -sanojen säilyttämisestä: ’Sanaston rumentaminen on perversio, ei harmitonta ilveilyä’”).

#### 4.2.3 Sukupuolineutraaliin kieleen liittyvät ominaisuudet ja piirteet

Avoimien vastauksien lisäksi vastaajien kognitiivista elementtiä voidaan arvioida myös heidän antamiensa monivalintakysymysten vastausten perusteella. Kysymysten vastaukset voivat tarjota paitsi eksplisiittistä myös implisiittistä tietoa vastaajien asenteiden taustalla vallitsevista tiedoista. Lomakkeen osioiden 2 ja 3 monivalintakysymyksissä vastaajat kuvailivat sukupuolineutraalia kieltä liittämällä kielimuotoon erilaisia ominaisuuksia kuten selkeys, trendikkyys, virallisuus ja loukkaavuus. Ominaisuuksien liittäminen sukupuolineutraaliin kieleen toteutettiin arvioimalla kieltä koskevia väitteitä osion 2 monivalintakysymyksissä 11 ja 12.

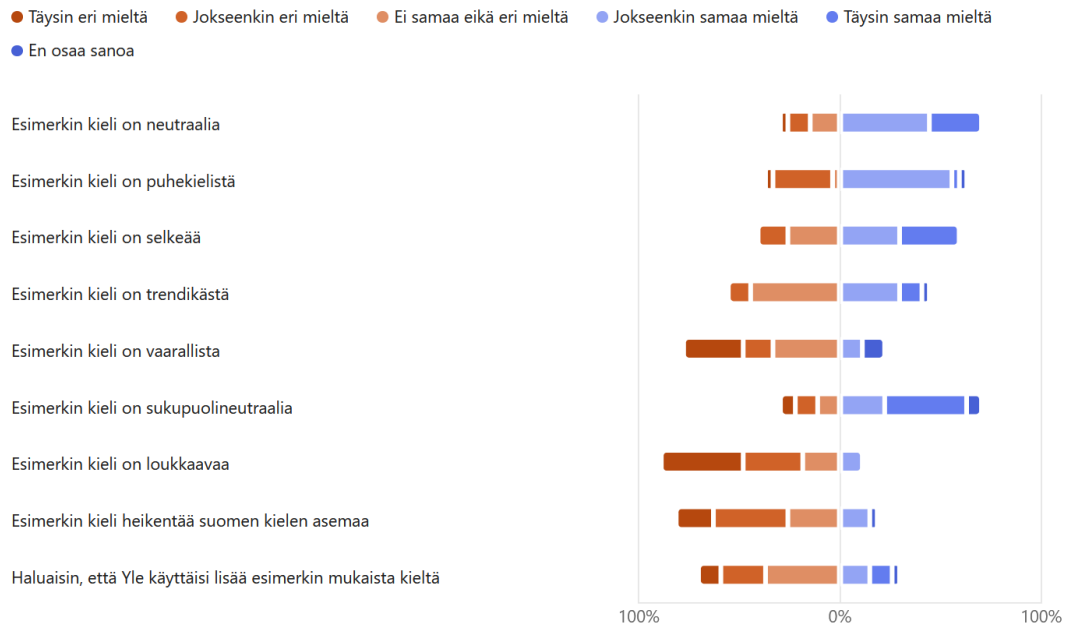
Kaiken kaikkiaan aineiston perusteella vaikuttaa siltä, että vastaajilla ei ole yhtenäistä mielipidettä siitä, millaista sukupuolineutraali kieli oikein on. Esimerkiksi kysymyksissä 11 ja 12, joissa vastaajien tuli arvioida omaa saman- tai erimielisyyttään kielinäytettä koskevien väitteiden kanssa, jokaisen väitteen kohdalla oli jonkin verran hajontaa. Vastaajien keskuudessa ei siis kokonaisuudessaan ollut suurta yhdenmielisyyttä sukupuolineutraaliin kieleen liitettävien ominaisuuksien kohdalla. Myös sellaiset vastaajat, jotka avoimien kysymysten perusteella suhtautuivat sukupuolineutraaliin kieleen samankaltaisesti, saattoivat kuvailla sukupuolineutraalia kieltä hyvin eri tavoin.

*Sebastian Tynkkynen on pitänyt yhtä kumppaninsa, mosambikilaisen Alan da Silvan kanssa jo vuosia.*

Kysymyksessä 11 arvioitu teksti.

11. Valitse, kuinka samaa mieltä olet esimerkin kieltä koskevien väittämien kanssa

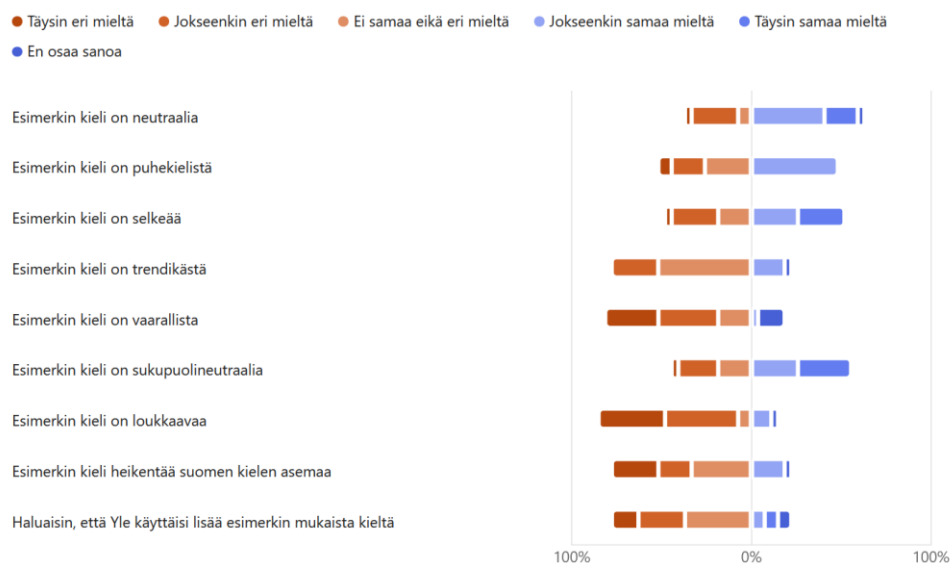
[Lisätietoja](#)



Kuvio 14. Vastausten jakauma kysymyksessä 11

*Yhtä hyvin eivät ole asiat kaikilla opiskelijoilla. Hietanen oli tekemässä Lakimiesliitossa kyselyä, jossa selvitettiin juristiopiskelijoiden työntekoa opiskelujen aikana.*

Kysymyksessä 12 arvioitu teksti.



Kuvio 15. Vastausten jakauma kysymyksessä 12

Kuvioita nopeasti silmäilemällä voi havaita muutamia asioita. Ensimmäkin käy ilmi, että taulukot näyttävät keskenään melko samanlaisilta. Eri väittämien vastaukset siis hajaantuivat lähes samoin tavoin kummankin kysymyksen kohdalla. Toiseksi kuvioista käy ilmi, että jokaisen väittämän kohdalla sekä kysymyksessä 11 että 12 esiintyi ainakin hieman hajontaa. Jokainen väite kielestä kohtasi siis sekä samanmielisyyttä että erimielisyyttä. Joidenkin piirteiden kohdalla on kuitenkin enemmän hajontaa kuin toisten.

Eniten hajontaa aiheuttivat kielen neutraaliuutta, puhekielisyyttä, selkeyttä ja sukupuoli-neutraaliuutta koskevat väittämät. Erityisesti suuri hajonta kielen puhekielisyyttä arvioidessa on osoitus vastaajien ei-lingvivistisistä taustoista, sillä kumpaakaan arvioiduista kielinäytteistä ei suomen kielen standardeihin nojaten voida lingvistin näkökulmasta kuvailla puhekieliseksi. Silti kysymyksessä 11 lähes 60 % ja kysymyksessä 12 lähes puolet vastaajista arvioi kielen olevan jokseenkin puhekielistä. Yksi vastaaja tulkitsi esimerkin 11 kielen olevan täysin puhekielistä. Syitä sille, että esimerkit on tulkittu puhekieliseksi, ei voida varmistaa, mutta ajatuksen taustoja voidaan silti arvioida. On esimerkiksi mahdollista, että esimerkin 11 *pitää yhtä-*ilmaisua on pidetty puhekielisempänä, kuin usein käytettyä *olla yhdessä-*ilmausta. Esimerkissä 12 puhekielisen vaikutelman taas on voinut luoda tekstin sanajärjestys, joka voidaan tulkita jokseenkin poikkeukselliseksi, koska laajempaa tekstikontekstia ei ole saatavilla. Toisaalta esimerkkien puhekieliseen tulkintaan ovat saattaneet johtaa itse tekstin aiheet: esimerkiksi Tynkkysen ja hänen kumppaninsa suhdetta kuvaavaa tekstiä voidaan pitää jonkinlaisena

juoruiluna, jota ei pidetä hyväksyttävänä Ylelle. Toisaalta vastaajat ovat myös yksinkertaisesti saattaneet vältellä en osaa sanoa -vaihtoehdon valintaa.

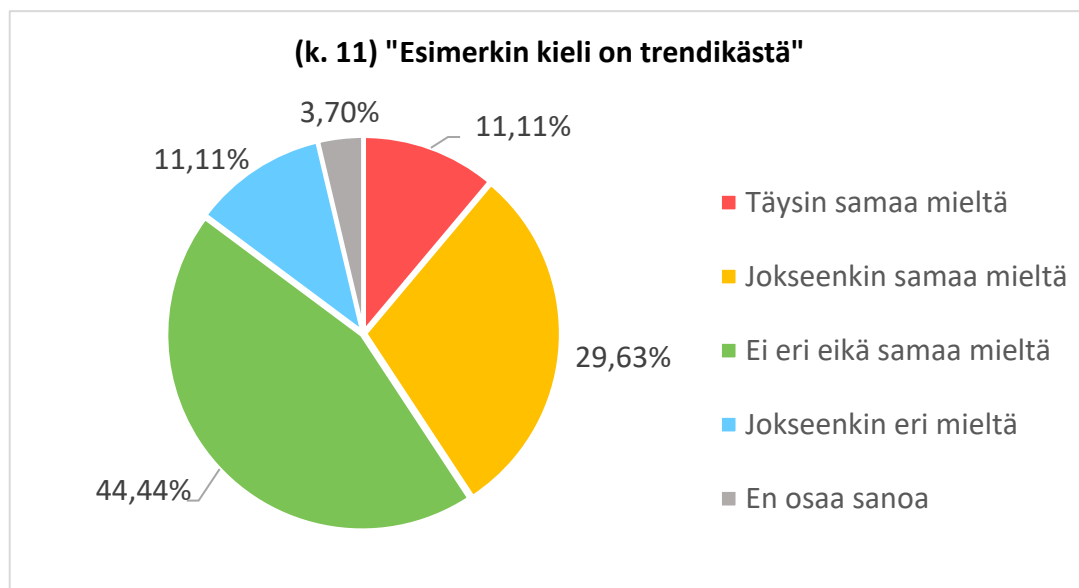
Myös muut suurinta hajontaa aiheuttaneet kielen piirteet voidaan nähdä puhekielisyyden tapaisina, standardisoimattomina kielen piirteinä, ainakin joissain määrin. Kielen neutraaliuutta ja selkeyttä voidaan ainakin joissain määrin arvioida ja mitata objektiivisesti, ja selkeän, neutraalin kielen saavuttamiseksi onkin julkaistu erilaisia ohjeita, joista osa tunnetaan paremmin kuin osa. Jo peruskoulussa opetellaan asiatekstin neutraaliuuden periaatteet ja selkeän rakenteen luominen (Opetushallitus 2014), kun taas edistyneemmän asiatekstin tai virkakielen kirjoittamisessa voidaan hyödyntää esimerkiksi Kielitoimiston ohjepankin tarkempia ohjeita. Kielen neutraaliuuden ja selkeyden tavoin myös tekstin sukupuolineutraaliuutta voidaan tarkastella objektiivisesti. Se, että kielen melko objektiivisia piirteitä koskevat väitteet ovat ne, joiden kohdalla on eniten hajontaa osoittaa siis, että vastaajien tiedot standardisoiduista kielten piirteistä ovat hyvin vaihtelevat.

Selkeästi vähinten hajontaa saman- ja erimielisyyden välillä aiheuttaneet väittämät taas kuvailivat kieltä vaarallisena, loukkaavana ja suomen kielen asemaa uhkaavana. Selvimmin yhtä mieltä oltiin kielen loukkaavuudesta: Kysymyksessä 11 noin 70 % ja kysymyksessä 12 jopa 77 % vastaajista osoitti joko kohtalaista tai täyttä erimielisyyttä kieltä loukkaavaksi kuvaavan väitteen kanssa. Jokseenkin samaa mieltä väitteen kanssa oli vain 11 % vastaajista. Myös kielen vaarallisuuden ja suomen kielen aseman heikentämisen kanssa oltiin pääosin eri mieltä tai ei kumpaakaan mieltä. Samanmielisyyttä osoitettiin hyvin niukasti. 11 % vastaajista koki Tynkkystä ja hänen kumppaniaan koskevan tekstin jokseenkin vaaralliseksi, kun taas juristiopiskelijoita käsittelevä kysymyksen 12 tekstinäyte uhkasi jonkin verran suomen kielen asemaa 18,5 %:n vastaajista mielestä. Jokseenkin vaaralliseksi kysymyksen 12 kielinäytteen koki vain yksi vastaajista. Yksiselitteisesti negatiiviset ominaisuudet siis keräsivät vähiten samanmielisyyttä.

Ainoa kysymysten 11 ja 12 välillä merkityksellisesti eri tavalla vastauksia hajauttanut väite oli ”esimerkin kieli on trendikästä”. Kysymyksen 12 kohdalla 18,5 % vastaajista arvioi olevansa väitteen kanssa jokseenkin samaa mieltä, kun kysymyksen 11 kohdalla vastaava luku oli yli kaksinkertainen 40,7 %. Merkittävän eron vuoksi tämän väittämän vastaukset puretaan ja analysoidaan erikseen luvussa 4.2.3.1.

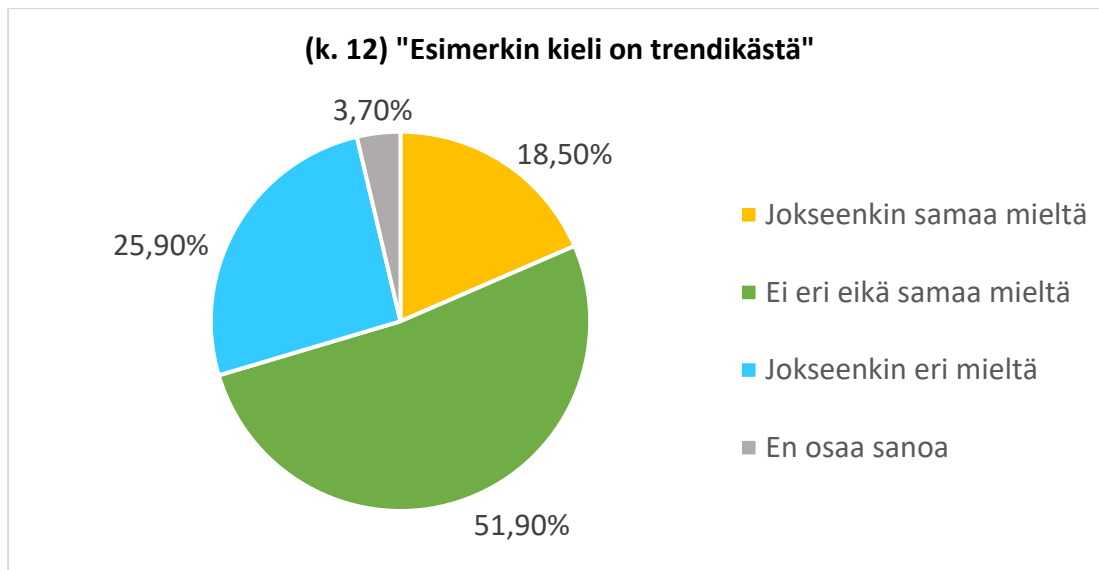
#### 4.2.3.1 Trendikkyys

Vastauksien perusteella sukupuolineutraali kieli mielletään ainakin osittain jonkinlaiseksi muoti-ilmiöksi, sillä väite ”Esimerkin kieli on trendikästä” herätti huomattavassa osassa vastaajia samanmielisyyttä. Kysymyksen 11 kohdalla vastaajista 11 eli noin 40,7 % arvioi olevansa jokseenkin tai täysin samaa mieltä esimerkin kielen trendikkyyttä koskevan väitteen kanssa. Vastaavasti taas kolme vastaajaa eli 11,1 % prosenttia osoitti kohtalaista erimielisyyttä väitteen kanssa. Täyttä erimielisyyttä väitteen kanssa ei osoitettu lainkaan. 44,4 % vastaajista ei osoittanut saman- tai erimielisyyttä väitteen kanssa. Yksi vastaaja, 3,7 %, ei osannut arvioida väitteen paikkansapitävyyttä.



Kuvio 16. Vastausten jakauma kysymyksessä 11

Kysymyksen 12 kohdalla vastaajien mielipiteet hajaantuivat vähemmän. Täyttä eri- tai samanmielisyyttä kielen trendikkyudesta ei esitetty lainkaan, ja kohtalaisen samanmielisyyden osoittaminen jäikin pienimmäksi osuudeksi vastauksia, 18,5 %, kun en osaa sanoa -vaihtoehdon valinneita vastaajia ei huomioida. Noin neljäsosa vastaajista osoittaa kohtalaista erimielisyyttä, ja hieman yli 50 % vastaajista taas suhtautuu väitteeseen neutraalisti eikä ota kantaa kielinäytteen trendikkyteen suuntaan tai toiseen.



Kuvio 17. Vastausten jakauma kysymyksessä 12

Kummankin kysymyksen kohdalla väitteeseen suhtautuminen neutraalisti, eli olematta eri tai samaa mieltä sukupuolineutraalin kielen trendikkyudesta, oli selkeästi suosituin vaihtoehto. Tämä kieli siitä, että kummankin kysymyksen tapauksessa noin puolet vastaajista on sitä mieltä, että sukupuolineutraalia kieltä ei voi nähdä selkeästi trendikkäänä tai toisaalta täysin trendeihin liittymättömänä. Toisaalta ei eri eikä samaa mieltä -vastauksen valitseminen voi merkitä, että arvioitu kieli nähdään jonkinlaisena mikrotrendinä, eli muoti-ilmiönä, joka on ajankohtainen vain rajatun yhteisön keskuudessa, muttei koske valtaosaa väestöstä.

Erittäin merkityksellisenä voidaan pitää kuitenkin sitä, että kummankaan kielinäytteen kohdalla kukaan vastaajista ei arvioinut olevansa täysin eri mieltä sukupuolineutraalin kielen trendikkyudesta. Tämä implikoi, että yhtä vastaajaa lukuun ottamatta kaikki kyselyyn vastanneet ovat sitä mieltä, että trendikkyys liittyy sukupuolineutraaliin kieleen ainakin jollain tasolla. Kielitoimiston sanakirjan määritelmien perusteella trendikkyyttä ja muodikkautta voidaan pitää toistensa synonyymeinä (KS s.v. trendikäs). Näihin adjektiiveihin liittyy assosiaatioita kuvailtavan asian jonkinlaisesta hienoudesta ja moderniuudesta. Oleellisesti trendikkyyteen liittyy myös ajanmukaisuus: ajankohtaan mukautuminen ja jatkuva muutos. Trendit ovat pysyviä, mutta niiden sisällöt muuttuvat jatkuvasti. Suuri osa vastaajista siis arvioi, että sukupuolineutraali kieli on selkeästi melko moderni innovaatio, joka ei välttämättä tule säilymään tavoiteltavana ja haluttuna kielimuotona.

Trendikkyyteen liittyvä hienouden ja haluttavuuden aspekti nähdään vastaajien keskuudessa eri tavoin. Sekä positiivisesti että negatiivisesti Ylen sukupuolineutraaliin kieleen suhtautuvat vastaajat saattoivat arvioida sukupuolineutraalin kielen jossain määrin trendikkääksi.

Positiivisesti sukupuolineutraaliin kielimuotoon suhtautuvat vastaajat, jotka arvioivat sukupuolineutraalit kielinäytteet trendikkäiksi, voivat tulkita kielimuodon haluttavaksi juuri heidän omasta näkökulmastaan. Kielimuotoon negatiivisesti suhtautuvat vastaajat taas eivät näe kielimuotoa haluttavana omasta näkökulmastaan, mutta määrittelemällä kielen trendikkäiksi osoittavat tietävänsä, että kielimuoto on haluttava jonkin muun ihmisryhmän mielestä. Tähän ihmisryhmään suhtautuminen voi taas olla monenlaista. Trendejä seuraavia ihmisiä voidaan ihailla vaikutusvaltaisina ja moderneina tai heidät voidaan nähdä huonossa valossa, pinnallisina ja turhamaisina.

Kysymyksen 11 kielinäyte (Kuva 1) arvioitiin selkeästi kysymyksen 12 kielinäytettä (Kuva 2) trendikkäämmäksi: Kohtalaista tai täyttä samanmielisyyttä osoitti peräti jopa 40 % vastaajista, kun kysymyksen 12 kohdalla osoitettiin vain kohtalaista samanmielisyyttä (ks. Taulukko 2, taulukko 3). Kysymyksen 12 kielinäyte voitiin arvioida vähemmän trendikkääksi muun muassa siksi, että teksti on vain osittain sukupuolineutraali (ks. luku 4.2.1). Kielinäytteen trendikkyys saattoi laskea siis siksi, että se sisälsi vähemmän trendikkäiksi tulkittuja sukupuolineutraaleja kielenaineiksia kuin kysymyksen 11 kielinäyte. Toisaalta kysymyksen 11 kielinäytteen trendikkäämmäksi arviointi ja sen herättämät laajemman skaalan asennoitumiset, saattavat liittyä laajempaan sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä koskevien asenteiden kontekstiin. Kun kysymyksen 12 kielinäytteessä puhuttiin ammattiryhmästä, juristeista, kysymyksen 11 kielinäytteen aihe on kahden miehen muodostama homoseksuaalinen suhde. Osa vastaajista on saattanut nähdä seksuaalista vähemmistöä koskevuuden trendikkyyttä lisäävänä elementtinä, koska sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt ovat yksi eniten sukupuolineutraalin kielen puolesta töitä tekevä ihmisryhmä (Hord 2016: 1).

Kielinäytteen 11 herättämät vahvemmat ja monipuolisemmat reaktiot kielen trendikkyudesta suhteessa kysymyksen 12 kielinäytteeseen ovat jo itsessään osoitus siitä, että vastaajat ovat havainneet yhteyden sukupuolineutraalin kielen, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen ja trendikkyuden välillä. Tiedollinen yhteys näiden aiheiden välillä voidaan havaita myös tarkastelemalla yksittäisten informanttien vastauksia. Esimerkiksi vastaaja 24 kertoo eksplisiittisesti suhtautuvansa sukupuolineutraaliin kieleen negatiivisesti ja yhdistävänsä sen ihmisryhmään, joka on kontekstissaan tulkittavissa tarkoittavan seksuaali- ja sukupuolivähemmistöä.

*”Sukupuolineutraalius on puhtaasti pienen eturyhmän ideologinen eduntavoittelupyrimys, ja sukupuolineutraalit termit sen tavoitteita edistävää propagandaa.”*

Vastaajan kirjoitus yhdistää sukupuolineutraalin kielen, ja sukupuolineutraaliuuden yleisemmin, sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin (”pieni eturyhmä”). Nämä elementit taas yhdistyvät selkeästi trendikkyteen kysymysten 11 ja 12 vastauksissa. Homoseksuaalista suhdetta kuvaavan tekstin, jossa puhutaan neutraalisti *kumppanista*, vastaaja 24 arvioi olevansa täysin samaa mieltä kielen trendikkyyttä koskevan väittämän kanssa. Juristeja koskevan sukupuolineutraalia kieltä edustavan tekstin kohdalla hän oli kuitenkin jokseenkin eri mieltä väittämän kanssa. Hänen arvionsa kielen trendikkyudesta muuttui siis merkittävästi esimerkkien välillä niin, että romanttisen homoseksuaalisen suhteen kuvaamiseen käytetty sukupuolineutraali kieli nähtiin ehdottomasti trendikkäänä, kun taas sukupuolineutraalia ammattinimikettä ei niinkään. Samankaltaisia arvioinnin vaihteluita kielinäytteiden välillä on nähtävillä myös muiden informanttien vastauksissa, riippumatta siitä, miten he ilmoittautuivat suhtautuvansa sukupuolineutraaliin kieleen Ylen käytössä. Sekä negatiivisesti, neutraalisti että positiivisesti sukupuolineutraaliin kieleen suhtautuvat vastaajat saattoivat arvioida kielinäytteet enemmän tai vähemmän trendikkääksi. Sukupuolineutraalin kielen trendikkääksi mieltäminen ei aineiston perusteella vaikuta riippuvan siitä, suhtautuuko vastaaja kielimuotoon negatiivisesti vai positiivisesti.

#### 4.3 Vastaajien asenteiden evaluoivasta komponentista

Vastaajien evaluoivaa komponenttia arvioitiin lomakkeella erityisesti osiossa 4, jossa vastaajaa pyydettiin kertomaan, millaisia tunteita tekstinäytteen korostettu sanavalinta hänessä herättää. Vastaajat pystyivät valitsemaan useita vaihtoehtoja valmiiksi nimetyistä tunnereaktioista tai kuvailemaan kokemuksiaan tarkemmin avoimeen tekstilaatikkoon. Arvioitavat sanat edustivat sukupuolineutraalia kieltä, josta osa on selkeämmin vakiintunutta kuin osa. Sukupuolineutraalia kieltä koskevia kielinäytteitä oli yhteensä neljä (arvioitavat sanavalinnat tummennettu, ks. myös liite 1):

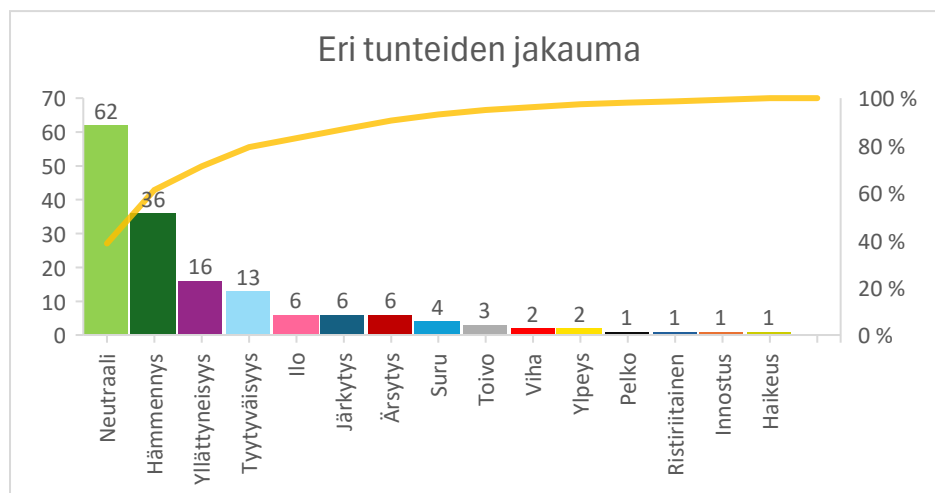
*Kaikki alkoi, kun edellinen **kiinteistönhoitaja** jäi eläkkeelle palveltuaan samaa taloyhtiötä 39 vuotta.*

*Yhä useampi halutaan mukaan kohdunkaulansyövän seulontaan. Siksi osa pirkanmaalaisista **kohdullisista** voi ottaa näytteen nyt itseltään kotioloissa.*

Max Verstappenin **kumppani** Kelly Piquet on niin ikään vakiovieras varikolla.

Kurun mukaan nimenomaan **cis-miehillä** on tilaa ja mahdollisuus muuttaa yhteiskuntaa turvallisemmaksi.

Arvioitavat kielinäytteet aiheuttivat laajan joukon erilaisia tunteita. Eri tunteiden ilmoittamismäärä kokonaisuudessaan kaikkien sukupuolineutraalien kielinäytteiden suhteen esitetään kuviossa 18.



Kuvio 18. Eri tunteiden ilmoitusmäärät yhteensä

Kuvion perusteella on selkeää, että vastaajat kuvasivat tunnereaktiotaan useimmiten neutraaliksi. Tämä sisältää tapaukset, joissa vastaaja on valinnut ainoastaan vaihtoehdon *neutraali*, tai valinnut sen jonkin muun tunteen pariin. Tunnetila saatettiin raportoida esimerkiksi tyytyväiseksi ja neutraaliksi, jolloin syntyy tulkinta lievemmästä tunnereaktiosta. Tällaisia vastauksia annettiin joitakin kappaleita. Kaiken kaikkiaan aineiston perusteella on selvää, että useimmiten sukupuolineutraalin kielen käyttö Ylen uutisteksteissä ei aiheuta vastaajissa erityisiä tunnereaktioita.

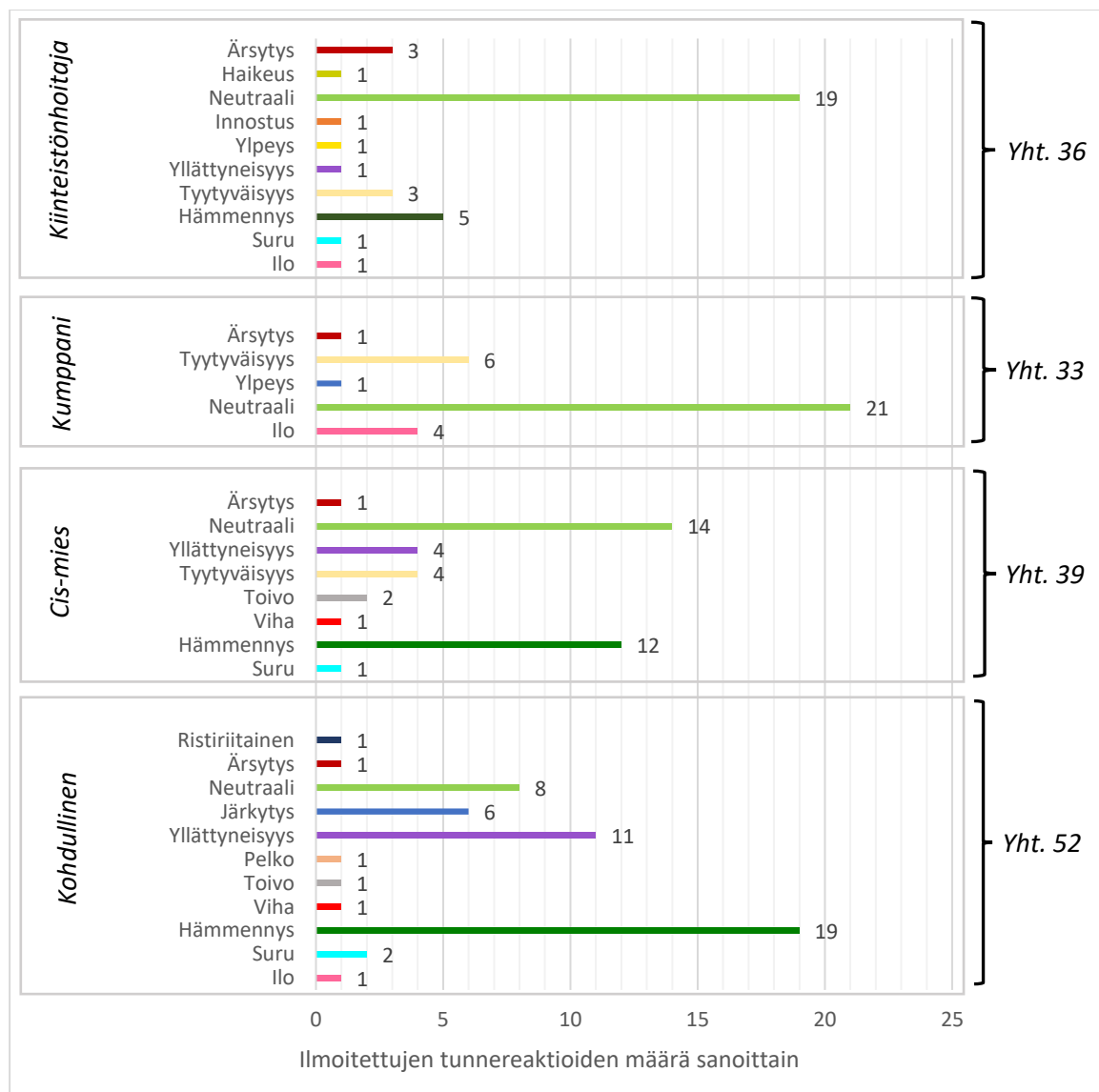
Myös seuraavaksi yleisimpiä tunnereaktioita, hämmennystä ja yllättyneisyyttä, voidaan kuvata jokseenkin neutraaleina. Hämmennys valittiin yleensä yksinään tai yhdessä neutraali-vaihtoehdon kanssa, ja usein vastaaja selitti hämmennystään sanan tuntemattomuudella: Esimerkiksi arvioitavana olevat sanat *kiinteistöhoitaja*- ja *kohdullinen* aiheuttivat monessa vastaajassa hämmennystä siksi, että he eivät tieneet, mitä sana tarkoittaa. Yllättyneisyyttä voidaan hämmästyneisyyden tavoin pitää melko neutraalina, mutta kuitenkin hieman positiivisen

asenneitumisen suuntaan kallistuvana reaktiona. Yllättyneisyyttä raportoitiin usein esimerkiksi tyytyväisyyden ja ilon kanssa, ja yksi vastaajista selvensikin valintojaan eksplisiittisesti tekstimuotoisesti rinnastaen yllättyneisyyden ja hämmennyksen toisiinsa:

*”Positiivisesti yllättynyt ja hämmentynyt tästä neutraalista kielenkäytöstä”*

Erityisesti yllättyneisyyden tulkittu kallistuma positiivisen asenneitumisen suuntaan selittääkin, miksi tyytyväisyys on neljänneksi eniten raportoitu tunnetila. Toisaalta tyytyväisyys välittiin myös yksinään, kenties iloa lievempänä hyväksynnän ja miellyttävyyden osoituksena kielelle.

Neljä useimmiten raportoitua tunnekokemusta ovat siis neutraali, hämmennys, yllättyneisyys ja tyytyväisyys. Näitä kaikkia voi luonnehtia melko neutraaleiksi, ja erityisesti yllättyneisyys ja tyytyväisyys indikoivat jokseenkin positiivista asenneitumista kieleen. Selkeästi yleisimpien tunnekokemusten lisäksi raportoidut tunteet levittäytyvät laajalle skaalalle: Yleisimpien tunnereaktioiden lisäksi raportoitiin jopa 11 erilaista tunnetta, joita voidaan luonnehtia sekä positiivisiksi että negatiivisiksi. Lisäksi huomionarvoista on, että ilmoitetut tunteet ovat intensiteetiltään erilaisia: Esimerkiksi ärsytys on tunteena intensiteetiltään vihaa lievempi. Sukupuolineutraalin kielen voidaan siis tulkita aiheuttavan melko laajan kirjon erilaisia tunnereaktioita. Toiset kieliesimerkit aiheuttivat kuitenkin enemmän tunteita kuin toiset, kuten ilmenee kuviosta 20.



Kuvio 19. Vastaajien tunnereaktiot sanoittain

Kuviosta nousee esiin useita havaintoja. Ensinnäkin *kumppani*-sana aiheutti vastaajissa vähiten erilaisia tunnereaktioita: Vastaajat raportoivat yhteensä viisi erilaista tunnetta, kun muiden arvioitujen sanojen kohdalla erilaisia tunteita raportoitiin 8–11. *Kumppani*-sanan käytön raportoitiin neutraalin tunnetilan lisäksi aiheuttaneen tyytyväisyyttä, iloa, ylpeyttä ja ärsytystä. Näistä vain ärsytystä voidaan pitää selkeästi negatiivista suhtautumista sanaan indikoivana. Lähes kaikki kyselyyn vastaajat suhtautuivat *kumppani*-sanan käyttöön joko neutraalisti tai positiivisesti. Havaintoa voidaan pitää erittäin mielenkiintoisena siihen liittyvän kontekstin vuoksi.

Vastaajat raportoivat tunnetilojaan *kumppani*-sanan suhteen tekstinäytteessä, jossa puhutaan miehen ja naisen välisestä heterosuhteesta. *Kumppani* sana viittaa tekstissä naiseen.

Sanan käyttöä voidaan pitää melko vakiintuneena suomen kieleen, mikä osaltaan selittää ylivoimaisesti neutraaleja ja positiivisia tunnereaktioita: Ajan kulumisen ja kielen vakiintumisen on osoitettu vähentävän negatiivisia asenteita (esim. Hord 2016). *Kumppani*-sanaa arvioitiin kuitenkin myös lomakkeen aiemmassa osassa, jolloin teksti käsitteli kahden miehen välistä homosuhdetta. Tätä tekstiä arvioidessa vain 54 % vastaajista ilmoitti suhtautuvansa sanan tulevaan käyttöön Ylen uutisteksteissä neutraalisti tai positiivisesti. Se, miten vastaajat asennoituvat *kumppani*-sanan käyttöön näyttää siis ainakin osittain riippuvan siitä, viittaako sana hetero- vai queer-suhteen osapuoleen.

Affektiivisesta näkökulmasta arvioiduista sanoista taas ehdottomasti eniten reaktioita aiheutti *kohdullinen*: Tunnereaktioita raportoitiin jopa 52 kertaa, ja termi keräsi myös 16 avointa kommenttia. Seuraavaksi eniten reaktioita herättänyt sanavalinta taas keräsi vain 39 tunnereaktiota ja kuusi avointa kommenttia. *Kohdullinen*-sanan käyttö siis aiheutti vastaajissa selkeästi enemmän reaktioita, kuin muut arvioidut sanavalinnat.

*Kohdullisilla* viitataan paitsi cis-naisiin, myös esimerkiksi transmiehiin ja muihin ei-naisiin, joilla on kohtu. Sana on siis kehitetty inklusiivisemmaksi vaihtoehdoksi tilanteisiin, joissa keskustellaan nimenomaan kohtuun liittyvistä tilanteista ja asioista, kuten raskaudesta. Sanan käyttö herätti vastaajissa ehdottomasti eniten hämmennystä. Sana olikin monelle vastaajalle ennestään tuntematon, ja sitä luonnehdittiin esimerkiksi oudoksi:

*”Mielestäni vähän omituinen sanavalinta.”*

*”Erikoinen sanavalinta ja adjektiivi, joka ei ole koskaan aiemmin tullut vastaan.”*

*”Onpa outo sanavalinta.”*

Sanan käyttö oli vastaajista myös yllättävää. Yksi vastaajista tarkensikin pitävänsä sanan käyttöä spesifisti positiivisena yllätyksenä. Moni vastaaja kuitenkin rinnasti yllättyneisyyden hämmennykseen ja järkytykseen. Sanan käyttöä pidettiin siis laajasti yllättävänä ja epätyypillisenä Ylelle, mutta yllätys ei välttämättä ollut kaikille mieluisa. Erityisesti järkyttyneisyys implikoi jokseenkin negatiivista suhtautumista. Tämän lisäksi sanan käytön raportoitiin aiheuttaneen ärsytystä ja jopa vihaa, surua ja pelkoa. Erityisesti surua, vihaa ja pelkoa voidaan pitää intensiivisinä tunnetiloina. *Kohdullinen*-sana aiheutti joissakin myös iloa ja toivoa,

mutta negatiivista suhtautumista osoittavat tunnereaktiot ovat aineistossa enemmistössä. *Kohdullinen*-sanan kohdalla painottuvat siis epätavallisuudesta kumpuava hämmennys ja yllättyneisyys, sekä negatiiviset suhtautumiset.

*Kohdullinen*-sanaa ei voidakaan luonnehtia vakiintuneeksi, minkä osoittaa jo sanan tuntemattomuus vastaajille. Osa vastaajista myös huomioi sanan vakiintumattomuuden eksplisiit-  
tisesti. Negatiivista suhtautumista selittää myös sanan saama feministinen kritiikki. Yksi vastaajista esimerkiksi mietti, onko oikein viitata enemmistöisesti naisista koostuvaan ryhmään ruumiinosan perusteella, kun vastaavaa ei tehdä pääasiassa miehistä koostuvista ryhmistä. Sanaa pidettiin myös esineellistävänä ja loukkaavana, naisten asemaa alistavana terminä. Sanan käyttö herättää siis paljon ajatuksia ja ristiriitaisia tunteita puolesta ja vastaan, sillä toisaalta sitä voidaan pitää inkluusivisempänä vaihtoehtona, mutta toisaalta sen saama kritiikki on täysin aiheellista.

*” – – sana ’kohdullinen’ on keskustelua herättävä, sillä osa naisista kokee termin loukkaavana ja esineellistävänä, vaikka termin tarkoitus on olla sukupuolineutraali/-sensiitivinen. – – Keskustelua on herättänyt etenkin se, kuinka biologisten miesten ominaisuuksista ei puhuta laajasti samalla tavalla. (esim. kiveksellinen, kun puhutaan esimerkiksi tietyistä sairauksista) ”*

*”Tässä esimerkissä käytetty termi on niin epävakiintuneesti sukupuolineutraali, että vetää puoleensa huomion lausahduksen pääsisällöstä.”*

*”Positiivisesti yllättynyt ja hämmentynyt tästä neutraalista kielenkäytöstä, jolla otettu kaikki kohdulliset huomioon.”*

*”Mielestäni naisten, tai naiseksi syntyneiden typistäminen kohdulliseksi on loukkaavaa. Osalla biologisista naisista ei edes ole kohtua”*

*”’Kohdullinen’ termi on tullut vastaan lähinnä pienemmissä queer-julkaisuissa ja sukupuolivähemmistöjen kirjoittamissa teksteissä, joten yllättyisin sen näkemisestä neutraalissa kontekstissa valtavirtamediassa”*

*”Naisia halventava sanonta.”*

*”Voi perseen suti. Vai vielä kohdullinen. Nainen, sanotaan suomen kielellä. Mitähän ne kohdulliset oikein ovat, ellei naisia.”*

*”Naisten asema on valmiiksi heikko Suomessa, niin sukupuolineutraalit sanat naisia kohtaan ärsyttää”*

*Cis-mies ja kiinteistönhoitaja* asettuvat keräämiensä reaktioiden suhteen *kumppanin* ja *kohdullisen* väliin: *Cis-miehen* tapauksessa vastaajat reagoivat yhteensä 39 kertaa ja raportoivat kahdeksan erilaista tunnetta. *Kiinteistönhoitajaan* taas reagoitiin 36 kertaa ja tunteita raportoitiin 10 erilaista. Monipuolisemmasta tunnekertymästä huolimatta *Kiinteistönhoitaja*-sanaan suhtauduttiin paljon *cis-miestä* neutraalimmin. 19 eli hieman yli puolet sanan saamista reaktioista olivat neutraaleja, ja toiseksi yleisin reaktio, hämmennys, valittiin vain viisi kertaa. Loput ilmoitetuista tunteista ovat pääosin positiivisia. Eksplisiittisesti negatiivista suhtautumista osoittavat vain ärsytys ja suru. Sanan kerrottiin aiheuttaneen ärsytystä siksi, että sen viittauskohde on epäselvä, ja koska työnimike on sukupuolineutraali vain sukupuolineutraaliuuden vuoksi. Suurin osa vastaajista kuitenkin reagoi sanaan positiivisin tai neutraalein tunteuksin ja korosti, että sana on yleisessä käytössä. Työnimikkeitä voidaankin pitää yhtenä vaikiintuneimmista sukupuolineutraalin kielen muodoista suomessa, mikä selittää suopeaa suhtautumista sanan käyttöön.

*”Tuosta termistä tulee mieleen huoltoyhtiö ja sen työntekijä. Arvelen, että kyseessä on ollut perinteinen talonmies. Ihan eri merkitys.”*

*”Korostettu sana on täysin mitä odotan näkeväni uutisoinnissa.”*

*”kiinteistönhoitaja on talonmiehen tilalle keksitty sukupuolineutraali ilmaus. Ammattinimikkeetkin saavat toki kehittyä ja muuttuakin, mutta kun syy on puhtaasti sukupuolineutraalius, on se erittäin ärsyttävää ja haitallista.”*

*”Nykyään paljon käytetty sanonta.”*

*Cis-mies* taas herätti vastaajissa paljon enemmän hämmennystä ja selkeästi polaarisen skaalan eri päihin asettuvia tunteita. Kuten *kohdullisen* tapauksessa, myös *cis-mies*-sanan

kohdalla korostuu ihmisten hämmennys, joka kumpuaa sanan merkityksen tuntemattomuudesta. Lisäksi sana aiheutti hämmennystä, koska osa vastaajista ei ymmärrä, mitä sanan käytöllä tavoitellaan.

*”En ymmärrä miksi pitää ”tarkentaa” miehet cis-miehiksi.”*

*”Termi ei kerro yhtään mistä on kyse. Ottaakseen asiasta selvää täytyy hakea jostain tieto mitä se edes tarkoittaa.”*

*”Miksi ei vain ’miehillä’”*

Sanan merkityksen ja tarkoituksen ymmärtävät taas suhtautuvat sanan käyttöön kahtalaisesti, joko positiivisesti tai negatiivisesti. Sanan raportoitiin herättäneen melko tasaisesti sekä positiivisia tuntemuksia, kuten toivoa ja tyytyväisyyttä, että negatiivisia tuntemuksia kuten surua ja ärsytystä. Negatiiviset asennoitumiset saattavat olla kytköksissä siihen, että cis-sukupuolisuudesta puhuminen on jo melko laajasti vakiintunutta queer-yhteisöissä (Zimman & Hayworth 2020: 508–509; Wu 2015: 1). Sanan tarkoituksena onkin tehdä *mies-* ja *nainen-*sanoista inklusiivisempia, myös sukupuolivähemmistöihin kuuluvat miehet ja naiset sisältävinä sanoina, puhumalla cis-sukupuolista, kun aiheena on nimenomaan ei-sukupuolivähemmistöihin kuuluvat miehet ja naiset. Sanan merkitys tulee siis relevantiksi seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kautta. Negatiiviset arviot saattavat siis liittyä paitsi itse kieleen, myös sen käyttöön ja queer-yhteisöön. Ainakin yksi vastaaja tuokin eksplisiittisesti esiin tämän yhteyden kommentissaan.

*”Termi on Seta:n lanseeraama, ideologista propagandaa tyrkyttävä ilmaus, jollaiset pitää kitkeä kielenkäytöstä täysin pois.”*

Sukupuolineutraaliin kieleen suhtaudutaan siis enimmäkseen neutraalisti laajalla skaalalla, mutta tunnereaktiot ovat laajasti riippuvaisia siitä, millaisesta sukupuolineutraalista kielestä milloinkin on kyse. Mitä vakiintuneemmassa käytössä sana on, sitä todennäköisemmin siihen suhtaudutaan suopeammin. Vaikuttaa myös siltä, että sukupuolineutraali kieli kohtaa enemmän vahvoja, erityisesti negatiivisia asennoitumisia, jos kieli liitetään läheisesti seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön.

### 4.3.1 Asenteiden polaarinen laatu

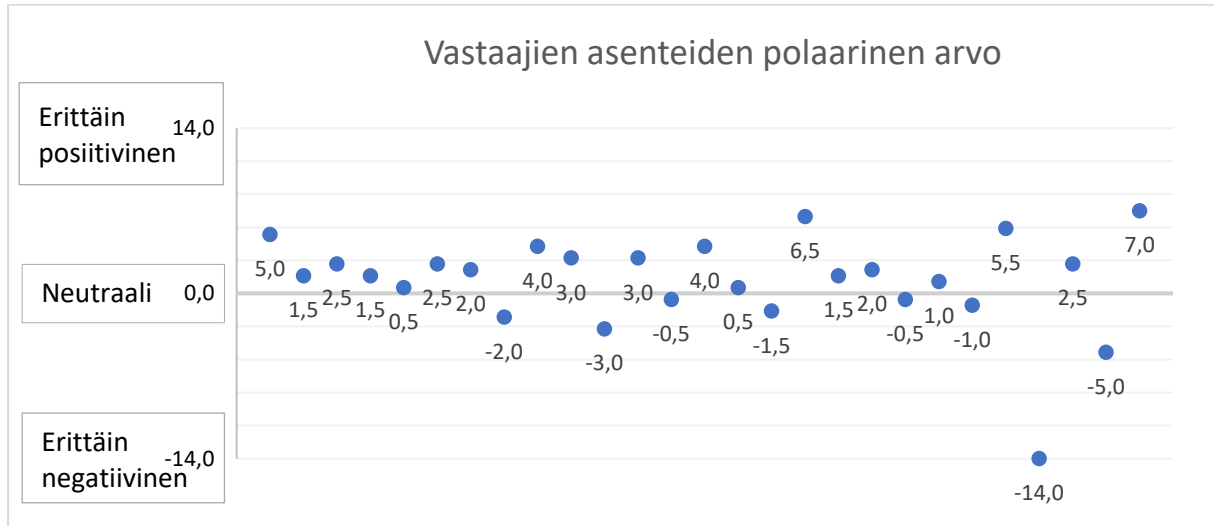
Yksi tutkimuksen päätavoitteista oli kartoittaa, millainen vastaajien asenneilmapiiri on, eli suhtaudutaanko Ylen sukupuolineutraalin kielen käyttöön esimerkiksi positiivisesti vai negatiivisesti, toisin sanoen millaisia kieliaseenteet ovat polaarista laadultaan. Vastausten perusteella muodostuu kuva vastaajien asenneilmapiiristä, joka mukailee aiempaa sukupuolineutraalia kieltä koskevaa kieliassenetutkimusta (esim. Sendén, Bäck & Lindqvist 2015; Saguy & Williams 2015).

Vastaajien asenteiden ilmapiiristä saadaan lomakkeen avulla tietoa heidän metalingvististen kommenttiensa ja monivalintakysymysten vastausten perusteella. Arviot kunkin vastaajan asenteen positiivisuudesta tai negatiivisuudesta perustuvat hänen vastauksiinsa koko lomakkeella kokonaisuutena. Asenteen polaarista laatua arvioitiin siis sekä kognitiivisten että emotionaalisten responsien pohjalta. Asenteen polaarisen laadun määrittely toteutettiin asettamalla vastaaja binääriselle positiivinen–negatiivinen-skaalalle. Jokainen vastaaja sijoitettiin ensin skaalan keskelle, täydeksi neutraaliksi, josta hän liukuu kohti positiivista tai negatiivista vastauksiensa perusteella. Asenteiden polaarisuus esitetään skaalalla, koska kaikki asenteet eivät ole absoluuttisen positiivisia tai negatiivisia. Asenteiden polaarisuuden esittäminen skaalalla mahdollistaa asenteiden monipuolisuuden osoittamisen paremmin, antamalla mahdollisuuden sijoittaa vastaajien asenteiden laatu esimerkiksi vain osittain kohti positiivista.

Informanttien asenteiden polaarisuus koodattiin siirtymäksi skaalalla plus- (+), miinus- (–) ja O-merkeillä. Plusmerkillä merkittiin positiivista asennoitumista, miinusmerkillä negatiivista ja O-merkillä neutraalia. Mikäli vastaus osoitti hyvin vahvaa positiivista tai negatiivista asennoitumista, saatettiin se merkitä kahdella plusmerkillä (++) tai kahdella miinusmerkillä (––). Vastaus voitiin koodata myös osittain positiiviseksi tai negatiiviseksi yhdistämällä toinen merkki O-merkin kanssa (O+ tai O–). Kahden saman merkin yhdistelmä siirsi vastaajaa skaalalla kaksi pistettä ja yksi merkki yhden pisteen. Osittain positiivinen/negatiivinen vastaus siirsi vastaajaa puoli pistettä. Neutraali vastaus ei siirtänyt vastaajaa lainkaan. Vastaus koodattiin positiiviseksi tai negatiiviseksi vastaajan käyttämien luonnehdintojen (esim. tärkeä, turha) ja tunnereaktioiden mukaan (esim. tyytyväisyys, ärsytys). Neutraaliksi vastaus koodattiin, jos vastaaja ei osoittanut selvää polaarisuutta kumpaankaan suuntaan (esim. ok, ei merkitystä) tai ilmoitti, että hänessä ei juuri herännyt tunnereaktioita (”neutraali”).

Polaarisia asennoitumisia koodatessa jokaiselta vastaajalta huomioitiin vastaukset kysymyksiin viisi, kuusi, 18–23 ja 26–29. Tietyt kysymykset ryhmiteltiin laajemmaksi arvioinnin

kokonaisuudeksi, sillä jotkin numeroiduista kysymyksistä olivat vapaaehtoisesti täytettäviä avoimia kysymyksiä, joissa vastaajan oli mahdollista täydentää tai selittää vastaustaan edeltävään monivalintakysymykseen. Samaksi kokonaisuudeksi luokiteltiin kysymykset 18 ja 19, 20 ja 21, 22 ja 23, 26 ja 27 sekä 28 ja 29. Näin ollen koodattuja vastauksia ja niiden kokonaisuuksia oli yhteensä seitsemän: 5, 6, 18\*<sup>8</sup>, 20\*, 22\*, 26\* ja 28\*. Näistä kolme ensimmäistä arvioivat pääasiassa vastaajien asenteen kognitiivista elementtiä ja loput sukupuolineutraalin kielen vastaajissa herättämiä tunteita. Lisäksi kysymys 18\* vastausta koodatessa otettiin laajemmin huomioon kysymysten 14, 15 ja 17 vastaukset, joita kysymyksen 18\* tarkentaa. Vastaajan oli siis mahdollista siirtyä skaalalla yhteensä 0–14 pistettä. Tämän summan perusteella asenteiden polaarisuutta kuvaava skaala on 28 pisteen levyinen. Kaikissa vastauksissa hyvin vahvaa negatiivista asennoitumista osoittanut vastaaja voi siis saavuttaa skaalan ääripäässä olevan negatiivisen luonnehdinnan. Pystyakselin alapäässä on arvo -14, joka edustaa hyvin negatiivista asennoitumista. Keskellä oleva 0 on täydellinen neutraali ja arvo 14 hyvin positiivinen asennoituminen. Yksittäisen vastaajan asennoitumista merkitään pisteellä, jonka otsikkona on hänen vastaustensa perusteella koodattu arvo, joka sijoittaa hänet skaalalle. Mitä lähempänä vastaaja on skaalan ääripäitä, sitä vahvempi hänen polaarinen asennoitumisensa on.



Kuvio 20. Vastaajien asenteet polaarisella skaalalla

Kuviosta näkee, että suurin osa vastaajista sijoittuu melko lähelle täydellistä neutraalia. Vastausten keskiarvo onkin 1,1. Tätä voidaan luonnehtia pääosin neutraaliksi asenteeksi, joka näkee sukupuolineutraalin kielen kuitenkin hieman positiivisessa valossa. Polaaristen arvojen

<sup>8</sup> \*-merkityt luvut ovat kahden tai useamman kysymyksen kokonaisuuksia.

mediaani taas oli 2, ja yleisimmin esiintyvät arvot eli moodit 1,5 ja 2,5. Neutraalin ja positiivisen välille (0–14) vastaajista asettui 18. Neutraalin ja negatiivisen välille (-14–0) taas yhdeksän vastaajaa. Kyselyyn vastaajista siis enemmistö, kaksi kolmasosaa, suhtautuu sukupuolineutraalin kielen käyttöön Ylen uutisissa enemmän positiivisesti kuin negatiivisesti. Suurinta osaa asenteista voidaan kuitenkin luonnehtia pääosin neutraaliksi, sillä kahdeksan vastaajaa liikkui yli kolmen pisteen verran pois päin neutraalista.

Vahvoja polaarisia kannanottoja esiintyy aineistossa siis vähän. Positiivisesti Ylen sukupuolineutraalin kielen käyttöön suhtautui vastaaja 27 arvolla 7,0. Seuraavaksi korkeimmat arvot olivat 6,5 ja 5,5. Nekin vastaajat siis, jotka ovat eksplisiittisesti ilmoittaneet pitävänsä sukupuolitettua kieltä ongelmallisena tai sukupuolineutraalia kieltä lähtökohtaisesti aina parempana vaihtoehtona, valitsivat tarjottaessa usein sukupuolitettua kielimuodon tai arvioivat sen yhtä sopivaksi sukupuolineutraalin kielimuodon kanssa. Nämä vastaajat ovat siis saattaneet liioitella asenteensa polaarista laatua, tai he arvioivat suhtautuvansa sukupuolineutraalin kielen käyttöön positiivisemmin kuin heidän toimintansa käytännössä osoittaa. Toisaalta eksplisiittisesti sukupuolineutraalin kielen positiivisessa valossa näkevien vastaajien neutraali suhtautuminen myös sukupuolitettuun kieleen osoittaa, että nämä vastaajat pitävät sukupuolineutraalia kieltä hyvänä kehityksen suuntana, mutta suhtautuvat ymmärtäväisesti myös siihen, että Yle käyttää uutisoinnissaan yhteiskunnallisesti vakiintunutta kielimuotoa. Sukupuolineutraalia kieltä suosivien asenteet eivät siis aineiston perusteella ole polaarisesti kärjistyneitä.

Eksplisiittisesti negatiivisesti sukupuolineutraaliin kieleen suhtautuvien asenteiden polaarinen arvo peilaa suurilta osin positiivisesti kielimuotoon suhtautuvien asenteita. Yhdeksästä arvosta negatiivisista asenteista arvojen nolla ja miinus kolme väliin asettui peräti seitsemän vastaajaa. Sukupuolineutraaliin kieleen negatiivisesti suhtautuvien asenteet ovat siis pääosin positiivisten tavoin enimmäkseen neutraaleja, mutta kallistuvat negatiivisen puolelle. Negatiivisista asenteista korkeimmat arvot olivat -14 ja miinus viisi. Arvoa miinus viisi voidaan pitää jo melko selvästi negatiivisena asennoitumisena, mutta sitä ei voi luonnehtia erityisen kärjistyneeksi. Arvo -14 taas osoittaa, että vastaaja on osoittanut jokaisessa arvioidussa vastauskokonaisuudessa selkeästi hyvin vahvaa negatiivista asennoitumista sukupuolineutraalin kielen käyttöön. Asenne voidaan siis nähdä hyvin negatiivisena, ja sitä voidaan kuvailla kärjistyneeksi suhteessa muiden vastaajien asenteisiin. Vastaaja tekeekin hyvin selväksi, ettei hyväksy sukupuolineutraalin kielen käyttöä lainkaan.

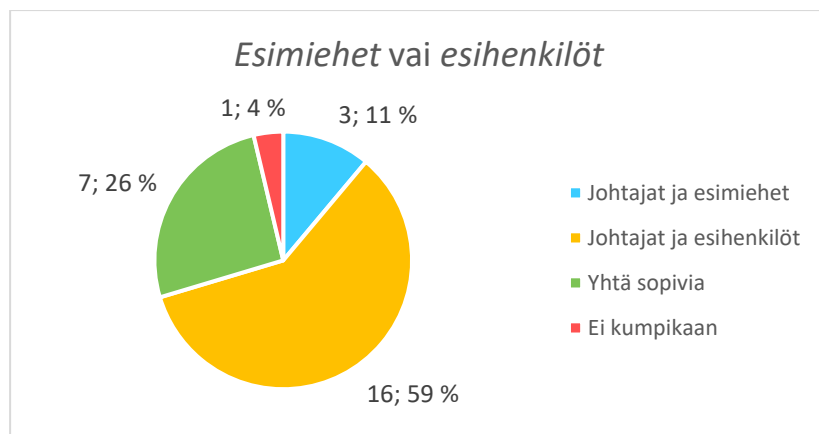
*”Sukupuolineutraalius on puhtaasti pienen eturyhmän ideologinen eduntavoittelupyrimys, ja sukupuolineutraalit termit sen tavoitteita edistävää propagandaa. –*

– *Ylen tulee välittömästi luopua sukupuolineutraalien termien käytöstä kaikessa toiminnassaan.*”

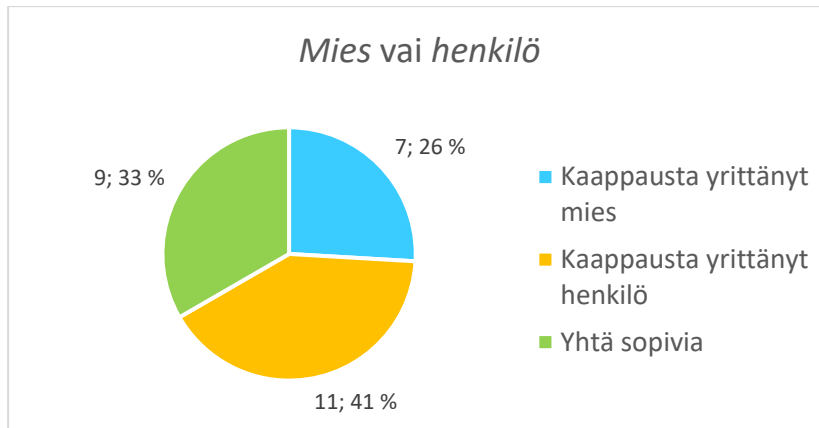
Neutraalien asenteiden suuri määrä selittyy esimerkiksi sillä, että moni vastaajista hyväksyi sukupuolineutraalin kielen käytön vain osittain. Usea vastaaja esimerkiksi tarkensi, että pitää sukupuolineutraalia kieltä osassa tapauksia sopivampana kuin toisissa: Pääosin esimerkiksi sukupuolineutraaleihin ammattinimikkeisiin suhtauduttiin neutraalisti tai positiivisesti, mutta toisaalta sukupuolitetun perhesanaston korvaamista sukupuolineutraalilla pidettiin negatiivisena asiana. Tällainen asennoituminen näkyy selkeästi paitsi avoimissa vastauksissa, myös monivalintakysymysten kautta, joiden tuloksia esitellään alla olevissa kuvioissa 21 ja 22.

*”Ei vahvaa mielipidettä, sekä sukupuolineutraalien että sukupuolittuneiden termien käyttö on mielestäni ok. Osa neutraaleista termeistä titteliä/työnkuvaa avaavampia, vrt. ääniteknikko / äänimies.”*

*”Ääniteknikko ym ok. Mutta äityis ym termin käytön häivytyks voi tuntua äitiyden aliarvostamiselta”*



Kuvio 21. Vastausten jakauma kysymyksessä 14



Kuvio 22. Vastausten jakauma kysymyksessä 15

Sekä sukupuolineutraalin kielen käyttöä Ylen uutisissa kohtaan positiivisesti että negatiivisesti suhtautuvat vastaajat olivat usein samaa mieltä siitä, että sukupuolineutraalien ilmaistujen käyttäminen yhteiskunnallisissa konteksteissa, kuten työnimikkeissä ja erilaisten roolien kuvaamisessa on hyväksyttävämpää kuin sukupuolineutraalin kielen käyttämien puhuttaessa perheistä tai muista yksityiselämään liittyvistä aiheista. Yksi syy tällaiseen suhtautumiseen voi olla, että työnimikkeet saatetaan kokea etäisemmiksi kuin perhe-elämään ja identiteettiin liittyvä kieli, joten niitä kohtaan ei tarvitse asennoitua yhtä vahvasti. Esimerkiksi Hekanahon (2022) kyselytutkimus osoitti, että työnimikkeisiin suhtaudutaan pääosin neutraalisti tai positiivisesti. Sen sijaan esimerkiksi sukupuolineutraaleja pronomineja koskevia asennetutkimuksia on toteutettu kansainvälisesti paljon, koska identiteettiä koskevat pronominit aiheuttavat ihmisissä vahvempia reaktioita (esim. Hord 2016; Sendén, Bäck & Lindqvist 2015).

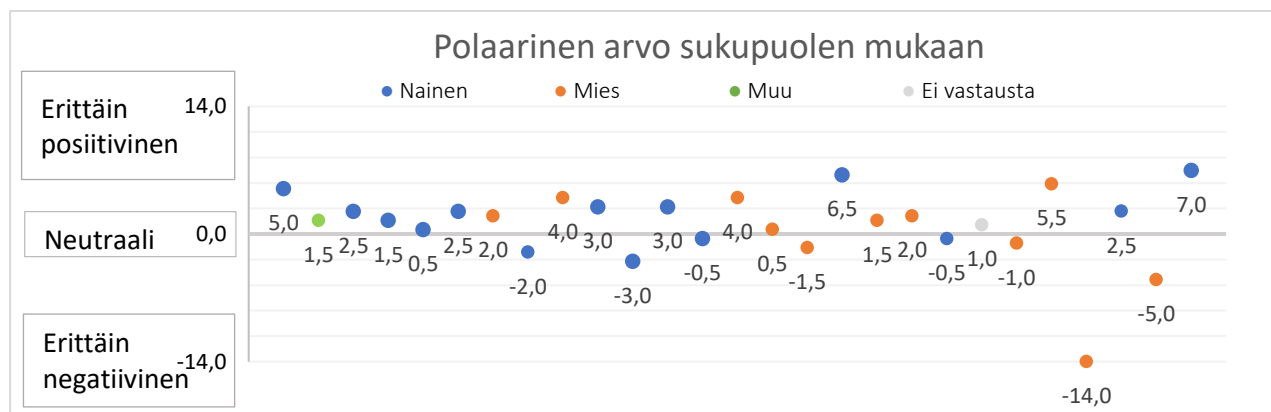
Kaiken kaikkiaan vastaajista suurimman osan asenteet asettuvat polaarisen skaalan keskialueelle neutraaleiksi, jotka voivat kallistua positiiviseen tai negatiiviseen suuntaan. Enemmistö vastaajista asettuu polaarisen kentän positiiviselle puolelle, mutta positiivisimmatkaan asenteet eivät lähentele polaarisen asteikon ääripäätä. Negatiiviset asenteet ovat myös pääosin neutraaleja tai jokseenkin negatiivisia, mutta niiden joukosta nousi myös yksi negatiivisesti kärjistynyt asenne.

#### 4.3.1.1 Kielenulkoisten muuttujien ja asenteen polaarisuuden suhde

Vastaajien kieliasteiden polaarisuutta tarkkailtiin suhteessa vastaajien taustatietoihin. Nämä kielenulkoiset muuttujat ovat ikä, sukupuoli, asuinpaikka ja koulutusaste. Aiempi tutkimus

sukupuolineutraalia kieltä ja queer-yhteisöä koskevista asenteista on havainnoinut, että esimerkiksi koulutusasteella on selkeä yhteys siihen, miten seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin ja heidän oikeuksiinsa suhtaudutaan; mitä korkeammin koulutettu ihminen, sitä todennäköisemmin queer-yhteisöön suhtaudutaan positiivisemmin (esim. Grapes 2006). Lisäksi esimerkiksi iän vaikutusta erilaisiin asenteisiin ja sosiolingvistisen tutkimuksen alalla laajemmin on tutkittu paljon sen merkittävyyden vuoksi (esim. Knäuper 1999; Eckert 2017).

Kuvioon 23 on merkitty jokaisen vastaajan asenteen polaarin arvo ja vastaajan sukupuoli.



Kuvio 23. Polaarinen arvo sukupuolen mukaan

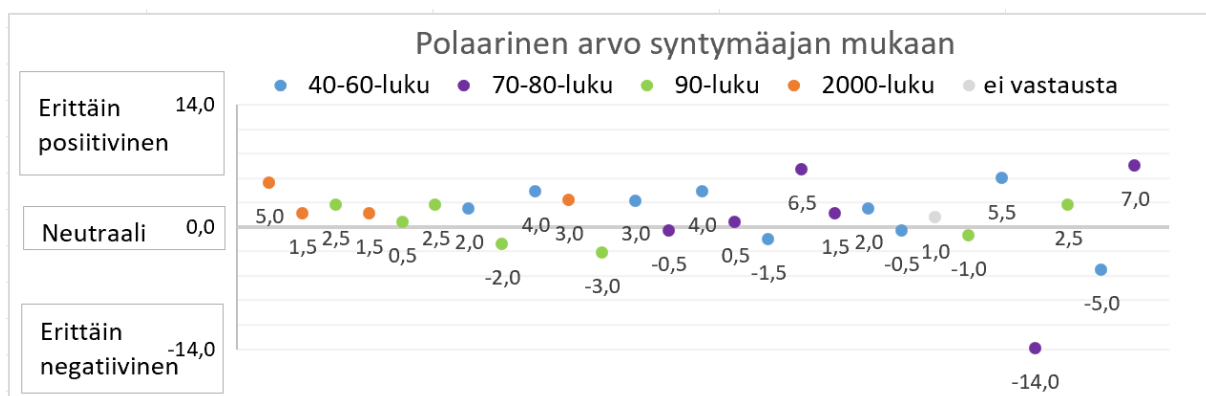
Koska vastaajista vain yksi on muunsukupuolinen, muunsukupuolisten suhtautumisesta sukupuolineutraalin kielen käyttöön ei voida tehdä johtopäätöksiä. Naisten ja miesten asenteen polarisuuden vertailu on kuitenkin mahdollista. Kuvioista käy ilmi, että kyselyyn vastanneista naisista suurin osa, 10, sijoittuu polaarisella skaalalla positiiviselle puolelle. Negatiivisesti sukupuolineutraaliin kieleen naisista taas suhtautuu neljä. Naisista siis hieman yli 70 %, suhtautuu sukupuolineutraalin kielen käyttöön Ylen uutissisällöissä positiivisesti. Positiivisista arvoista korkein oli seitsemän, kun taas matalin oli miinuskolme. Positiivisimman ja negatiivisimman asenteen välillä on siis 10 pisteen ero. Tämä osoittaa, että naisten asenteiden vahvuudet eroavat melko paljon, sillä 28 pisteen asteikolla 10 pisteen ero merkitsee hieman yli asteikon kolmasosan etäisyyttä.

Miesten tapauksessa asenteiden polaariset arvot eivät ole yhtä jyrkästi kallellaan suuntaan tai toiseen. Positiivisesti sukupuolineutraaliin kieleen miehistä suhtautuu seitsemän ja negatiivisesti neljä. Positiivisesti sukupuolineutraaliin kieleen miehistä siis suhtautuu noin 64 %. Vaikka siis numeerisesti positiivisesti sukupuolineutraalin kielen käyttöön positiivisesti suhtautuvien vastaajien määrä miesten ja naisten välillä voi vaikuttaa melko suurelta, lukujen

vertailemien prosenttiosuuksina paljastaa, että kyse on vain kuuden prosentin erosta. Sen sijaan positiivisimman (5,5) ja negatiivisimman (-14) asenteen välillä miesten keskuudessa on 19,5 pistettä. Tämä arvo on lähes kasinkertainen verrattaessa naisiin, ja kattaa hieman yli kahden kolmasosan etäisyyden asteikolla. Miesten asenteiden polaarisuudet voivat siis poiketa toisistaan hyvinkin voimakkaasti.

Aineiston perusteella vaikuttaa siis siltä, että sekä miehet että naiset suhtautuvat hieman todennäköisemmin positiivisesti kuin negatiivisesti sukupuolineutraalin kielen käyttöön Ylen uutisteksteissä. Positiivisesti kielimuotoon suhtautuminen oli hieman todennäköisempää naisten kuin miesten keskuudessa. Aineiston valossa ei kuitenkaan voida väittää, että sukupuolella olisi yhteys siihen, suhtautuuko vastaaja sukupuolineutraalin kielen käyttöön enemmän positiivisesti vai negatiivisesti. Sukupuolella vaikuttaa kuitenkin olevan merkitystä siihen, kuinka paljon vastaajien asenteet eroavat toisistaan: Naisten tapauksessa kauimpana toisistaan olevat asenteet erosivat toisistaan jonkin verran, mutta miesten asenteiden välillä oli paljon suurempi ero. Toisin sanottuna miesten keskuudessa on paljon suurempaa erimielisyyttä siitä, nähdäänkö sukupuolineutraalin kielen käyttö Ylen toimesta positiivisesti vai negatiivisesti. Tulokseen on kuitenkin vaikuttanut merkittävästi yksi ääripään polaarinen arvo (-14).

Toisaalta asenteiden polaarisuutta voidaan tarkastella suhteessa vastaajien ikään. Monet aiemmista tutkimuksista ovatkin osoittaneet, että nuoret ovat hyväksyvämpiä sukupuolineutraalin kielen käytön suhteen kuin vanhuksat (ks. esim. Sendén, Bäck & Lindqvist 2015), mikä motivoi iän tarkastelun kielenulkoisena muuttujana tutkimuksessa. Kuvioon 19 on merkitty jokaisen vastaajan asenteen polaarinen arvo ja syntymäaika:



Kuvio 24. Polaarinen arvo syntymäajan mukaan

Vastaajien syntymäajat jaettiin neljään eri ryhmään nojaten pääasiassa kahteen periaatteen. Toisaalta huomioon otettiin historialliset tapahtumat ja toisaalta se, kuinka paljon eri

ikäisiä vastaajia osallistui tutkimukseen. 40–60-luvulla syntyneet yhdistettiin samaan ryhmään, sillä näillä vuosikymmenillä syntyneitä vastaajia oli melko vähän. Toisaalta ryhmästä moni edustaa 70-luvun peruskoulu-uudistusta edeltäviä, kansakoulun käyneitä kansalaisia. 70–80-luvulla syntyneiden koulutus taas kuului jo kokonaan tai enemmistöisesti peruskoulun piiriin<sup>9</sup>. 90-luvulla ja 2000-luvulla syntyneitä taas osallistui tutkimukseen sen verran, että näiden määrittäminen omiksi ikäryhmikseen oli perusteltua.

Kuviosta käy ilmi, että kaikki 2000-luvulla syntyneet vastaajat sijoittuvat polaarisen skaalan positiiviselle puolelle. Korkein positiivisin arvo on viisi, joten 2000-luvulla syntyneitä voisi luonnehtia neutraaleiksi, jokseenkin positiivisesti sukupuolineutraalin kielen käyttöön suhtautuvina. Korkeimman ja matalimman arvon välillä on vain 3,5 pistettä, eli ikäryhmää voi luonnehtia melko samanmieliseksi. 2000-luvulla syntyneet edustavat tutkimuksen nuorinta ikäluokkaa, joten positiivinen suhtautuminen on linjassa aiemman tutkimuksen kanssa. Toisaalta on otettava huomioon, että 2000-luvulla syntyneitä vastaajia osallistui tutkimukseen vain neljä.

90-luvulla syntyneitä vastaajia on yhteensä seitsemän. Heistä neljä asettuu polaarisen asteikon positiiviselle puolelle. Korkein positiivinen arvo on 2,5, kun matalin negatiivinen arvo on -3. Hajauma on siis 5,5 pistettä. Hajauma ei siis ole paljon, ja vastaajat asettuvat lähes yhtä pitkälle sekä positiivisella että negatiivisella asteikolla. 90-luvulla syntyneet siis suhtautuvat sukupuolineutraalin kielen käyttöön melko neutraalisti, joko nojaten positiiviseen tai negatiiviseen suuntaan.

70–80-luvulla syntyneitä vastaajia on yhteensä kuusi. 90-luvulla syntyneiden tavoin asteikon positiiviselle puolelle sijoittuu neljä vastaajaa, eli juuri yli puolet ikäluokasta. Huomionarvoista on, että positiivisimmat asenteet sukupuolineutraalia kieltä kohtaan nousevat juuri tästä ikäluokasta. Nämä arvot ovat 7 ja 6,5, ja niitä voi jo luonnehtia selkeästi positiivisiksi. Toisaalta ikäluokasta nousee myös aineiston kärjistynein, hyvin negatiivinen arvo -14. Hajonta ikäryhmän sisällä on siis 21. 70–80-luvulla syntyneillä on siis hyvin voimakkaita asenteita, mutta toisaalta puolet ryhmästä suhtautuu kieleen hyvin neutraalisti arvoin 1,5, 0,5 ja -0,5. Puolet ikäryhmästä suhtautuu sukupuolineutraaliin kieleen Ylen käytössä siis hyvin neutraalisti, kun toinen puoli suhtautuu kielenkäyttöön joko selkeästi positiivisesti tai negatiivisesti.

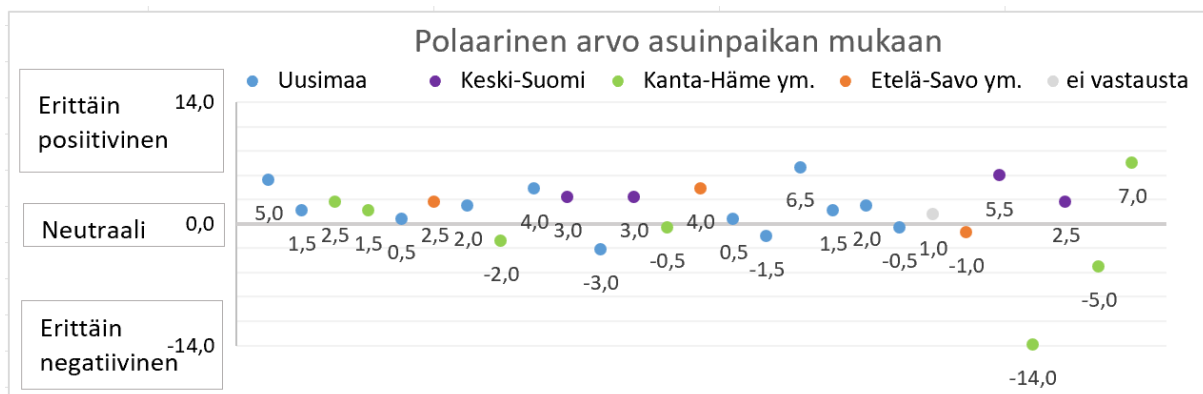
---

<sup>9</sup> 60-luvun loppupuolella syntyneistä osa on voinut osallistua jo peruskouluun, sillä peruskoulu-uudistuksen toimeenpano aloitettiin vuonna 1972. Vuonna 1977 uudistus oli toteutettu koko maassa etelää myöten. (Saarinen 1978).

40–60-luvulla syntyneet edustavat vastaajien vanhinta ikäluokkaa. Näillä vuosikymmenillä syntyneitä vastaajia on yhteensä yhdeksän. Vastaajat eivät kuitenkaan edusta selkeästi aineiston negatiivisimmin sukupuolineutraaliin kieleen suhtautuvinta ryhmää, vaan vastaajista kuusi eli asettuu asteikon positiiviselle puolelle. Tämä tarkoittaa juuri yli puolta vastaajista, mikä vastaa 70–80-syntyneiden ja 90-luvulla syntyneiden ikäluokista saatuja tuloksia. 40–60-luvulla syntyneiden korkein positiivinen arvo on 5,5 ja matalin negatiivinen arvo -5. Hajonnan arvo on siis 10,5 pistettä. Arvo on paljon korkeampi kuin 2000- tai 90-luvulla syntyneiden ikäluokissa, mutta kuitenkin vain puolet 70–80-luvulla syntyneiden tapauksessa.

Ikä ei aineiston perusteella ole suoraan yhteydessä henkilön asenteen polaarisuuden laatuun. 70–80- ja 40–60-luvulla syntyneiden keskuudessa asenteiden välillä on kuitenkin selkeästi enemmän hajontaa kuin nuoremmilla ikäluokilla. Selkeästi vahvimmat asenteet sekä positiiviseen että negatiiviseen suuntaan nousivat 70–80-luvulla syntyneiden ikäluokasta. Lähes kaikkien ikäluokkien keskuudessa kuitenkin noin puolet suhtautuu Ylen käyttämään sukupuolineutraaliin kieleen positiivisesti ja toinen puoli negatiivisesti. Positiivisesti kielimuotoon suhtautuvat ovat hienoisessa enemmistössä. 2000-luvulla syntyneistä kaikki suhtautuivat sukupuolineutraalin kielen käyttöön positiivisesti, mutta tulokseen on suhtauduttava varauksellisesti pienen otoksen vuoksi.

Kuvioon 25 on merkitty vastaajan asenteen polaarinen arvo ja asuinpaikka:



Kuvio 25. Polaarinen arvo asuinpaikan mukaan

Eri puolella Suomea asuvien vastaajien määrät ovat kooltaan melko epätasaisia. Pienimmät ryhmät ovat Etelä-Savon ja Etelä-Karjalan alueella asuvat vastaajat ja Keski-Suomen alueella asuvat. Etelä-Savon ja -Karjalan alueella asuvia vastaajia on yhteensä kolme, ja heistä vain yksi asettuu polaarisen asteikon negatiiviselle puolelle, kuitenkin vain arvolla -1. Ryh-

män positiiviset arvot taas ovat 2,5 ja 4. Positiivisemmat asenteet ovat siis hieman voimakkaampia kuin ryhmän yksi negatiivinen asenne. Ryhmän pienen koon takia tuloksista on käytännössä mahdotonta vetää johtopäätöksiä.

Keski-Suomessa asuvista kaikki neljä taas asettuvat skaalan positiiviselle puolelle. Matalin arvo on 2,5 ja korkein 5,5. Asenteet vaihtelevat siis hieman positiivisesta melko positiiviseen. Asenteiden voidaan myös todeta olevan polaarisuudeltaan hyvin lähellä toisiaan, sillä kahden vastaajan asenteen polaarisuus on 3, ja matalin arvo 2,5 on tästä vain 0,5 pisteen päässä. Keski-Suomessa asuvia vastaajia voidaan siis kuvata hyvin samanmielisiksi. Tämänkään ryhmän tapauksessa ei kuitenkaan voida tehdä suurempia päätelmiä ryhmän koon vuoksi.

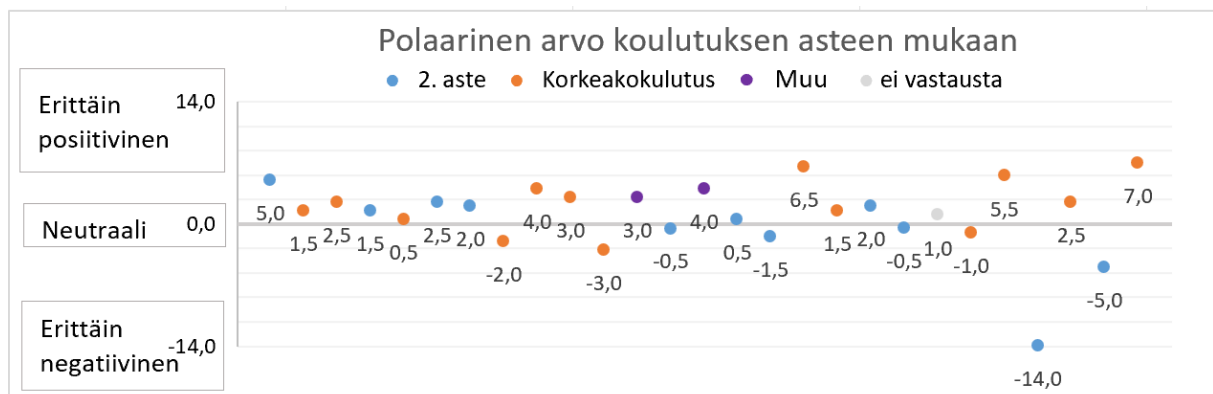
Kanta-Hämeen, Pirkkalan ja Varsinais-Suomen alueella asuvia vastaajia on yhteensä seitsemän. Tämän ryhmän sisältä löytyvät sekä aineiston korkein (7) että matalin (-14) polaarinen arvo. Myös aineiston toinen selkeästi negatiivinen arvo, -5, löytyy tästä ryhmästä. Loput neljä arvoa hipovat neutraalia linjaa sekä positiivisen että negatiivisen asteikon puolelta. Voidaan siis sanoa, että Kanta-Hämeen alueen sisällä asuvien vastaajien keskuudessa on paljon hajontaa. Asuinpaikan suhde hajontaan ei kuitenkaan ole selkeä, sillä samanlaista hajontaa löytyi myös ikäryhmien keskuudesta.

Suurin osa vastaajista, yhteensä 12, asui Uudenmaan alueella. Kuvion perusteella on selvää, että Uudenmaan alueella asuvista vahva enemmistö suhtautuu sukupuolineutraaliin kieleen positiivisesti. Vain kolme alueella asuvaa asettuu skaalan negatiiviselle puolelle. Uudellamaalla suhtaudutaan siis Ylen käyttämään sukupuolineutraaliin kieleen selkeästi positiivisemmin kuin muilla tutkimuksessa edustetuilla alueilla, pois lukien Keski-Suomen aluetta, jonka kaikki neljä tutkimukseen osallistunutta vastaajaa suhtautuivat kielimuotoon positiivisesti. Koska moni tutkimuksessa esiin tulleista alueista jäi edustusmäärältään pieniksi, johtopäätöksiä ei voida tehdä paljon. Aineiston perusteella vaikuttaa kuitenkin siltä, että Uudellamaalla asuva suhtautuu sukupuolineutraaliin kieleen positiivisemmin kuin pohjoisemmassa Suomessa asuvat. Tulosta voi pitää odotuksenmukaisena, sillä pääkaupunkiseutu on koettu muuta suomea suvaitsevampana alueena sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä kohtaan (ks. esim. Kangasvuo 2006), joihin sukupuolineutraali kieli liittyy vahvasti. Toisaalta asuinpaikan merkityksen on todettu vähenevän suhteessa esimerkiksi homoseksuaaleja koskevien asenteiden kohdalla (Jalonen & Salin 2020: 268).

Koulutusasteen mahdollista vaikutusta asenteen polaarisuuteen tarkasteltiin useasta näkökulmasta. Ensiksi tutkittiin jokaista koulutusastetta erikseen; ammatillista, ylioppilastutkintoa, ammattikorkeakoulututkintoa ja muuta korkeakoulututkintoa. Koulutusasteiden tarkastelu

näin monessa ryhmässä ei kuitenkaan tuottanut hedelmällisiä tuloksia, vaan kaikki ryhmät olivat hyvin heterogeenisiä. Tämän jälkeen tarkasteltiin eroja toisen asteen koulutuksessa ammatillisen koulutuksen ja ylioppilastutkinnon välillä. Hypoteesi oli, että vain ammatillisen koulutuksen käyneet vastaajat suhtautuisivat ylioppilastutkinnon suorittaneita negatiivisemmin sukupuolineutraalin kielen käyttöön. Hypoteesi perustuu aiempaan tutkimukseen, jonka mukaan vain ammatillisen koulutuksen käyneet nuoret ovat lukion käyneitä nuoria arvokonservatiivisempia (ks. esim. Myllyniemi 2008: 35). Hypoteesi ei kuitenkaan toteutunut, sillä aineiston perusteella sekä ylioppilastutkinnon että ammatillisen koulutuksen suorittaneiden välillä ei ollut selkeitä eroja siinä, kuinka negatiivisesti tai positiivisesti sukupuolineutraalin kielen käyttöön suhtaudutaan.

Vastaajan koulutustausta näyttää aineiston perusteella vaikuttavan sen asteen kautta. Kuvio 21 osoittaa, millaisia eroja löytyy vain toisen asteen koulutuksen käyneiden ja korkeakoulutuksen käyneiden vastaajien asenteiden välillä:



Kuvio 26. Vastaajan asenteen polaarin arvo koulutuksen asteen mukaan

Korkeakoulutuksen suorittaneita vastaajia osallistui kyselyyn yhteensä 13, kun korkeimpana koulutuksenaan toisen asteen suorittaneita vastaajia on 11. Koulutusasteet edustavat siis melko tasaisesti. Kuvion perusteella on selkeää, että enemmistö korkeakoulutetuista vastaajista suhtautuu positiivisesti Ylen sukupuolineutraalin kielen käyttöön; vain kolme vastaajaa asettuu asteikon negatiiviselle asteikolle. Negatiivisista arvoista matalin on arvoltaan -3, mitä voi kuvailla jokseenkin negatiiviseksi. Korkeakoulutettujen vastaajien joukosta löytyvät sen sijaan aineiston kaikki positiivisimmat arvot. Korkeakoulutettujen asenteiden polaarisien arvojen keskiarvo on kuitenkin noin 2,1, johtuen monista matalammista, positiivisista asenteista. Korkeakoulutettujen vastaajien voidaan kuitenkin silti sanoa suhtautuvan Ylen sukupuolineutraaliin kieleen selkeästi positiivisesti.

Vain toisen asteen koulutuksen käyneistä sen sijaan noin puolet asettuu polaarisen mittarin negatiiviselle puolelle. Kolme näistä arvoista hipoo neutraalia linjaa, kun taas kaksi muuta ovat selkeästi negatiivisia. Myös positiiviset asenteet ovat pääosin melko neutraaleja. Yhden vastaajan asenne on selkeästi muita positiivisempi arvolla 5,0. Toisen asteen koulutuksen käyneiden vastaajien asenteiden polaaristen arvojen keskiarvo asettuu silti negatiivisen asennoitumisen puolelle, noin arvolla -1. Ero korkeakoulutettujen asenteiden keskiarvoon on siis 3,1. Ero ei siis ole suuri, mutta kuitenkin näkyvä. Aineiston perusteella voidaan siis sanoa, että korkeakoulutetut vastaajat suhtautuvat sukupuolineutraalin kielen käyttöön Ylen uutisissa matalammin koulutettuja vastaajia myönteisemmin.

Asenteen polarisuus on monen tekijän summa. Tämän luvun analyysi on osoittanut, että sekä henkilön sukupuolella, iällä, asuinpaikalla että koulutusasteella voi olla merkitystä siihen, miten hän suhtautuu Ylen sukupuolineutraalin kielen käyttöön. Korkeampi koulutusaste vaikuttaisi olevan suoraan yhteydessä positiivisempaan asennoitumiseen. Myös asuminen Uudenmaan alueella näyttäytyi aineistossa positiivista asennoitumista edistävänä tekijänä. Naisten ei voida aineiston perusteella sanoa asennoituvan miehiä positiivisemmin kielenkäyttöä kohtaan, mutta miesten asenteiden keskuudessa oli paljon enemmän hajontaa verrattuna naisiin. Samanlaisia tuloksia saatiin koskien erilaisia ikäryhmiä; nuorempien ikäryhmien keskuudessa oli paljon vähemmän hajontaa kuin kahden vanhimman ikäryhmän.

## 5 Lopuksi

Tämä tutkielma on arvioinut ei-lingvistien suhtautumista sukupuolineutraalin kielen käyttöön Ylen uutisteksteissä. Analyysiä tehtiin koskien asenteen kognitiivista ja evaluatiivista komponenttia, ottaen huomioon sekä laadullinen että numeerinen näkökulma. Tulokset kertovat paitsi, miten ei-lingvistit suhtautuvat sukupuolineutraalin kielen käyttöön, myös millaiset ajatukset, tunteet ja kielenulkoiset muuttujat näiden asenteiden taustalla vaikuttavat.

Aineiston perusteella tehty analyysi osoittaa, että ei-lingvistit näkevät sukupuolineutraalin kielen pääosin sukupuolta häivyttävänä kielimuotona ja jonkinlaisena muoti-ilmiönä. Ei-lingvistien tiedot koskien sukupuolineutraalia kieltä eivät tutkimuksen perusteella ole vääriä, mutta niitä voidaan kuvata jokseenkin vajaiksi: Vain osa vastaajista tiesi sukupuolineutraalin kielen tähtäävän sukupuolen häivytyksen lisäksi myös inklusiivisuuteen. Lisäksi osalla vas-

taajista oli haasteita tunnistaa sukupuolineutraali kieli lukemassaan tekstissä. Tutkimus herättääkin lisäkysymyksiä koskien ei-lingvistien mielikuvia koskien sukupuolineutraalin kielen tavoitteita laajemmassa kontekstissa.

Tutkimus osoittaa myös kielenulkoisten muuttujien yhteyden asenteiden polaariseen laatuun. Aineiston perusteella erityisesti koulutusasteella on merkitystä siihen, suhtautuuko ei-lingvisti positiivisesti vai negatiivisesti sukupuolineutraalin kielen käyttöön. Havainnot siitä, että korkeampi koulutus on suoraan yhteydessä positiivisempaan asennoitumiseen, ovat myös linjassa aiemman tutkimuksen kanssa. Myös eteläisempi asuinpaikka, nuorempi ikä ja se, että vastaaja on nainen, näyttivät lisäävän sitä todennäköisyyttä, että ei-lingvisti suhtautuu sukupuolineutraalin kielen käyttöön Ylen uutisissa positiivisesti.

Kielenulkoisia tekijöitä enemmän asenteen laatuun vaikuttaa kuitenkin selkeästi se, kuinka vakiintuneesta kielestä on kyse. Asenteiden evaluatiivisen komponentin tarkastelu osoitti, että vakiintuneet sukupuolineutraalit sanat ja termit, kuten esimerkiksi työnimikkeet, koetaan paljon miellyttävämpinä ja hyväksyttävämpinä kuin vakiintumattomat sanat ja termit. Tämä tukee aiemman tutkimuksen tuloksia, jotka ovat osoittaneet ajan kulumisen suurimmaksi asenteiden polaariseen laatuun vaikuttavaksi muuttujaksi (ks. esim. Sendén, Bäck & Lindqvist 2015). Uusi ja vakiintumaton sukupuolineutraali kieli aiheutti tutkimukseen osallistujien keskuudessa paljon voimakkaita ja ristiriitaisia tunteita ja reaktioita vihasta toivoon. Yksi tutkimuksen havainto on, että sukupuolineutraali kieli aiheuttaa enemmän tunteita ja reaktioita, mitä lähemmäksi se asettuu ihmisen yksityiselämää ja identiteettiä.

Yksi analyysin aikana jatkuvasti esiin tullut ilmiö olikin sukupuolineutraalin kielen näkeminen haasteena naisten oikeuksille. Moni vastaajista koki, että sukupuolen häivyttäminen naiseuteen liittyvästä kielestä (esim. *äitiysloma*) on loukkaavaa naisia kohtaan. Vastaajien keskuudessa näkyi selvästi huoli ja pelko naisten aseman heikentymisestä. Erityisesti huolta herätti inkluusiviseksi sukupuolineutraaliksi termiksi kehitetty sana *kohdullinen*. Sanan tarkoitus on ottaa huomioon kohtuun liittyvistä asioista puhuttaessa myös esimerkiksi transmiehet, joilla voi olla kohtu siitä huolimatta, että he eivät ole naisia. *Kohdullinen*-sana koettiin myös esineellistävänä, ja se on herättänyt keskustelua siitä, miksi samanlaista sanaa ei ole kehitetty koskemaan myös esimerkiksi ”kiveksellisiä”. Tutkimus osoittaaakin selkeän tarpeen tarkastella, miten seksismi näkyy sukupuolineutraalin kielen kehityksessä. Myös naisten asenteita häivyttävää sukupuolineutraalia kieltä kohtaan on selkeästi tarpeen tutkia enemmän.

Yle ja sen käyttämä kieli ovat tutkimuksen perusteella ei-lingvistien jatkuvan ja kriittisen arvioinnin alaisina. Tutkimus osoitti, että Ylen kielelle asetetaan tarkat kriteerit, jotka kos-

kevat erityisesti kielen neutraaliuutta. Toisaalta vastaajat selkeästi vaativat tämän normin venyttämistä: Sukupuolineutraali kieltä ei selkeästi nähdä neutraalina, mutta osa vastaajista vaatii sen käyttöä. Samaan aikaan osa vastaajista haluaisi Ylen poikkeavan neutraalista linjasta välttämällä kaikkea sukupuolineutraalia kieltä. Yle on yhtenä Suomen suurimmista uutismedioista tärkeässä asemassa kielen vakiinnuttajana, myös vastaajien mielestä, mikä selittää sen kieltä koskevat vahvat asenteet.

Kaikkiaan suomalaisten ei-lingvistien asenteet Ylen sukupuolineutraalia kieltä kohtaan ovat melko varovaisia. Suurinta osaa asenteista voidaan kuvata neutraaleiksi, mutta huomionarvoista kuitenkin on, että niistä enemmistö kallistuu positiivista asennoitumista kohti. Enemmistö ei kuitenkaan ole ylivoimainen, eli asenteet sukupuolineutraalia kieltä kohtaan Ylen uutisten kaltaisessa, virallisessa kontekstissa ovat vielä melko ristiriitaiset. Tutkimuksen tulokset vastaavat laajasti aiempaa tutkimusta, mutta ovat tuoneet esille myös kysymyksiä koskien juuri suomalaisten ei-lingvistien sukupuolineutraalia kieltä koskevia kieliaseiteita, joita ei juuri ole tutkittu aiemmin. Tutkimusaineiston koon vuoksi tutkimuksen tuloksia ei voida yleistää laajemmin, mutta ne antavat alustavan kuvan suomalaisten ei-lingvistien asenteista ja niiden rakenteesta. Vastaajien paikoittain voimakkaat kannanotot ja selkeä kiinnostus virallisen kielen tyyliä kohtaan sekä aiheen ajankohtaisuus tukevat jatkotutkimuksen tekemistä laajemmassa skaalassa.

## Lähdeluettelo

- AALTONEN, JUHANI – VALLI, RAINE 2010: *Ikkunoita tutkimusmetodeihin. II, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- AGHEYSI, REBECCA – FISHMAN, JOSHUA 1970: Language Attitude Studies: A Brief Survey of Methodological Approaches. – *Anthropological Linguistics* 12 (5), s. 137–157. Bloomington: Indiana University Board of Trustees.
- AINIALA, TERHI 2016: Attitudes to Street Names in Helsinki. – Puzey, Guy & Kostanski, Laura (toim.): *Names and Naming: People, Places, Perceptions and Power*, s. 106–119. Bristol: Multilingual Matters. <https://doi.org/10.21832/9781783094929-010>.
- AJZEN, ICEK – FISHBEIN, MARTIN 1980: *Understanding Attitudes and Predicting Social Behaviour*. Englewoods Cliffs: Prentice Hall.
- ALBARACCÍN, DOLORES – SUNDERRAJAN, AASHNA – LOHMANN, SOPHIE – CHAN, MAN-PUI – JIANG, DUO 2018: The Psychology of Attitudes, Motivation and Persuasion. – Albaraccín, Dolores & Johnson, Blair (toim.): *The Handbook of Attitudes, Volume 1: Basic Principles*, s. 3–44. New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315178103>.
- BECKER, ROLF 2022: Gender and Survey Participation. An Event History Analysis of the Gender Effects of Survey Participation in a Probability-based Multi-wave Panel Study with a Sequential Mixed-mode Design. – *Methods, data, analysis* 16 (1), s. 3–32. Mannheim: GESIS – Leibniz Institute for the Social Sciences in Mannheim. <https://doi.org/10.12758/mda.2021.08>.
- BENSON, ERICA 2003: Folk Linguistic Perceptions and the Mapping of Dialect Boundaries. – *American Speech. A Quarterly of Linguistic Usage* 78 (3), s. 307–330. Durham: Duke University Press. <https://doi.org/10.1215/00031283-78-3-307>.
- BIVJOET, ELLEN – FRAURUD, KARI 2015: What's the target? A folk linguistic study of young Stockholmers' constructions of linguistic norm and variation. – *Language Awareness* 25 (1–2), s. 17–39. <https://doi.org/10.1080/09658416.2015.1122021>.
- BRADLEY, PATRICIA 2009: The folk-linguistics of women's speech: An empirical examination. *Communication Monographs* 48 (1), s. 73–90. <https://doi.org/10.1080/03637758109376048>.
- BRYMAN, ALAN 2008: Of Methods and Methodology. – *Qualitative Research in Organizations and Management: An International Journal* 3 (2), s. 159–168. Emerald Insight. <https://doi.org/10.1108/17465640810900568>.
- BORBLÉY, ANNA 1995/1996: Attitudes as a Factor of Language Choice: A Sociolinguistic Investigation in a Bilingual Community of Romanian-Hungarians. – *Acta Linguistica Hungarica* 43 (3/4), s. 311–321. Budapest: Akadémiai Kiadó.

- BRECKLER, STEVEN 1984: Empirical validation of affect, behaviour, and cognition as distinct components of attitude. – *Journal of personality and social psychology* 47, s. 1191–205.
- CHAVEZ, MONIKA 2009: Learners’ descriptions of German pronunciation, vocabulary, and grammar: A folk linguistic account. – *Die Unterrichtspraxis/Teaching German* 42 (1), s. 1–18.
- COSTELLO, CARY 2020: Beyond Binary Sex and Gender Ideology. – Boero, Natalie & Mason, Katherine (toim.): *The Oxford Handbook of the Sociology of Body and Embodiment* s. 199–220. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780190842475.013.14>.
- COULMAS, FLORIAN 1997: *The Handbook of Sociolinguistics*. Oxford: Blackwell.
- DRAGOJEVIC, MARKO – FASOLI, FABIO – CRAMER, JENNIFER – RAKIĆ, TAMARA 2021: Toward a Century of Language Attitudes Research: Looking Back and Moving Forward. – *Journal of Language and Social Psychology* 40 (1), s. 60–79. <https://doi.org/10.1177/0261927X20966714>.
- EBNER, CARMEN 2017: “Sloppy speech is like sloppy dress” Folk attitudes towards nonstandard British English 1. – Bassiouney, Reem (toim.): *Identity and Dialect Performance: A Study of Communities and Dialects*, s. 125–140. London: Routledge.
- ECKERT, PENELOPE 2017: Age as a Sociolinguistic Variable. – Coulmas, Florian (toim.): *The Handbook of Sociolinguistics*, s. 151–167. Malden, Oxford, Victoria: Blackwell Publishing. <https://doi.org/10.1002/9781405166256.ch9>.
- ENGELBERG, MILA 2018: Miehiä ja naisihmisiä – Suomen kielen seksismi ja sen purkaminen. – *TANE-julkaisu* (2018) 18. Helsinki: Tasa-arvoasiain neuvottelukunta TANE.
- ERWIN, PHILIP 2001: *Attitudes and Persuasion*. London: Psychology Press. <https://doi.org/10.4324/9781315787855>.
- FALOMER, LAURA 2014: Analysing Prospective Teachers’ Attitudes towards Three Languages in Two Different Sociolinguistic and Educational Settings. – Otwinowska, Agnieszka & De Angelis, Gessica (toim.): *Teaching and Learning in Multilingual Contexts*, s. 50–74. Bristol: Multilingual Matters. <https://doi.org/10.21832/9781783091263-006>.
- FLIATOURAS, ASIMAKIS 2019: The folk etymology in Greek dialects: A first approach. – Kappa, Ioanna & Tzakosta, Marina (toim.): *Proceedings of the 7th International Conference on Modern Greek Dialects and Linguistic Theory*, s. 59–71. Patras: University of Patras.
- GARRETT, PETER 2010: *Attitudes to language*. New York: Cambridge University Press.
- GHOMESHI, JILA 2010: *Grammar Matters: The Social Significance of How We Use Language*. Winnipeg: Arbeiter Ring. Print.
- HALONEN, MIA – NYSTRÖM, SAMU – PAUNONEN, HEIKKI – VAATTOVAARA, JOHANNA 2020: *Stadin syntinen* s. Helsinki: Art House

- HECKERT, JAMIE 2004: Sexuality/identity/politics. – Purkis, Jonathan & Bowen James (toim.): *Changing Anarchism. Anarchist theory and practice in global age*, s. 101–116. Manchester: Manchester University Press. [doi.org/10.7765/9781526137289.00013](https://doi.org/10.7765/9781526137289.00013).
- HEIKKILÄ, TARJA 2014: Tilastollinen tutkimus. – *Business*, 9. uud. painos. Helsinki: Edita Op-piminen Oy.
- JALONEN, JOHANNA – SALIN, MILLA 2020: Pitäisikö homoseksuaaleilla olla oikeus elää haluamallaan tavalla? Tutkimus suomalaisten suhtautumisesta homoseksuaaleihin 2000-luvulla. – Saikkonen, Paula (toim.): *Yhteiskuntapolitiikka* 3 (85), s. 259–270. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos.
- Kielitoimiston sanakirja 2024. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. URN:NBN:fi:kotus-201433. *Sukupuolineutraali; trendikäs; muodikas*. Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 19.3.2024. (12.3.2025)
- KING, KENDALL 2000: Language ideologies and heritage language education. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism* 3 (3), s. 167–184
- KIRCHER, RUTH – ZIPP, LENA 2022: *Research Methods in Language Attitudes*. Cambridge: Cambridge University Press
- KONTULA, OSMO 2009: Between sexual desire and reality. The evolution of sex in Finland. – *Publications of the Population Research Institute* D 49/2009. Helsinki: Väestöliitto
- LEWIS, GLYN 1981: *Bilingualism and Bilingual Education*. Oxford: Pergamon Press
- MARCHBANK, JENNIFER – LETHERBY, GAYLE 2014: *Introduction to Gender. Social science perspectives*. Oxon: Routledge
- MARLEY, DAWN 2004: Language attitudes in Morocco following recent changes in language policy. *Language Policy* 3 (1), s. 25–46. <https://doi.org/10.1023/B:LPOL.0000017724.16833.66>.
- MARTÍNEZ, GLENN 2003: Perceptions of dialect in a changing society: Folk linguistics along the Texas-Mexico border – *Journal of Sociolinguistics* 7 (1), s. 38–49. Oxford: Blackwell Publishing Ltd. <https://doi.org/10.1111/1467-9481.00210>.
- MCEWAN-FUJITA, EMILY 2010 Ideology, affect, and socialization in language shift and revitalization: The experiences of adults learning Gaelic in the Western Isles of Scotland. *Language in Society* 39 (1), s. 27–64.
- MCKENZIE, ROBERT 2015: UK university students' folk perceptions of spoken variation in English: the role of explicit and implicit attitudes. – *International Journal of the Sociology of Language*, 236 (2015), s. 31–53. <https://doi.org/10.1515/ijsl-2015-0020>.

- MCKENZIE, ROBERT – MCNEILL, ANDREW 2023: *Implicit and Explicit Language Attitudes Mapping Linguistic Prejudice and Attitude Change in England*. – *Routledge Studies in Sociolinguistics*. New York: Routledge.
- MIELIKÄINEN, AILA – PALANDER, MARJATTA 2002: Suomalaisten murreasenteista. – *Sananjalka* 44, s. 86–109.
- MIELIKÄINEN, AILA – PALANDER, MARJATTA 2014: *Miten suomalaiset puhuvat murteista: kansanlingvistinen tutkimus metakielestä*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- MYLLYNIEMI, SAMI 2008: Mitä kuuluu? Nuorisobarometri 2008. – *Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja* 88; *Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja* 39. Helsinki: Yliopistopaino Oy.
- OCHS, ELINOR 1993: Indexing Gender. – Miller, Barbara (toim.): *Sex and Gender Hierarchies*, s. 146–169. Cambridge: Press Syndicate of the University of Cambridge.
- OJUTKANGAS, KRISTA – LARJAVAARA, MERI – MIESTAMO, MATTI – YLIKOSKI, JUSSI 2009: *Johdatus kielitieteeseen*. Porvoo: WSOY Oppimateriaalit Oy.
- O’NEILL, BRITTNEY 2021: He, (s)he/she, and they: Language ideologies and ideological conflict in gendered language reform. – *Working papers in Applied Linguistics and Linguistics at York* 1, s. 16–28. Toronto: York University Libraries.
- OSTROM, THOMAS 1969: The relationship between the affective, behavioural, and cognitive components of attitude. – *Journal of experimental social psychology* 5, s. 12–30.
- OPETUSHALLITUS 2014: *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014*. Helsinki: Next Print Oy
- PALANDER, MARJATTA 2011: *Itä- ja eteläsuomalaisten murrekäsitykset*. Helsinki: SKS.
- PARKS, JANET – ROBERTON, MARY 1998: Influence of Age, Gender, and Context on Attitudes Toward Sexist/Nonsexist Language: Is Sport a Special Case? – Calogero, Rachel (toim.): *Sex Roles. A Journal of Research* 38, s. 477–494. Springer.  
<https://doi.org/10.1023/A:1018766023667>.
- PAUNONEN, HEIKKI 2009: Suomalaisen sosiolingvistiikan ja kielisosiologian näkymiä. – *Viritäjä* 113 (4), s. 557–570.
- PRESTON, DENNIS 1986. *Perceptual Dialectology*. Dordrecht: Foris
- PRESTON, DENNIS 1989: *Perceptual Dialectology: Nonlinguists' Views of Areal Linguistics*. – *Topics in Sociolinguistics* 7. Berlin: De Gruyter Mouton.  
<https://doi.org/10.1515/9783110871913>.
- PRESTON, DENNIS 1993: The uses of folk linguistics. – *International Journal of Applied Linguistics*, 3 (2), s. 181–259

- PRESTON, DENNIS 2002: Perceptual dialectology: Aims, methods, findings. – Berns, Jan & van Marle, Jaap (toim.): *Trends in Linguistics Studies and Monographs* 137, s. 57–104. Berlin: de Gruyter.
- PRESTON, DENNIS 2004: Language Attitudes to Speech. – Finegan, Edward & Rickford, John (toim.): *Language in the USA: Themes for the Twenty-First Century*, s. 480–492. Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511809880.028>.
- SAARINEN, PEKKA 1978: *Kuntatieto – katsaus suomalaiseen yhteiskuntaan, maamme talouselämään sekä suomalaiseen historiaan ja luontoon*. Tekninen kustannusliike Oy.
- SAGUY, ABIGAIL – WILLIAMS, JULIET 2019: Reimagining Gender: Gender Neutrality in the News. *Signs* 44 (2), s. 465–489.
- SCHIFFMAN, HAROLD 2006: Language policy and linguistic culture. – Ricento, Thomas (toim.): *An Introduction to Language Policy: Theory and Method* s. 111–125. Malden: Wiley Blackwell.
- SLOBODA, MARIÁN 2006: Folk views on linguistic variation and identities in the Belarusian-Russian borderland. – Hinskens, Frans (toim.): *Language Variation – European Perspectives*. Amsterdam: John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/silv.1.14slo>.
- SPOLSKY, BERNARD 2011: Ferguson and Fishman: Sociolinguistics and the Sociology of Language. – Ruth Wodak, Barbara Johnstone & Paul Kerswill (toim.), *The Sage Handbook of Sociolinguistics*, s. 11–23. <https://doi.org/10.4135/9781446200957.n2>.
- TUOMI, JOUNI – SARAJÄRVI, ANNELI 2018: *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.
- VAATTOVAARA, JOHANNA – HALONEN, MIA 2015: Missä on ässä? ”Stadilaisen s:n” helsinkiläisyydestä. *Helsingissä puhuttavat suomet: kielen indeksisyys ja sosiaaliset identiteetit* s. 40–83. Helsinki: SKS
- VAATTOVAARA, JOHANNA 2019: Sosiolingvistinen teoria ja aikamme ilmiöt. – *Virittäjä* 123 (1), s. 137–144. <https://doi.org/10.23982/vir.77479>.
- VARSA, HANNELE 2018: Esipuhe. – Miehiä ja naisihmisiä – Suomen kielen seksismi ja sen purkaminen. *TANE-julkaisuja (2018) 18*. Helsinki: Tasa-arvoasiain neuvottelukunta TANE. s. 11–12.
- VILKKA, HANNA 2021: *Tutki ja kehitä*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- VILKKA, HANNA – MANKKI, VILLE 2024: *Johdatus monimenetelmätutkimukseen*. – Malinen, Sari (toim.). Jyväskylä: PS-kustannus.
- WOJAHN, DANIEL 2024: Esipuhe. – Ten years with hen. Attitudes towards the Swedish gender-neutral pronoun hen in public online comments and official language recommenda-

tions (2012–2022). – Pfalzgraf, Falco (toim.): *Public Attitudes Towards Gender-Inclusive Language: A Multilingual Perspective*, s. 363–390. Berlin, Boston: De Gruyter Mouton. <https://doi.org/10.1515/9783111202280-014>.

## Verkkolähteet

AALTONEN, VIOLA 2021: ”Toinen rakkaista äidinkielistäni”: coda-aikuisten kielelliset asenteet suomen kieltä ja suomalaista viittomakieltä kohtaan. Suomen kielen kandidaatintutkimus. Jyväskylän yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-202106083546>.

AINIALA, TERHI 2016: Attitudes to Street Names in Helsinki. – Puzey, Guy & Koski, Laura (toim.): *Names and Naming. People, Places, Perceptions and Power* s. 106–119. Bristol: Multilingual Matters. <https://doi.org/10.21832/9781783094929-010>.

ALBURY, NATHAN 2014: Introducing the Folk Linguistics of Language Policy. – Nodoushan, Mohammad (toim.): *International Journal of Language Studies* 8 (3), s. 85–106. United States: Lulu Press Inc. [https://www.researchgate.net/publication/281283541\\_Introducing\\_the\\_Folk\\_Linguistics\\_of\\_Language\\_Policy](https://www.researchgate.net/publication/281283541_Introducing_the_Folk_Linguistics_of_Language_Policy). (25.3.2025).

AL-GBORI, JOHANNA 2020: *Kansanlingvistinen kieliasennetutkimus Vantaan puhekielestä*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. <https://ethesis-old.helsinki.fi/repository/handle/123456789/32879>. (25.3.2025).

BABCOCK, REBECCA 2014: Folk-Linguistic Attitudes in Eastern Massachutes. *Open Journal of Modern Linguistics* 3 (4), s. 415–428. <http://dx.doi.org/10.4236/ojml.2014.43035>.

CALAMAI, SILVIA – PICCARDI, DUCCIO – NODARI, ROSALBA 2022: Quantifying Folk Perceptions of Dialect Boundaries. A Case Study from Tuscany (Italy). – Preston, Dennis & Moreno-Fernández, Francisco (toim.): *Journal of Linguistic Geography* 10 (2), s. 87–111. <https://doi.org/10.1017/jlg.2022.5>.

CAMERON, JESSICA – STINSON, DANU 2019: Gender (mis)measurement: Guidelines for respecting gender diversity in psychological research. – *Social and Personality Psychology Compass* 13 (11). <https://doi.org/10.1111/spc3.12506>.

DÍAZ, ADRIANA – MEJÍA, GLENDA – VILLAMIZAR, ANDRÉS 2022: Gender neutral and non-binary language practices in the Spanish language classroom: Tensions between disciplinary and societal changes – *L2 Journal: An Open Access Refereed Journal for World Language Educators* 14 (3). <https://doi.org/10.5070/L214356302>.

GRAPES, KATHARINE 2006: Ignorant Discrimination: How Education Levels Affect Attitudes Toward Homosexuality and Gay Rights. – *Sociological Viewpoints* 22, s. 51–60. [https://openurl.ebsco.com/EPDB%3Aagd%3A14%3A20847054/detailv2?sid=ebsco%3Aplink%3Ascholar&id=ebsco%3Aagd%3A21435794&crl=f&link\\_origin=www.google.com](https://openurl.ebsco.com/EPDB%3Aagd%3A14%3A20847054/detailv2?sid=ebsco%3Aplink%3Ascholar&id=ebsco%3Aagd%3A21435794&crl=f&link_origin=www.google.com). (23.5.2025).

- EUROOPAN UNIONIN JULKAISUTOIMISTO 2023: Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2023/970, annettu 10 päivänä toukokuuta 2023, miesten ja naisten samapalkkaisuuden periaatteen soveltamisen lujittamisesta palkkauksen läpinäkyvyyden ja täytännönpanomekanismien avulla. *Euroopan unionin virallinen lehti* L 132 (66), s. 21–44. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=uriserv:OJ.L\\_.2023.132.01.0021.01.FIN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2023.132.01.0021.01.FIN). (14.5.2025).
- PHILIPPOPOULOS, ELENI 2023: More than just pronouns - gender-neutral and inclusive language in patient education materials: suggestions for patient education librarians. – *JMLA: Journal of the Medical Library Association* 111 (3), s. 734–739. <https://doi.org/10.5195/jmla.2023.1723>.
- FRIED, MARIANA – AWAD, ISABEL 2024: Journalists as Mindful Users of Language (Change): Gender-Inclusive Spanish in Argentinian News. – *Journalism Studies* 25 (1), s. 80–98. Taylor & Francis. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2023.2289886>.
- HEIKKILÄ, TIINA 2021: ”Miehet eivät ole lentoemäntiä, mutta naiset ovat esimerkiksi lakimiehiä”. *Sukupuolittuneisiin ja sukupuolineutraaleihin ammattinimikkeisiin kohdistuvat kieliasenteet*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202103062405>. (17.6.2025).
- HEKANAHO, LAURA 2022: *Gender exclusive and inclusive language in Finnish: Usage and attitudes*. Esitelmä Attitudes towards gender-inclusive language. A multinational perspective -konferenssissa 9. syyskuuta. Lontoo, Queen Mary -yliopisto. <https://www.qmul.ac.uk/sllf/linguistics/research/gender-inclusive-language/conference-attitudes-towards-gender-inclusive-language/>. (17.6.2025).
- Helsinki Pride -yhteisö 2021: Sateenkaarisanasto. – Sanastoartikkeli *Osallistu*-verkkosivuilla Helsinki Pride -yhteisön pride.fi-verkkosivustolla. <https://pride.fi/osallistu/sateenkaarisanasto/>. (14.3.2024).
- HORD, LEVI 2016: Bucking the Linguistic Binary: Gender Neutral Language in English. – *Western Papers in Linguistics* 3 (1), artikkeli 4. [https://ojs.lib.uwo.ca/index.php/wpl\\_clw/article/view/966](https://ojs.lib.uwo.ca/index.php/wpl_clw/article/view/966). (11.12.2024).
- INDARWATI, INDARWATI – NURHAYATI, NURHAYATI – LUKMAN, LUKMAN – SAHIB, HARLINAH 2023: Language attitudes of the Konjo community toward the Indonesian language: A sociolinguistics study. – Yu, Zhonggen (toim.): *Forum for Linguistic Studies* 5 (3), s. 1613-1627. <https://doi.org/10.59400/fls.v5i3.1613>.
- JEON, LISA 2013: *Drawing Boundaries and Revealing Language Attitudes: Mapping Perceptions of Dialects in Korea*. Kielitieteiden maisterintutkielma. University of North Texas. <https://digital.library.unt.edu/ark:/67531/metadc271835/>. (25.3.2025).
- JURISTILIITTO 2025: Valtuuskunta päätti liiton virallisen nimen muuttamisesta. Uutinen *Ajankohtaista*-verkkosivuilla Juristiliiton juristiliitto.fi-sivustolla. <https://juristiliitto.fi/valtuuskunta-paatti-liiton-virallisen-nimen-muuttamisesta/>. (12.6.2025).

- KANGASVUO, JENNA 2006: *Koettu ja kirjoitettu biseksuaalisuus. Biseksuaalisuuden määrittely lehtiteksteissä ja biseksuaalien haastatteluissa vuosituuhannenvaihteen Suomessa*. Kulttuuriantropologian lisensiaatintutkimus. Oulun yliopisto. <https://jek.kapsi.fi/tekstit.html#biseksuaalisuus>. PDF-tiedosto kirjoittajan omilta verkkosivuilta *jek.kapsi.fi*. (17.6.2025).
- KARAKÖSE, GIZEM – STACHOWSKI, KAMIL 2024: İstanbul'da Halk Dilbilimi: Diyalektal Çeşitlilik Algısı. – *Zemin* 7, s. 32–55. <https://doi.org/10.5281/zenodo.12518792>.
- KOLONEN, ANNIINA 2021: *Kuluttajien reaktiot sukupuolineutraaliuuteen mainonnassa*. Liiketalouden opinnäytetyö. Savonia-ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-202105199483>. (17.6.2025).
- KNÄUPER, BÄRBEL 1999: The Impact of Age and Education on Response Order Effects in Attitude Measurement. – *Public Opinion Quarterly* 63 (3), s. 347–370. <https://doi.org/10.1086/297724>.
- LADEGAARD, HANS 2010: Popular Perceptions of Standard Language: Attitudes to 'Regional Standards' in Denmark. – *Language Awareness*, s. 25–40. <https://doi.org/10.1080/09658410108667023>.
- LINBERG-MANNA, JENNY – HILTUNEN BOHM, JOHANNA – HÖRBERG, ULRICA – TUVESSON, HANNA 2025: The Use of Gender-Neutral Language in Psychiatric Care: A Qualitative Interview Study of Nurses' Perceptions and Experiences – *Issues in Mental Health Nursing* 46 (3), s. 219–226. <https://doi.org/10.1080/01612840.2025.2462678>.
- LINDEMAN, MERI 2024: “Like little Helsinki girls in the backseat of a tram” Folk linguistic views on gay Finnish – *Journal of Language and Sexuality* 13 (1), s. 98–123. <https://doi.org/10.1075/jls.00032.lin>.
- LOBO, PAULA – SILVEIRINHA, MARIA – DA SILVA, MARISA – SUBTIL, FILIPA 2015: ”In Journalism, We Are All Men”: Material voices in the production of gender meanings – *Journalism Studies* 18 (9), s. 1148–1166. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2015.1111161>.
- MCKENZIE, ROBERT 2007: *Murteellisuus, maalaisuus ja miellyttävyyys helsinkiläisten kuulemana : Monimenetelmäinen tutkimus lukiolaisten kieliasteista*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. <http://hdl.handle.net/10138/27262>. (17.6.2025).
- MEDEWATTEGEDERA, VIVIMARIE 2023: Kaduwa, humor and language policing: Memes and folk linguistics in Sri Lanka – *University of Colombo Review* 4 (1), s. 64–99. <https://doi.org/10.4038/ucr.v4i1.119>.
- MIKKOLA, LAURA 2011: *Lohjalaisten käsityksiä Lohjan murteesta ja sen puhujista*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. <https://ethesis-old.helsinki.fi/repository/handle/123456789/32841>. (25.3.2025).
- NIEMELÄ, HEIDI 2020: Piirretty suomen kieli: Piirustusmetodin käyttö kieli-ideologioiden tutkimisessa. – *Virittäjä* 124 (3), s. 380–411. <https://doi.org/10.23982/vir.83300>.

- NUPPONEN, ANNA-MARIA 2011: "Savon murre" savolaiskorvin. – *Virittäjä* 115 (2), s. 11–23. <https://journal.fi/virittaja/article/view/4305>. (25.3.2025).
- NYIKA, RICHARD – TAMBAWOGA, CHRISWELL 2021: Primary school teachers' views of the use of gender-neutral language to enhance gender equality in schools – Saidi, Umali & Mangeya Hugh (toim.): *The Dyke Journal* 15 (2), s. 122–134. <https://thedyke.msu.ac.zw/index.php/thedyke/article/view/33>. (17.6.2025).
- ROELL, CHRISTINE 2024: Embracing Inclusive Language in the Classroom: Activities for English Teachers to Cultivate Gender-Neutral Communication. – *English Teaching Forum* 62 (4), s. 12–19. <https://eric.ed.gov/?q=flight+AND+control&pg=2&id=EJ1454991>. (17.5.2025)
- PRESTON, DENNIS 2011: Methods in (applied) folk linguistics: Getting into the minds of the folk. – *AILA Review* 24 (1), s. 15–39. <https://doi.org/10.1075/aila.24.02pre>.
- RENSTRÖM, EMMA – LINDQVIST, ANNA – SENDÉN, MARIE 2021: The multiple meanings of the gender-inclusive pronoun hen: Predicting attitudes and use. *European Journal of Social Psychology* 52, s. 71–90. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2816>.
- REPONEN, SANTTU 2022: *Perceptual dialectology and value of Japanese dialects: An online sociolinguistic survey on dialectal perception and linguistic value of regional dialects among Japanese university students*. Aasian kielten pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. <https://ethesis-old.helsinki.fi/repository/handle/123456789/41520>. (23.3.2025)
- RÄSÄNEN, MAARET – PALANDER, MARJATTA 2015: Kansandialektologinen testi murrepiirteiden keskinäisestä murteellisuusjärjestyksestä [A perceptual test on the hierarchy of eastern-Finnish dialect features]. – *Virittäjä* 119 (2), s. 4–33. <https://journal.fi/virittaja/article/view/41515>. (17.6.2025).
- SADINMAA, NOORA 2017: Torniolaisten yläkoululaisten ja eläkeläisten asenteita maahanmuuttajien puhumaa suomea kohtaan. Suomen kielen kandidaatintutkielma. Oulun yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:oulu-201702231206>.
- SAOL = Svenska Akademiens Ordlista: *hen, pronomen*. <https://svenska.se/saol/?id=1105387&pz=3>. (17.6.2025).
- SARRASIN, ORIANE – GABRIEL, UTE – GYGAX, PASCAL 2012: Sexism and attitudes toward gender-neutral language: The case of English, French, and German. – *Swiss Journal of Psychology* 71 (3), s. 113–124. <https://doi.org/10.1024/1421-0185/a000078>.
- SCZENY, SABINE – FORMANOWICZ, MAGDA – MOSER, FRANZISKA 2016: Can Gender-Fair Language Reduce Gender Stereotyping and Discrimination? – Carreiras, Manuel (toim.): *Frontiers in Psychology* 7, artikkeli 25. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.00025>.
- SENDÉN, MARIE – BÄCK, EMMA – LINDQVIST, ANNA 2015: Introducing a gender-neutral pronoun in a natural gender language: the influence of time on attitudes and behaviour. – *Frontiers in Psychology* 6, artikkeli 893. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.00893>.

- Seta 2021 = Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus 2021: Sukupuolen moninaisuuden sanasto. – Sanastoartikkeli *Sukupuolen moninaisuus*-verkkosivulla Seta ry:n sukupuolen osaamiskeskus.fi-sivustolla. <https://sukupuolenosaamiskeskus.fi/sukupuolen-moninaisuus/sukupuolen-moninaisuuden-sanasto/>. (14.3.2025).
- SMITH, TOM – SON, JAESOK – KIM, JIBUM 2014: *Public Attitudes towards Homosexuality and Gay Rights across Time and Countries*. – Raportti williamsinstitute.law.ucla.edu-sivustolla. <https://williamsinstitute.law.ucla.edu/publications/public-attitudes-intl-gay-rights/>. (23.5.2025).
- TURUNEN, TIIA 2020: *Lohjalaisten käsityksiä Lohjan murteesta ja sen puhujista*. Suomen kielien pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. <https://ethesis-old.helsinki.fi/repository/handle/123456789/32841>. (25.3.2025).
- Tieteen termipankki 2021a: *Ihmistieteet: sosiaalinen sukupuoli*. [https://tieteentermi-pankki.fi/wiki/Ihmistieteet:sosiaalinen sukupuoli](https://tieteentermi-pankki.fi/wiki/Ihmistieteet:sosiaalinen_sukupuoli). (14.3.2025).
- Tieteen termipankki 2021b: *Ihmistieteet: biologinen sukupuoli*. [https://tieteentermi-pankki.fi/wiki/Ihmistieteet:biologinen sukupuoli](https://tieteentermi-pankki.fi/wiki/Ihmistieteet:biologinen_sukupuoli). (14.3.2025).
- VAATTOVAARA, JOHANNA 2019: Sosiolingvistinen teoria ja aikamme ilmiöt. – *Virittäjä* 123 (1), s. 137–144. <https://doi.org/10.23982/vir.77479>.
- VERGOOSSEN, HELLEN – RENSTRÖM, EMMA – LINDQVIST, ANNA – SENDÉN, MARIE 2020: Four Dimensions of Criticism Against Gender-Fair Language – *Sex Roles. A Journal of Research* 83. Springer. <https://doi.org/10.1007/s11199-019-01108-x>.
- WU, JOYCE 2015: *'On This Side': The Production, Progression and Potential of Cisgender*. Lingvistiikan kandidaatintutkielma. Swarthmore College. <https://scholarship.tricolib.brynmawr.edu/items/57c73733-5e54-4ad3-9661-33482e55e995>. (26.5.2025).
- Yle 7.11.2024: Eduskunta kiisteli isä ja äiti -sanojen säilyttämisestä: ”Sanaston rumentaminen on perversio, ei harmitonta ilveilyä”. Uutinen *Yle.fi*-verkkosivustolla. <https://yle.fi/a/74-20121873>. (23.3.2024).
- ZIMMAN, LAL – HAYWORTH, WILL 2020: How we got here: Short-scale change in identity labels for trans, cis, and non-binary people in the early 2000s. – Farrel, Patrick (toim.): *Proceedings of the Linguistic Society of America* 5 (1), s. 499–513. <https://doi.org/10.3765/plsa.v5i1.4728>.

## Liitteet

### Liite 1. Sähköinen kyselylomake kuvina

## Tutkimus Ylen kieleen kohdistuvista asenteista

Hei ja tervetuloa osallistumaan kieliennettutkimukseen!

Olen Helsingin yliopiston maisteriopiskelija, ja toteutan **tutkielmaa Ylen uutisten suomen kieleen kohdistuvista asenteista**. Tutkielman aineisto kerätään tällä kyselylomakkeella. Lomake koostuu monivalintakysymyksistä ja muutamista avoimista vastauksista, joiden avulla kuvaat ja arvioit suhdettasi Ylen käyttämään kieleen. Sinulla on lomakkeen lopuksi mahdollisuus kommentoida vastauksiasi ja lomaketta avoimesti.

*Kyselyyn vastaaminen kestää noin 15-30 minuuttia.*

*Pakolliset kysymykset on merkitty punaisella asteriskilla (\*). Vastaathan kysymyksiin mahdollisimman huolellisesti. Jokainen vastaus on arvokas.*

\* Pakollinen

### Lomakkeen täyttämisen ehdot:

- **Voit vastata kyselyyn, vaikka et kuluttaisi Ylen uutissisältöjä aktiivisesti.**
- Vastaukset annetaan ja käsitellään **anonymisti**.
- **Lomakkeen täyttäminen on täysin vapaaehtoista**, ja sen voi keskeyttää milloin tahansa.
- Lähettämällä täytetyn lomakkeen annat suostumuksesi siihen, että **vastaukset tallennetaan tutkijan laitteelle, ja niitä hyödynnetään vain tutkimuskäyttöön.**

*Osa esimerkkien teksteistä on muokattu tutkijan toimesta, jotta sanavalintojen vertailu keskenään olisi mahdollista.*

### Ylen kieli

Yle, eli Yleisradio oy, on valtio-rahoitteinen yhtiö, joka tuottaa julkisia palveluita. Ylellä on valtion määrittelemä, lakisääteinen tehtävä jakaa tietoa. Yle julkaisee uutissisältöjä vuorokauden ympäri, vuoden jokaisena päivänä eri kanavillaan, kuten Yle.fi-verkkosivuilla ja sosiaalisessa mediassa.

1

Kuinka usein kulutat Ylen suomenkielisiä uutissisältöjä? \*

- Monta kertaa päivässä
- Päivittäin tai lähes päivittäin
- Muutaman kerran viikossa
- Muutaman kerran kuussa
- Harvemmin
- En koskaan

2

Mikä on eniten käyttämäsi lähde Ylen uutissisällöille? Voit valita useita vaihtoehtoja \*

- Verkkosivut [Yle.fi](https://yle.fi)
- Yle-sovellus
- Sosiaalisen median kanavat (Instagram, Tik Tok, jne.)
- Radio
- Televisio
- En seuraa Ylen uutissisältöjä
- Muu

3

Yle on valtionrahoitteinen yhtiö, jolla on lakisääteinen tehtävä jakaa tietoa. Pitääkö sinusta Ylen käyttämän kielen olla tämän vuoksi erityisen neutraalia? \*

- Kyllä
- Ei
- Asialla ei ole minulle merkitystä
- En osaa sanoa
- Muu

4

Mitä mieltä olet anglismien käytöstä Ylen uutisoinnissa? \*

Anglismi: Englannin kielestä toiseen kieleen lainattu sana, sanonta tai rakenne. Suomessa esim. *sinä*-passiivi ("Kun *sä ajat* formulaa, *sä et ajattele* mitään muuta"), "eskaloitua" (eng. *escalate*) ja "mennä pähkinöiksi" (eng. *go nuts*).

5

Mitä mieltä olet sukupuolineutraalin kielen käytöstä Ylen uutisoinnissa? \*

Sukupuolineutraali kieli: Kieli, jolla pyritään ottamaan sukupuolten moninaisuus huomioon ja esim. häivyttämään sukupuoli tilanteissa, joissa sillä ei juuri ole merkitystä. Suomessa esim. "Raskausraha" (ennen "äitiysraha") ja "ääniteknikko" (ennen "äänimies").

6

Yle julkaisee uutissisältönsä ensisijaisesti verkkosivuilla [Yle.fi](https://yle.fi) ja Yle-sovelluksessa. Näitä voidaan pitää Ylen virallisimpina kanavoina.

**Millaista Ylen uutisten kielen pitäisi olla verkkosivuilla ja sovelluksessa?** Vastaa väittämiin. \*

Voit halutessasi kertoa vastauksistasi enemmän avoimeen tekstilaatikkoon.

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	En eri eikä samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä	En osaa sanoa
Vieraskielisten sanojen käyttöä pitäisi välttää, kun niille on olemassa suomalainen vastine	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Kielen pitäisi olla sukupuolineutraalia aina, kun se on mahdollista	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Kielen pitäisi olla poliittisesti riippumatonta	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Kielen pitäisi olla selkeää kaikille	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Kielen pitäisi olla neutraalia	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

7

Kerro halutessasi lisää vastauksistasi tässä

8

Millaista neutraali kieli mielestäsi on? \*

### Samaa vai eri mieltä - vastaa väittämiin

Tämä osio koostuu Ylen uutisten kielen arvioinnista esimerkkien avulla. Arvioi jokaisen esimerkin kohdalla, kuinka samaa tai eri mieltä olet esimerkkien kieltä koskevien väittämien kanssa. Esimerkkitekstit ovat luettavissa kysymysten otsikoista ja kuvista.

9

Valitse, kuinka samaa mieltä olet esimerkin kieltä koskevien väittämien kanssa. \*

Aborttikysymys nosti fundamentalistikristityt poliittiseksi voimaksi - 5 pointtia Yhdysvaltojen vaaleista

**Aborttikysymys nosti  
fundamentalistikristityt poliittiseksi  
voimaksi – 5 pointtia Yhdysvaltojen  
vaaleista**

\*

10

Valitse, kuinka samaa mieltä olet esimerkin kieltä koskevien väittämien kanssa \*

Sunnuntaina Kymenlaaksoon MYPA:n vieraaksi saapuvan TPS:n fokus on siirtynyt nyt täysin jalkapallon Veikkausliigaan. Luxemburgilaiselle Jeunesse Eschille kärsittyä tappiota ei enää muistella.

Sunnuntaina Kymenlaaksoon MYPA:n vieraaksi saapuvan TPS:n fokus on siirtynyt nyt täysin jalkapallon Veikkausliigaan. Luxemburgilaiselle Jeunesse Eschille kärsittyä tappiota ei enää muistella.

\*

11

Valitse, kuinka samaa mieltä olet esimerkin kieltä koskevien väittämien kanssa \*

Sebastian Tynkkynen on pitänyt yhtä kumppaninsa, mosambikilaisen Alan Da Silvan kanssa jo vuosia.

**Sebastian Tynkkynen on pitänyt yhtä kumppaninsa, mosambikilaisen Alan Da Silvan kanssa jo vuosia.**

\*

12

Valitse, kuinka samaa mieltä olet esimerkin kieltä koskevien väittämien kanssa \*

Yhtä hyvin eivät ole asiat kaikilla opiskelijoilla. Hietanen oli tekemässä Lakimiesliitossa kyselyä, jossa selvitettiin juristiopiskelijoiden työntekoa opiskelujen aikana.

**Yhtä hyvin eivät ole asiat kaikilla opiskelijoilla. Hietanen oli tekemässä Lakimiesliitossa kyselyä, jossa selvitettiin juristiopiskelijoiden työntekoa opiskelujen aikana.**

\*

\* Likert-asteikko poistettu liitteen yksinkertaistamiseksi. Kysymyksissä 9-12 käytetty Likert-asteikko alla:

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	En samaa eikä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä	En osaa sanoa
Esimerkin kieli on neutraalia	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Esimerkin kieli on selkeää	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Esimerkin kieli on trendikästä	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Esimerkin kieli on vaarallista	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Esimerkin kieli on sukupuolineutraalia	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Esimerkin kieli on loukkaavaa	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Esimerkin kieli heikentää suomen kielen asemaa	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Haluaisin, että Yle käyttäisi lisää esimerkin mukaista kieltä	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

## Vertaa kieltä

Tässä osiossa vertaillet keskenään esimerkkejä, jotka eroavat muutamilta sanavalinnoiltaan. Valitse jokaisen kysymyksen kohdalla, mitkä esimerkit ovat mielestäsi sopivampia ja asiallisempia Yle uutisten käyttöön.

13

Valitse, kumman vaihtoehdon kieli on sopivampaa Ylen käyttöön. \*

Etenkin lukkari Minttu Vettenrannan alavartalo-ongelmat ovat käynnistäneet huolestuttavan dominoilmiön.

Etenkin lukkari Minttu Vettenrannan alavartalo-ongelmat ovat käynnistäneet huolestuttavan ketjureaktion.

Vaihtoehtoinen teksti: Etenkin lukkari Minttu Vettenrannan alavartalo-ongelmat ovat käynnistäneet huolestuttavan dominoilmiön.

Vaihtoehtoinen teksti: Etenkin lukkari Minttu Vettenrannan alavartalo-ongelmat ovat käynnistäneet huolestuttavan ketjureaktion.

- Etenkin lukkari Minttu Vettenrannan alavartalo-ongelmat ovat käynnistäneet **huolestuttavan dominoilmiön**.
- Vaihtoehdot ovat yhtä sopivia Ylen käyttöön

- Etenkin lukkari Minttu Vettenrannan alavartalo-ongelmat ovat käynnistäneet **huolestuttavan ketjureaktion**.
- Kumpikaan vaihtoehto ei ole sopiva Ylen käyttöön

14

Valitse, kumman vaihtoehdon kieli on sopivampaa Ylen käyttöön. \*

Työntekijät kertoivat joutuneensa tekemään eettisiä kompromisseja hieman useammin kuin johtajat ja esimiehet.

Työntekijät kertoivat joutuneensa tekemään eettisiä kompromisseja hieman useammin kuin johtajat ja esihenkilöt.

- Vaihtoehtoinen teksti: Työntekijät kertoivat joutuneensa tekemään eettisiä kompromisseja hieman useammin, kuin johtajat ja esimiehet.
- Työntekijät kertoivat joutuneensa tekemään eettisiä kompromisseja hieman useammin kuin **johtajat ja esimiehet**.
- Vaihtoehdot ovat yhtä sopivia Ylen käyttöön

- Vaihtoehtoinen teksti: Työntekijät kertoivat joutuneensa tekemään eettisiä kompromisseja hieman useammin, kuin johtajat ja esihenkilöt.
- Työntekijät kertoivat joutuneensa tekemään eettisiä kompromisseja hieman useammin kuin **johtajat ja esihenkilöt**.
- Kumpikaan vaihtoehto ei ole sopiva Ylen käyttöön

Valitse, kumman vaihtoehdon kieli on sopivampaa Ylen käyttöön. \*

### Poliisi on saanut kiinni Helsingissä lapsen kaappausta yrittäneen miehen

Vaihtoehtoinen teksti: Poliisi on saanut kiinni Helsingissä lapsen kaappausta yrittäneen miehen

- Poliisi on saanut kiinni Helsingissä lapsen **kaappausta yrittäneen miehen**
- Vaihtoehdot ovat yhtä sopivia Ylen käyttöön

### Poliisi on saanut kiinni Helsingissä lapsen kaappausta yrittäneen henkilön

Vaihtoehtoinen teksti: Poliisi on saanut kiinni Helsingissä lapsen kaappausta yrittäneen henkilön

- Poliisi on saanut kiinni Helsingissä lapsen **kaappausta yrittäneen henkilön**
- Kumpikaan vaihtoehto ei ole sopiva Ylen käyttöön

Valitse, kumman vaihtoehdon kieli on sopivampaa Ylen käyttöön. \*

Jokaisen olisi kuitenkin hyvä tarkistaa, ettei sijainti ole jaossa julkisesti. Laajemmalle porukalle omaa lokaatiota ei kannata jakaa.

Vaihtoehtoinen teksti: ... olisi kuitenkin hyvä tarkistaa, ettei sijainti ole jaossa julkisesti. Laajemmalle porukalle omaa lokaatiota ei kannata jakaa

- Jokaisen olisi kuitenkin hyvä tarkistaa, ettei sijainti ole jaossa julkisesti. Laajemmalle porukalle **omaa lokaatiota ei kannata jakaa.**
- Vaihtoehdot ovat yhtä sopivia Ylen käyttöön

Jokaisen olisi kuitenkin hyvä tarkistaa, ettei sijainti ole jaossa julkisesti. Laajemmalle porukalle omaa sijaintia ei kannata jakaa.

Vaihtoehtoinen teksti: ... olisi kuitenkin hyvä tarkistaa, ettei sijainti ole jaossa julkisesti. Laajemmalle porukalle omaa sijaintia ei kannata jakaa

- Jokaisen olisi kuitenkin hyvä tarkistaa, ettei sijainti ole jaossa julkisesti. Laajemmalle porukalle **omaa sijaintia ei kannata jakaa.**
- Kumpikaan vaihtoehto ei ole sopiva Ylen käyttöön

Valitse, kumman vaihtoehdon kieli on sopivampaa Ylen käyttöön. \*

Ylen Pohjois-Karjalan käräjäoikeudesta saamien tietojen mukaan kaksi vangituista ovat äiti ja tytär.

Ylen Pohjois-Karjalan käräjäoikeudesta saamien tietojen mukaan kaksi vangituista ovat vanhempi ja lapsi.

Vaihtoehtoinen teksti: Ylen Pohjois-Karjalan käräjäoikeudesta saamien tietojen mukaan kaksi vangituista ovat äiti ja tytär.

Vaihtoehtoinen teksti: Ylen Pohjois-Karjalan käräjäoikeudesta saamien tietojen mukaan kaksi vangituista ovat vanhempi ja lapsi.

Ylen Pohjois-Karjalan käräjäoikeudesta saamien tietojen mukaan **kaksi vangituista ovat äiti ja tytär.**

Ylen Pohjois-Karjalan käräjäoikeudesta saamien tietojen mukaan kaksi vangituista ovat **vanhempi ja lapsi.**

Vaihtoehdot ovat yhtä sopivia Ylen käyttöön

Kumpikaan vaihtoehto ei ole sopiva Ylen käyttöön

Mitä kriteereitä käytit valitessasi sopivampaa vaihtoehtoa? Voit valita useita vaihtoehtoja. \*

Sopivampi teksti välittää enemmän tietoa

Sopivampi teksti on neutraalimpi

Sopivampi teksti on tyyliltään virallisempi

Sopivampi teksti ei sisällä anglismeja

Sopivampi teksti ei ole loukkaava

Sopivampi teksti on sukupuolineutraalimpi

Sopivampi teksti on selkeämpi

Muu

Kerro tässä halutessasi lisää vastauksistasi.

## Tunnereaktiot

Tässä osiossa kuvaat monivalintakysymysten avulla, millaisia tunnereaktioita esimerkkien korostetut sanavalinnat aiheuttavat sinussa. Voit halutessasi kuvailla tunnekokemuksiasi ja niiden taustoja tarkemmin avoimeen tekstilaatikkoon kunkin esimerkin alla.

20

Arvioi esimerkin keltaisella korostettua sanavalintaa alla olevien lisätietojen avulla. Kuvaile sitten esimerkin sanavalinnan herättämiä tunnekokemuksia. Voit valita useita vaihtoehtoja. \*

**Kiinteistöhoitaja: Kiinteistön kunnossapidosta vastuussa oleva henkilö, talonmies, "talkkari"**

Kaikki alkoi, kun edellinen kiinteistöhoitaja jäi eläkkeelle palveltuaan samaa taloyhtiötä 39 vuotta.

Vaihtoehtoinen teksti: Kaikki alkoi, kun edellinen KIINTEISTÖHOITAJA jäi eläkkeelle palveltuaan samaa taloyhtiötä 39 vuotta.

\*

22

Arvioi esimerkin keltaisella korostettua sanavalintaa alla olevien lisätietojen avulla. Kuvaile sitten esimerkin sanavalinnan herättämiä tunnekokemuksia. Voit valita useita vaihtoehtoja. \*

**Kohdullinen: Ihminen, jolla on kohtu.**

Yhä useampi halutaan mukaan kohdunkaulansyövän seulontaan. Siksi osa pirkanmaalaisista kohdullisista voi ottaa näytteen nyt itseltään kotioloissa.

Vaihtoehtoinen teksti: ... halutaan mukaan kohdunkaulansyövän seulontaan. Siksi osa pirkanmaalaisista KOHDULLISISTA voi ottaa näytteen nyt itseltään...

\*

24

Arvioi esimerkin keltaisella korostettua sanavalintaa alla olevien lisätietojen avulla. Kuvaile sitten esimerkin sanavalinnan herättämiä tunnekokemuksia. Voit valita useita vaihtoehtoja. \*

**Pitkässä juoksussa:** eng. *in the long run*. Ajan mittaa, pitkällä aikavälillä

Jokereiden puolustajan Josef Boumediennen mukaan **pitkässä juoksussa** joukkueelle on etua levosta, jota se sai puolivälierien jälkeen.

\*

26

Arvioi esimerkin keltaisella korostettua sanavalintaa alla olevien lisätietojen avulla. Kuvaile sitten esimerkin sanavalinnan herättämiä tunnekokemuksia. Voit valita useita vaihtoehtoja. \*

**Kumppani:** Tässä kontekstissa ihminen, jonka kanssa muodostetaan tarkemmin määrittelemätön romanttinen suhde. Kumppani voi olla esim. nais-/miesystävä, avo- tai aviopuoliso.

Max Verstappenin **kumppani Kelly Piquet** on niin ikään vakiovieras varikolla.

Vaihtoehtoinen teksti: Max Verstappenin KUMPPANI Nelly Piquet on niin ikään vakiovieras varikolla.

\*

28

Arvioi esimerkin keltaisella korostettua sanavalintaa alla olevien lisätietojen avulla. Kuvaile sitten esimerkin sanavalinnan herättämiä tunnekokemuksia. Voit valita useita vaihtoehtoja. \*

**cis-mies:** Mies, joka on syntymässä määritelty mieheksi, eikä kuulu sukupuolivähemmistöön. Ei transmies.

Kurun mukaan nimenomaan **cis-miehillä** on tilaa ja mahdollisuus muuttaa yhteiskuntaa turvallisemmaksi.

\*

\*Monivalintakysymys ja avoin tekstilaatikko poistettu lomakkeen yksinkertaistamiseksi. Kysymyksissä 20–28 käytetyt monivalintavaihtoehdot ja avoin tekstilaatikko alla.

- Ilo
- Suru
- Hämmennys
- Ärsytys
- Viha
- Toivo
- Pelko
- Tyytyväisyys
- Paniikki
- Yllättyneisyys
- Järkytys
- Häpeä
- Ylpeys
- Innostus
- Neutraali
- Muu

21

Voit halutessasi kuvailla tunnekokemuksiasi tarkemmin tässä.

*Jotta pääset lomakkeella eteenpäin, sinun on kuitenkin valittava vähintään yksi monivalintakysymyksen vastausvaihtoehdoista.*

## Taustatiedot

Kielen analysointi on nyt ohi! Tällä sivulla kerään sinusta joitakin taustatietoja vastausten analysointia varten. *Henkilöllisyyttäsi ei voida päätellä tietojen perusteella.*

30

Syntymävuosi \*

Arvon on oltava lukuarvo

31

Sukupuoli \*

32

Asuinpaikkakunta tai -kaupunki \*

33

Ylin koulutusaste \*

- Ei koulutusta
- Peruskoulu
- Ammatillinen tutkinto
- Ylioppilastutkinto
- Ammattikorkeakoulututkinto
- Korkeakoulututkinto
- Muu

34

Miten kuulit tutkimuksesta?

- Ystävä/perhe/muu läheinen
- Instagram
- Bluesky
- Ylilauta
- Muu

## Lopuksi

35

Tähän voit halutessasi kertoa enemmän vastauksistasi

36

Tähän voit halutessasi antaa palautetta lomakkeesta